

The background of the entire page is a golden relief sculpture. At the top, a menorah is depicted with a central stem and three branches on each side, all adorned with intricate beadwork. Below the menorah, several figures are shown in various poses, some appearing to be in conversation or a group setting. The entire scene is rendered in a warm, golden-brown hue with a slightly textured, embossed appearance.

עַל שֵׁבַר בַּת עַמִּי

מהדורה ראשונית - תשרי תשע"ט

מהדורה שלישית מורחבת - אדר א' תשע"ט

תוכן העניינים

פתיחה: קול קורא מאת בד"צ שערי שלום העומד בנשיאות הגאון הגדול
רבי נפתלי נוסבוים שליט"א, ובסופו דברי הסכמה מאת גדולי הפוסקים
עמוד ד

בירור הלכתי מאת ראב"ד בד"צ בני ברק
הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א
עמוד ו

בירור הלכתי מאת אב"ד הרבני חיפה בדימוס
הגאון הגדול רבי גדליהו אקסלרוד שליט"א
עמוד ז

בירור הלכתי מאת ראב"ד בד"צ כתר תורה
הגאון הגדול רבי שלמה זעפראני שליט"א
עמוד יג

בירור הלכתי מאת בעהמ"ח ספר קדושת ישראל, מגדולי תלמידיו של
מרן הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, הגאון הגדול רבי יהודה חטאב שליט"א
עמוד יט

בירור הלכתי מאת אב"ד בי"ד הרבני הגדול בדימוס
הגאון הגדול רבי אברהם שרמן שליט"א
עמוד לה

בירור הלכתי מאת אחד מגדולי רבני הציונות הדתית,
החפץ בעילום שמו מטעמים המובנים לכל.
עמוד נג

תיאור פירוט המקרה, ובו ניתוח מלא של עדויות עדי הפסילה על עד הקידושין
עמוד נה

מכתב עוז מבעהמ"ח שו"ת וישב משה
הגאון הגדול רבי משה זאב זארגער שליט"א
עמוד סז

כרוז 'על אלה תרד עיני על שבר בת עמי' ממרנן ורבנן גדולי הפוסקים שליט"א
עמוד סח

עַל שֵׁבַר בַּת עֲבִי

אודות פרשיית היתר אשת איש
ע"י הבד"ר מטעם בחיפה
בשיתוף דייני רבנות בדימוס

יו"ל ע"י

מרכז היוחסין היהודי העולמי

מיסודם של גדולי ישראל זצוקללה"ה ויבלחט"א

להערות וליצירת קשר:

J.I.Y.C.613@gmail.com

קול קורא מאת בד"צ שערי שלום בבית שמש העומד בנשיאות הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים שליט"א, ובסופו דברי הסכמה מאת גדולי הפוסקים שליט"א

בס"ד, י"א תמוז תשע"ח
לכב' מרנן ורבנן שליט"א
גדולי זקני פוסקי הדור
אחר הקידה והכריעה קמיה הדר"ג

ונישוק. ובעדות עוד יותר מוקדמת (מתאריך כ"ט תמוז
תשע"ז), בבית הדין הפרטי של הרב ש.מ.ע. והרב צ.ב.
ורב נוסף שאינו מזוהה בשמו, העיד מר י.ה. שלרוב לא
היה עד הקידושין מר ד.ע. הולך עם כיפה.

וכך גם לפי עדות מר א.כ. (מתאריך ג' בכסליו
תשע"ח) שהיה שותף בדירה ב"ביצה" [סביבת מגורים
של פנויים ופנויות דתיים לאומיים] עם עד הקידושין
מר ד.ע. בכל התקופה מלפני ולאחרי עדות הקידושין,
שמעיד על הנ"ל ששמר שבת "בגדול", ובמרחב
הציבורי לא חילל שבת, אך היתה לו בחדר נורת לילה
צבעונית ובמספר שבתות ראה אותו נכנס לחדר ואז
פתאום נכבתה נורת הלילה, ובהתחלה חשב שיש שם
אולי שעון שבת, אך אח"כ בדק וראה שלא. כמו"כ
סיפר שפעם אחת ראה אותו נכנס לחדר ואז האור
נדלק, ויודע שהיתה זו נורת להט. אך הוסיף שלא ראה
אותו מעולם מדבר בטלפון בשבת ולא שום חילולי
שבת אחרים, אך שפעם אחת סיפר לו עד הקידושין מר
ד.ע. כבדרך אגב שמכר מניות בשבת כיון שעמד
להפסיד. ובנוסף העיד שראה את עד הקידושין מר ד.ע.
ישן עם חברותיו בחדר אחד, ושהחברות היו על
הסקאלה של "דתי לייט", ואינו יודע אם הן הלכו
למקוה.

ולאור כל הכירורים, הראיות והעדויות החזקות
שבאו לפנינו, יש לברר את סוגיית ההלכה בנידון,
שלפום ריהטא פשוט וברור שבית הדין הרבני פסק
שלא כהלכה, ומצווה חשובה להודיע את הציבור שלא
לשעות לפסיקתו זו, שכן הדברים פשוטים להדיא
בהיפך כביעתא בכותחא.

דהנה ידועה דעת מרנן ורבנן הגר"מ פיינשטיין
זצ"ל (אגרות משה חאה"ע ח"א סימן עו וסימן עז),
הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ה סימן קצג

על של עתה באנו, אודות השערוריה הנוראה שלא
היה כמוה מעולם, 'להתיר' אשת איש לעלמא בלא גט
אחר שנישאה כדת וכדין בפני קהל עם ועדה בטבת
תש"ע (ינו' 2010), ושגם שני העדים שיוחדו
לקידושין היו מוחזקים בפרהסיא לשומרי תורה
ומצוות, לרבות העד מר ד.ע. אותו רוצים המתירים
לפוסלו.

והנה פשוט וברור שלאחר שעיינו כדבעי, דרשנו
וחקרנו אודות עד הקידושין הנזכר, הרי פשוט וברור
מכל העדויות והראיות שבידינו, ואף אלו שהוצגו בפני
בית הדין הרבני שפסל עדותו – שעד הקידושין הנ"ל
הוחזק כשומר תורה ומצוות ואין כל מקום לפסול
עדותו ולהתיר ח"ו קידושין שנעשו כדת משה וישראל,
וכפי שיתבאר.

כך עולה מעדות מר י.ה. (מתאריך י"ד באייר
תשע"ח) שהכיר את עד הקידושין מר ד.ע. החל מיול'
2010 (כששה חודשים לאחר הקידושין), שהעיד שמר
ד.ע. היה נראה כלפי חוץ כשומר שבת, אלא שגר עם
חברתו בדירה אחת. ובעדות מוקדמת יותר (מתאריך ג'
בכסליו תשע"ח) העיד מר י.ה. הנ"ל שמעולם לא ראה
את עד הקידושין מר ד.ע. הנ"ל מחלל שבת, אך ראהו
ישן עם חברתו בחדר אחד, ולאחר חקירה הודה שלא
ראה "בחדר אחד" כי אם "בדירה אחת". כמו"כ, העיד
ששאל את חברתו של ד.ע. אם היא טובלת לנדותה,
וענתה שלא. ובנוסף העיד שעד הקידושין מר ד.ע. היה
הולך עם כיפה לסירוגין. וכמו"כ העיד שראה אותו
הולך ברחוב עם חברתו יד ביד, אך שלא ראה חיבוק

עַל שֶׁבַר בַּת עַמִּי ה

יתר על כן, גם הלא קי"ל (בסנהדרין לו ע"ב ובבבא בתרא צג ע"א ובש"ע חו"מ סימן תח סעיף ב) שאין מוציאים ממון ע"י אומדן כעין זה שראהו נכנס לחדר ואז נכבה ונדלק האור, ועאכו"כ שלא מבטלים קידושין עי"כ, כמו שכתב ק"ו כע"ז בפסקי מהרי"ק החדשים (סימן כד). ובפרט שרק פעם אחת ראה שהאור נדלק, ואולי היה זה בשוגג או אפילו ב"מתעסק". ומה שראה שהאור נכבה וודאי שאינו פוסלו לעדות מהתורה, כיון שזוהי מלאכה שאין צריכה לגופה שאיסורה רק מדרבנן.

ומצד "חשוד על העריות" הלא כבר מבואר בנודע ביהודה (מהדו"ת סימן קלב) בתשובת בעל השיבת ציון שאפי' כשיש עדי ביאה אינו נפסל מהתורה כ"א בעריות ממש ולא על פנויה, אף אם יש ספק אם היתה נדה. וכ"כ בשו"ת באר אברהם (סימן עז) ובשו"ת מחנה חיים (ח"ב חאה"ע סו"ס ח), יעו"ש.

העולה מן האמור, שלאור כל הראיות שבאו ונתבררו בפנינו כפי שהובאו בפני בית הדין הרבני בחיפה, ולאור המשא ומתן ההלכתי שנתברר לעיל, פשוט שאין כל פגם בכשרות עד הקידושין, וממילא לא ניתן לבטל עדותו ולהתיר הקידושין.

יתירה מזו, נבוא בזה בבקשה לפני כל גדולי ישראל מרנן ורבנן, לסתום זו הפירצה המאיימת על כרם בית ישראל, לזרוע שמד ביוחסי היהדות, ולהודיע בשער בת רבים כי מעשה בית הדין הרבני בחיפה בטל ומבוטל, וממילא האישה הינה אשת איש, וחס וחלילה לראות בה פנויה ולהטיל דופי ממזרות בילדיה הבאים.

והנני בזה בקריעה על חילול השם ותורתו
הצב"י פנחס שפירא, חופק"ק בית שמש ת"ו

וכן ח"ד סימן קס), והגר"מ אליהו זצ"ל (שו"ת מאמר מרדכי ח"א חזו"מ סימן ג), שאין לבטל קידושין במקרה שאחד מהעדים (או אפילו שניהם) נמצא פסול לעדות מהתורה, מהטעם שמתקיימת העדות ע"י שאר הנוכחים בחופה וכן ע"י "אנן סהדי".

ואך למותר הוא לציין, שאף לשיטת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (בשו"ת יביע אומר ח"ח חאה"ע סימן ג וכן בחי"א חאה"ע סימן טו, ושם בסימנים לא-לג, ועוד שם בסימן מג) המקל כנגדם כאשר אחד מעדי הקידושין נמצא פסול מהתורה, עפ"י דברי המשפטי עוזיאל (חאה"ע סימן נז), מ"מ לא נמצא בדבריהם שום היתר כפי שתולים בהו בית הדין הרבני לכאורה, כיון שתרווייהו ביארו דעתם בפירוש שבזמן הזה שנתפשט עוון חילול שבת בעוה"ר, לכן המחלל שבת בצינעא אינו נפסל לעדות עד שיתרו בו שע"י חילול השבת ייפסל לעדות, ולולא ההתראה המוקדמת אין שום מקום לפסול העד, כמבואר בדברי המשפטי עוזיאל עצמו באותו סימן ממש, והביאו להלכה היביע אומר באותו כרך ממש (בח"ח חאה"ע סי' יח אות ג), וגם תמך שם (באות ב) יתדותיו בכשרות העד על עוד חבל פוסקים וגדולים, וביניהם הרב הראשי הראי"ה קוק זצ"ל (בשו"ת עזרת כהן סימן מה).

עוד הביא שם ביביע אומר (באות ב) את דברי מהר"י אסאד (בשו"ת יהודה יעלה חיו"ד סימן נ) שכתב שאין המחלל שבת אפילו בפרהסיא נפסל לעדות אלא מזמן שהעידו עליו בבית דין שחילל שבת בפרהסיא. והעיר עליו היביע אומר מדברי שו"ת הב"ח (סימן קב) שמחלק בענין זה בין חילול שבת בצינעא לבין חילול שבת בפרהסיא. אך עכ"פ לגבי חילול שבת בצינעא מודים שניהם בנקודה זו שנפסל רק משעת העדאה בב"ד ואילך, אף אם החטא עצמו היה הרבה קודם לכן.

כיהודה ועוד לקרא

יישר כוח!

חבר אני לכל אשר יראוך

שמואל דוד גרוס

אליהו שלזינגר

בן ציון יעקב הלוי ואזנר

ראב"ד בד"צ רבני הקריות באשדוד

רב ואב"ד שכונת גילה בירושלים

ראב"ד בד"צ שבט הלוי בבית שמש

בירור הלכתי מאת ראב"ד בד"צ בני ברק הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א

למה בתחילה דיבר רק על כיבוי. וגם בעדותו ביום י"ד באייר ע"ח, הוא אמר רק שהיתה מנורת לילה והוא ניתק אותה גם בשבתות, ולא הזכיר הדלקה. חוץ מזה הוא סיפר שהעד הנידון אמר לו שמכר מניות בשבת, וזה בודאי אינו עדות, ובפרט שלא אמר לו איך מכר, ואולי מכר ע"י נכרי.

וא"כ למעשה צ"ע, אם יש כאן עדות שחילל שבת באיסור דאורייתא, או שמא יש סתירה בעדות, ואין כאן דו"ח כראוי לפסול עד.

ובענין העדות שעבר על איסור נדה: בעדות מיום כ"ט תמוז ע"ז אומר, שהיתה חברה שמגיעה אליו לחדר לישון, ויותר מזה לא אמר שראה בעיניו שהיא ישינה אתו, ובפשטות לא יכל לראות יותר מייחוד, וצ"ע אם ע"י ייחוד נפסל לעדות מה"ת, דאפי' למאן דס"ל דאיסור ייחוד מה"ת, וגם נדה בכלל עריות, מ"מ אין לוקין ע"ז. וכך מפורש בח"מ בסי' מ"ב (ס"ק יד) ובב"ש שם (ס"ק כ) שעל יחוד אינו נפסל מהתורה.

בעדות בג' כסליו ע"ח אמר, שחזר במוצ"ש מאוחר, הדלת היתה קצת פתוחה והם ישנו בחדר. לא נחקר כלל, אם ישנו במיטה א' או לא, ואם היו בבגדיהם או לא. בי"ד אייר אמר, שהעד [הנידון] אמר לו שרוצה להביא חברה לדירה, ושבוע אחרי שנכנס כבר הביא בחורה, ולא סיפר אם ראה שהביא, או רק שמע ממנו שהוא מביא. כך שאין בעצם עדות על ביאה, רק על ייחוד, והעדות נסתרת ממה שאמר בפעמים אחרות. ובר מן דין, מנין שהיתה נדה, ואולי היא טבלה לנידונה, שהי' בה קצת שמירת תומ"צ שהיתה שומרת שבת, ולא יהא זה מילתא דלא שכיחא אם אכן טבלה לנידונה.

ומכיון שא"א לפסול אדם לעדות עפ"י ע"א, צרפו המתירים את הודאת עצמו - ועפ"י דברי ראב"ן שבמרדכי ב"ב בהא דנסכא דר' אבא, דהיכא דיש ע"א המעיד על פסולו יכול אדם להשים עצמו רשע.

בס"ד, עברתי על פסק הדין של בית הדין הרבני בחיפה, שהתירו את האשה ג.ג. שהיא מותרת להנשא לעלמא בלא גט, מאחר שא' מעדי הקדושין פסול לעדות. וכן ראיתי את גביות העדות והפרוטוקולים בענין זה, ובאשר לענ"ד פסק הדין טעות מעיקרו, לא אוכל לחשות.

ולא אכנס לכל הנידון ההלכתי, אם עד שהוזמן לעדות קידושין ונמצא פסול, אם אפשר לצרף כשר אחר שראה את הקידושין, שכבר האריכו בזה הפוסקים טובא. ורק אתיחס לנידון העיקרי, אם אכן העד המדובר פסול לעדות מה"ת.

והמתירים - הבי"ד הנ"ל ועוד כמה דיינים - פסלו את העד מכח ג' עדויות: א' עדות חבירו לדירה בשם א"כ, העד ה"י שהכיר את החברה של העד, והודאת בע"ד של העד עצמו. והעידו עליו בתרתי, שחילל שבת, ושבעל נידה. [וכל עדות נאמרה ג"פ, בפני דיינים אחרים. ויש שינויים בין העדויות, שלא נחקרו כדבעי.]

והנה - עדות ה"י היא על תקופה של כשנה אחר החתונה. (השתמשו בתאריכים לועזיים, החתונה היתה בתחילת 2010, והוא הכיר אותו בסוף 2010), וא"א לפסול עד למפרע כמבואר בסוגיא דעד זומם למפרע הוא נפסל, דנפסל משעת העבירה והלאה אך לא קודם לכן.

עדות א"כ, היא מהתקופה שלפני החתונה.

בענין חילול שבת - בעדותו מיום כ"ט תמוז ע"ז הוא אמר, ראיתי שהמנורה שלו נדלקת ונכבית ולא הי' שעון שבת - לא נחקר מנין לו שלא היה שעון שבת, אם מידיעה או מסברא. בעדותו ביום ג' כסליו ע"ח, אמר מתחלה שמספר שבתות ראה שהמנורת לילה נכבית וראה שאין לו שעון שבת. דיבר רק על כיבוי [שאפשר שהוא מלאכה שאצל"ג], ובסוף דבריו אמר שראה שהוא נכנס לחדר והאור נדלק. ולא נחקר כלל

ולאחרונה זכינו לדברי הג"ר שלמה אייגר בספר העקרים, ושם הוא כותב (ח"א עמוד שס), דאין שיטה זו עולה לרוב הפוסקים, עי"ש. ואיך נקל ראש לסמוך על דעת המיעוט להתיר ערוה החמורה.

ומלמד פרט זה על האחרים, שניתנים פסקי דין בחמורות שבחמורות מתוך קלות ראש.

ובזה באעה"ח
כ"ו אלול תשע"ח
שריאל רוזנברג

ועל דא קצווחנא, הנשמע כדבר הזה, להתיר א"א לעלמא עפ"י דעת יחיד, דהח"מ והב"ש בס"י קט"ו סע"ק כ"ח כתבו להדיא דאינו נפסל, ומוציאין אשה מבעלה עפ"י עדותו, וכ"ש שאין להתיר איסור א"א החמור. ודברי ראב"ן הם בספרו סי' כ"ז, וע"ש בהערות אבן שלמה סע"ק ו', והדין עמו דלא פסל ראב"ן אלא לאותה עדות ולא לעדות אחרת, וכמש"כ להדיא "דעם העד משים עמו רשע כדפרישת, ופסול לאותו עדות", ואילו היו המפרשים אחרת רואים דברי ראב"ן בפנים בודאי הדרי בהו.

בירור הלכתי מאת אב"ד בית הדין הרבני חיפה בדימוס הגאון הגדול רבי גדליהו אקסלרוד שליט"א

יש לעיין עיון גדול האם המצב הפרוע מאפשר לסדר קידושין, כאשר הממונים על הגיטין אינם בקיאים בטיב קידושין וגיטין. אולי כדאי שיבוטל חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושים), תשי"ג-1953, מלבד אלו שנישאו כדת משה, שעליהם יישאר חיוב לסדר גט ע"פ דין תורה.

רב פוסק מומחה שידוע לו מהלך התיק עד לסיומו בהפקעת קידושין פנה אליי ומסר לי את יסודות ה"היתר" וביקש ממני להביע חוות דעתי על כך. הגם שאין עתותי בידי, אך מכיוון שיש למחות על הקלקלה, ואין בדורנו לדאבוננו מי שיכריז "צווחה צווחה", וכבר מובא במקום שאין אנשים היה איש, חשבתי להעלות על הכתב מה שיעלה בידי יד כהה.

את פסק הדין להתיר את האשה להינשא נתן בית הדין הרבני חיפה. אך זה לאחר שבית דין פרטי, שצירף אליו דיין בגימלאות מבית הדין הרבני לערעורים שצירפו שלישי, פסקו שהאשה מותרת. יסוד ה"היתר" הוא שעדי הקידושין לא היו עדים כשרים ולכן לא חלו הקידושין, כך שהאשה אף פעם לא היתה אשת-איש.

י"ג בתמוז ה'תשע"ח

בנושא ביטול קידושין והתרת אשה לשוק מהמת כן ללא גט

דיין כבי"ד פרטי שלח לי גזיר מעיתון "מצב הרוח" מתאריך 24.6.18, שם מופיעה ידיעה על הפקעת קידושין של "סרבן גט", והכתב שמח על התוצאה הכי טובה שהאשה תוכל להמשיך בחייה.

עד כמה שזכור לי, הפקעת נישואין בצורה כזו היא מקרה ראשון מסוגו למן היווסד בית דין רבני בארה"ק לפני כתשעים וחמש שנים, שלא רצו להתיר אשת איש על יסודות שאין להם בסיס, כמו שנבאר לקמן. כך גם התרת אשה מקשר הנישואין עם בעלה בגט בהיותו מוגדר כ"צמח" שלא קרה כדבר הזה מעולם וגדולי פוסקי הדור מחו ופסקו שהגט הנ"ל אינו כשר.

יש עוד הרבה טענות על התנהלות בתי הדין הרבניים שעורכים גיטין שעל פי ההלכה הם גיטין שניתנו בכפיה שלא על פי ההלכה, וכבר נתפרסם ספר עם שמות של דיינים ותאריכים, שם מוחים גדולי הפוסקים על התנהגות הדיינים המוזכרים שם.

את מקודשת וכו' מ"מ 'אומדנא דמוכח' שנתקדשה והשאלה האם לסמוך על האומדנא. ועוד נסתפק כיוון שנמצא קרוב או פסול, כי נודע אח"כ שהשמש שצירפו לעדות הוא קרוב של הכלה.

ומסיק החת"ס דבמקום אומדנא לא אמרינן 'עדות שבטלה מקצתה, בטלה כולה' ואע"פ שהזמין הרב את העד הפסול לאו כל כמיניה להפסיד הקידושין שהחתן והכלה מיאנו בו ולא רצו שיהיו עליהם עדים זולתי הכשרים.

וה'אגרות-משה' אה"ע סי' ע"ו מביא את תשובת החת"ס להלכה וכן מובא ב'באר-היטב' אה"ע סי' מב ס"ק י"ד שסובר מהריב"ל בח"א כלל ז' סי' ק"א כהחת"ס שלא להתיר את האשה באופן הנ"ל להינשא בלי גט ושם הביא שדעת מהר"י ווי"ל שהעדות פסולה ויעויין באוצה"פ שהביא מחלוקת גדולה בדין זה.

ומחמת טענת החת"ס ודעימיה הגם שיש חולקים עליו הרי האשה היא ספק אשת איש אפילו אם העדים היו פסולים, כי יש בקהל עדים כשרים.

וז"ל השו"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ה' "המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינן קידושין, אבל בפסולי עדות דרבנן או בעדים שהם ספק פסולים דאורייתא, אם רוצה לכנוס חוזר ומקדש בעדים כשרים ואם לא רצה לכנוס, צריכה גט מספק". עכ"ל השו"ע.

ושם בסי' כ"א בשו"ע סעיף א' שפסק כהרמב"ם שגם בנגיעה באחת מן העריות דרך חיבה לוקה מן התורה ובחלקת מחוקק ובב"ש שם הביאו את דעת הרמב"ן שחולק על הרמב"ם שאין איסור דאורייתא בזה אלא דרבנן והביא הח"מ שם את הרשב"ץ שהביא ראייה מהגמרא להרמב"ן מדקרי לזה בגמרא סוטה דרך איברים פריצותא היא ופריצותא מי אסר רחמנא.

ושם ב"עזר מקודש" על השו"ע כתב דגם לדעת הרמב"ם האיסור דאורייתא הוא אם חושב לבוא עליה, אך בקריבות של חיבה בעלמא גם להרמב"ם אינו עובר על איסור דאורייתא ומסביר בזה את דעת הש"ך שהתיר קריבות סמוך לווסתה עכ"ד.

העדויות על האמור ניתנו במחשכים ומוסתרים מעיני הציבור בנימוק שאם יתקיים הדיון על פסילת העד בבית הדין הרבני אזי יתפרסם הדבר ויוודע להוריו שחילל שבת, וכן בנימוק שהעד עצמו מודה שהוא פסול ואינו מכחיש את העדים כנגדו כביכול.

הרי שהעד, שביה"ד החליט שהוא פסול לעדות מטעם שחילל שבת, עשה זאת כל כך בצינעא עד שאפילו הוריו לא ידעו שפעם אחת או פעמים אחדות חילל שבת.

ואם כן יש לנו ב' טענות:

א. שאין אדם משים עצמו רשע, והפסיקה להתיר את האשה היא רק מחמת הצירוף שהעד העיד על עצמו שהוא רשע.

ב. יש לו חזקת כשרות, כיוון שכל הציבור כולל הוריו החזיקוהו לשומר שבת.

ואיך נעשה רשע על פי עצמו כנגד חזקת כשרות שיש שנתמכת על חזקה, והרי הדין הוא שמלקים על החזקות וסוקלים על החזקות [רמב"ם, איסורי ביאה, פראק א הלכה כ. טושו"ע, אהע"ז, י"ט, א'] אע"פ שאין ראייה ברורה שזה קרוב. מקורם בגמרא בקידושין דף פ' עמוד א' "איש ואשה ... בחזקת שהיא אשתו, בא (הבן) על האשה, נסקלים משום בא על אמו" יעו"ש.

בנידוננו יש לו חזקת כשרות, עד שלא רצה שיתקיים דיון במקום שחושש שמא יוודע להוריו שעבר פעם או פעמיים עבירה. המדובר בעד שאינו הולך בגילוי ראש ומכסה ראשו בכיפה לסירוגין, נראה מעדות העדים שמדובר באדם שיש לו חזקת כשרות כעד כשר.

והנה הסיבה שהחליט ביה"ד דחיפה הנ"ל להפקיע את הקידושין הוא מחמת שהעדים היו פסולים.

והריני להביא בזה את תשובת החתם-סופר אה"ע סימן ק' בנידון רב שסידר קידושין וצירף עמו שמש אחד להיות עדים מיוחדים והיו שם עוד רבנים ואנשים בחופה אבל לא השגחו על נתינת הטבעת ואמירת הרי

ד. אומר לבית הדין ששאל את חברתו של העד אם טובלת לנדותה וענתה לו שאינה טובלת, גם כאן יש אומדנא דמוכח כי כל דבריו שקר וכזב הם, מכיוון שאדם שפוי לא ישאל אשה בחורה אם היא טובלת לנדתה.

ואם נמצא טיפש כזה בעולם, לא תימצא אשה שתענה לו על שאלתו המחוצפת. והמדובר בחברה של אנשים המכריזים על עצמם שהן שומרי תורה ומצוות, כך מופיע שם בעדות בתיק, וכאשר יש אומדנא שעד שקר הוא לפנינו הוא דין מרומה.

ובשו"ע חו"מ סי' ט"ו סעיף ה' ז"ל: 'יש לדיין לדון דיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת והדבר חזק בליבו שהוא כך, אע"פ שאין שם ראיה ברורה. ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים ובעלי בינה הסכימו שלא יהפכו השבועה, אלא בראייה ברורה ... אעפ"כ אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים ונטתה דעת הדיין שאמת הוא אומר, ממתין בדין ואינו דוחה אותו ... ודורש וחוקר עד שיתברר הדבר או יעשו פשרה או יסתלק מן הדין'.

ובנידוננו נראה בעליל שהעד "הפוסל את עצמו" והעדים המסייעים אותו לפסול את הקידושין הם עדות מרומה ומזויפת מתוכה ואחרי כל הזיופים העד לא נפסל גם מדרבנן והיו הדיינים חייבים להסתלק מלדון בזה. ולאחר שנביא את דברי העד השני נבאר שגם לדבריהם אינו נפסל אפילו מדרבנן.

העד השני שהתנדב למסור עדות בכדי לבטל את הקידושין נקרא לו ח. מ. בתאריך ג' כסלו העיד שהיה שותף במגורים, שם היו חדרים וגרו שם בחורים ובחורות דתיים וראה את עד הקידושין ישן עם חברותיו בחדר אחד.

כן העיד שלא ראהו לחלל שבת ושמר שבת "בגדול", אך הייתה לו נורה צבעונית ובמספר שבתות ראה אותו נכנס לחדר ואז פתאום נכתה נורת הלילה. ובהתחלה חשב שיש אולי שעון שבת, אך אח"כ בדק וראה שלא כן.

ולפי דברים שהמציאו לי מתוך תיק ביטול הנישואין שהעיד העד מר ש. ה. ומטרת עדותו היתה לפסול את עד הקידושין מר ד. מ. (השמות שונים) בכדי שאפשר יהיה לבטל הקידושין הנ"ל.

ואלו דברי עדותו לפני ביה"ד פרטי בתאריך כ"ט תמוז ה'תשע"ז: 'לרוב לא היה עד הקידושין הנ"ל הולך לבוש כיפה'.

בתאריך ג' כסלו ה'תשע"ח מעיד שראה את עד הקידושין ישן עם חברתו בחדר אחד... לאחר חקירה שינה דבריו ואמר שלא ראה אותם לישון בחדר אחד אלא כל אחד ישן בחדר אחר אלא בדירה אחת. כמו כן העיד ששאל את חברתו של עד הקידושין הנ"ל האם היא טובלת לנידותה וענתה שאינה טובלת לנידותה. עוד אמר שהיה הולך עם כיפה לסירוגין.

בתאריך ג' כסלו ה'תשע"ח העיד הנ"ל שהכיר את עד הקידושין (ד. מ.) מתאריך שישה חודשים לאחר הקידושין והיה נראה כלפי חוץ כשומר שבת אלא שלא שמר על נגיעה וגר עם חברתו בדירה אחת.

ולכאורה העד סותר עצמו מיניה וביה ונראה בעליל שהעדו שלו היא שקר:

א. איך יכול לומר על העד שנראה כלפי חוץ כשומר שבת, בשעה שאומר בעדות אחרת המובאת לעיל (כ"ט תמוז ה'תשע"ז): '... לרוב לא היה הולך עד הקידושין לבוש כיפה', בשעה שכל העולם יודע שמי שאינו מתהלך לבוש כיפה בפרהסיא אינו נראה כשומר שבת.

ב. שיקר בבית הדין כאשר אמר שראה את העד ישן עם חברתו בחדר אחד ורק לאחר חקירה הודה ששיקר, ולא ראה אותם ישנים בחדר אחד.

ג. לפי דברי אחד הדיינים בבית הדין הפרטי הנ"ל שאחד מהעדים ראה את הבחור עושה מעשה עם חברתו בעוד שדלת החדר היתה פתוחה (עובדה שהמציא הדיין הנ"ל מליבו, כיון שאין לה שום זכר בשום אחד מכתבי גביית העדויות), הרי זוהי עדות כנגד "אגן סהדי" שאין דרך בני אדם לנהוג כן, וקי"ל שעד אחד אינו נאמן כנגד אגן סהדי.

עצמו מלהעיד מדרבנן לפי שיטתם עכ"פ, ואיך ביה"ד, בראשות הדיין בגימלאות, קיבל אותו לעדות. וכן איך קיבל לעדות את העד שהוזכר ששאל פנויה אם טובלת לנדתה, הרי הוא בכלל עמי הארץ וקלי הדעת, שאסור לקבלם להעיד.

עכ"פ כל העדויות אין בהם לפסול מדאורייתא את עד הקידושין.

וז"ל השו"ע חו"מ סי' ל"ד סעיף ד': 'קוברי המת ביו"ט ראשון כשרים, אפילו נידו אותם ושינו בדבר כשרים, מפני שהם סוברים שמצווה הם עושים, ושלא נידו אותם אלא לכפרה' עכ"ל.

וב'פתחי-תשובה' שם מביא מתשובת רע"א סי' צ"ו וז"ל: 'יש לומר דהשחתה בתער, דנתפשטה הרבה בעו"ה אצל הרבה, לא חשב שזהו איסור כל כך, ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הבית דין, מכל מקום אין זה מגרע' עכ"ל.

ולאור האמור ההתנהגות במגורי הבחורים והבחורות שגרים בדירה אחת לא גרע מהמובא, שכאשר אין חושבים זאת לאיסור, אין כאן פסלות לעד, גם לא פסול דרבנן.

וי"ל דהגם דהסברא פשוטה וחזקה שהעד לא כיבה את הנורה הצבעונית בשבת כמו שכתבנו, מכל מקום יש להוסיף סברה שאפילו כיבה את הנורות במזיד, חושב שמכיוון שמדובר בנורות גז (פלורוסנט) ולא של חוט לוחט, אין בזה איסור אלא חומרא, ואין נפסל אפילו מדרבנן.

ולכן הזעקה היא 'שומו שמיים', איך נפרצו פרצות כאלו, שלא שיערנו גם אנו, שבדורנו תתפרק האחיזה בהלכה המסורה במסגרת בית הדין הרבני, ואין פוצה פה ומצפצף מתוך ראשי ונשיאי מערכת בתי הדין והרבנות הראשית.

והבאנו את פסק השו"ע דאין להתיר האשה בלי גט, גם בעדים פסולים מדרבנן. אך בנידוננו העד לא נפסל, גם לא מדרבנן. ויחוד עם פנויה דוד אסר, והוי מדרבנן. ולפי העדות כפי שהומצאה לי, יתכן שלא היה שם גדר ייחוד, אם אכן היתה שם מושבה של בחורים ובחורות ששכרו דירה, ובחורים גרו בחדר לחוד וכן

העיד שפעם אחת ראה אותו נכנס לחדר ואז האור נדלק. לא ראה אותו מעולם לדבר בטלפון בשבת ולא חילולי שבת אחרים, אך פעם אחת סיפר לו עד הקידושין שמכר מניות בשבת כיוון שעמד להפסיד.

הרי שלפי דברי העד עצמו חשב שיש שעון שבת ואמד את העד שלא יכבה בשבת נורה, וא"כ מדוע שלא נעמיד אותו בחזקת כשרות ונאמר שהנורות כבו בלי כוונה או מתוך הרגל שלא התכוון לכבות, אך מכיוון שהיה רגיל לכבות כיבה כתנועה של הרגל. ועל פי הלכה פעמים שאין זה נקרא אפילו שוגג, כי אין בזה מלאכת מחשבת, ולא ימלט כמעט לאף אחד שלא הדליק או כיבה בטעות את האור בשבת כאשר נכנס לשירותים בשבת, שלא ידליק או יכבה את האור כמתעסק בעלמא. ויש בתים שמדביקים פלסטיקים המכסים את כפתורי ההדלקה והכיבוי, כדי שלא יבוא לידי מתעסק כזה.

ובכלל, כיבוי נורה בשבת הוי מלאכה שאינה צריכה לגופא, ולהלכה נפסק בשו"ע שפטור ואין הלכה כרמב"ם המחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ומה שראה פעם אחת שנדלקה נורה כאשר נכנס לחדר, פשוט שצריך לתלות שלא היה זה בכוונה אלא מתעסק בעלמא. והראיה הכי מוכחת שראה זאת פעם אחת ותו לא, וזוהי גם ראיה לכיבוי האורות שראה רק פעמים בודדות.

העדות שעד הקידושין סיפר לעד הפוסל שמכר מניות בשבת, אין בזה לפסול אותו לעדות מדאורייתא, מכיוון שקניה ומכירה הוא איסור מדברי קבלה ולא איסור דאורייתא.

והגם שבוודאי עשה זאת באמצעות מחשב, אך הגם שיש דעות ששימוש בחשמל בשבת אסור מהתורה, מלבד שיש החולקים וסוברים שהוא רק מדרבנן, אך הלא עד הקידושין עצמו יתכן שסבר שהוא רק מדרבנן. ומלבד כל זאת אין במה שסיפר לעד הפוסל כלום, כיון שקי"ל שאין אדם משים עצמו רשע.

עוד יש לי להעיר, מכיוון שהעד הפוסל (ח. מ.) אומר שהיה שותף למושבה הזו רח"ל של בנים ובנות ששכרו כמה חדרים בדירה אחת, א"כ בזה הוא פסל

מדרבנן, מכיוון שחושב שמותר. כמובא בשו"ע לגבי קוברי המת ביו"ט, שאינם פסולים אפילו מדרבנן.

ו. העדות שפעם אחת נדלקה הנורה בהיכנס עד-הקידושין לחדר אינו אפילו בגדר שוגג, כי לא יימלט כמעט משום אחד שבהיכנסו לשירותים או כדומה ידליק את האור כמתעסק, שאין על כך אפילו דין שוגג. וכן בעניין הנורות שכבו, יש לומר שאולי בחלק מהפעמים כן היה שעון שבת, וכן י"ל שנכבו באופן של שוגג או מתעסק. ועכ"פ אין איסור דאורייתא בכיבוי נורות.

ז. בשו"ע חו"מ סימן ל"ד "הפסול מדבריהם, העדות שהעיד קודם שהכריזו עליו ברבים שהוא פסול, עדותו כשרה". כל העדויות שהעידו על עד הקידושין לא היו על מעשים שנפסלים עבורם מדאורייתא אפילו היתה מתקבלת עדותם, ולא היתה כאן הכרזה.

ח. אחד משני העדים שטענו לפסול את עד הקידושין, כתוב בתיק שאמר שהכיר את עד הקידושין כחצי שנה לאחר הקידושין. וא"כ איך יכול לטעון כנגדו, אולי היה צדיק גמור בעת הקידושין, הרי אז לא הכיר אותו.

ט. ייתכן שאמרו לעדים להעיד עדות שקר, ואמרו להם שזו מצווה להתיר אשה מעגינותה. וזה מחמת הלחץ של ארגונים פמיניסטיים ורודפי הדת שיש לדאבוננו, שלא נותנים מנוח לדיינים.

י. גדולי הדור צריכים לשקול האם היום, שמסדרין גיטין שלא על פי ההלכה, וכבר יצא ספר המתעד מקרים עם תאריכים ושמות של דיינים מכהנים, האם המצב אינו מחייב לבטל את חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953. כי אם אין גירושין כשרים, אסור לסדר קידושין. בפרט כאשר המתירנות פרצה גבולות של קדושת הבית היהודי ואחוזי הגירושין גבוהים, והדיונים בגירושין מתנהלים רובם ככולם בבית המשפט לענייני משפחה, עם חששות כבדים לגיטין המעושים שלא כדין.

וע"ז באעה"ה, י"ג תמוז ה'תשע"ח
פה חיפה ת"ו, גדליהו אקסלרוד

הבחורות. וזה לטענת ה"העד הפוסל", שהוא עצמו פסול לעדות לפי טענתו, אם לא היה דין אין אדם משים עצמו רשע. ובשו"ע אה"ע סי' כ"ב סעיף ו' ז"ל: 'נשים הרבה ואנשים הרבה, אין חוששין לייחוד' עכ"ל. ולפי הדברים של העד שהיה שותף לקומונה, ששכרו דירה לבחורים ובחורות, ופשוט שלא גרו הבחורים עם הבחורות באותו חדר, כי העד עצמו אמר שהחברה הזו קוראת לעצמה דתיים "לייט", וחברה הנקראת כך אינה כמו בקיבוץ שמאלני.

וא"כ יש לנו חיזוק שיש לנו עסק עם דין מרומה, שאולי מישהו אמר להם שיש מצווה לשקר כדי להציל אשה מעגינותה.

מכיוון שהנושא רחב מני ים והפרצה רחבה מני ים, לא אאריך בזה ועת לקצר ולסכם מה שלפנינו:

א. בית הדין הפרטי ואח"כ ביה"ד חיפה, שפסלו את עד קידושין ע"י עדים שאין בעדותם בסיס הלכתי לפסול את העד, ועל יסוד זה הפקיעו את הקידושין והחליטו שהקידושין מעולם לא חלו, והתירו את האשה להינשא ללא גט, פרצו פירצה בקדושת ישראל רח"ל, שמעולם לא נעשתה בבתי-הדין בארץ-הקודש, ומצוה למחות כנגדם.

ב. העדים, שהעידו על עד-הקידושין שהוא פסול, סותרים את עצמם במהלך עדותם ונראה בעליל שיש כאן דין מרומה, שעל פי ההלכה צריך בית-הדין להתרחק מלדון בדין מרומה.

ג. העד הפוסל בעדותו, העיד שחשב שיש שעון שבת בחדר של עד-הקידושין, הרי שעד-הקידושין הוא אדם המקפיד שלא שלא להדליק או לכבות נורות בשבת.

ד. בעדות מובא שהעד נראה כשומר שבת.

ה. מה שגרו בחורים ובחורות בדירה ששכרו ונקראים בחברה שהם דתיים, אלא שחונכו עוד מתנועות הנוער, עוד מבית-ספר יסודי ותיכון, להסתובב מעורבים, חושבים הם שאין בזה עבירה. ולכן העד, אפילו אם התנהג כך, אינו נפסל אפילו

נאסרת על בעלה. עוד כתב, שהעד העיד שראה את עד הקידושין עושה מעשה אישות ממש בדלת פתוחה, ושכח רב בוארון שבפרוטוקול שלו כתוב במפורש לא כך, שלא ראה שום מעשה אישות. כמו"כ כותב רב בוארון שנסע ברכבו בשבת לעבודה בבריכה, ובפרוטוקול ביה"ד אומר העד שלא נסע ברכבו אלא אחרים הסיעו אותו, הרי משקר העד מול ביה"ד. וידוע שרב בוארון להוט ביותר להתיר בעיות ממזרות, וספרו מלא עם היתרי בעיות ממזרות, והעיר על כך הראשל"צ הרב בקשי שליט"א בהסכמה על ספרו שאינו מסכים עם ההיתרים שלו.

ד) הריני לציין שבמשך כל דברי עד הקידושין, כשנחקר ע"י הרבנים הנ"ל וביה"ד, כאשר אומר שעשה עבירה כגון מכירת מניות בשבת, אומר שזה קרה רק פעם אחת, ואכל במסעדה טרפה בחו"ל "פעם אחת", וגם מדגיש שזה לא היה בארה"ק, וכאן נראה משאחז"ל "הרוצה לשקר ירחיק עדותו", מכיון שאומר שאוכל רק כשר, ולכן כנראה כשהדריכו אותו לספר על "עברות" שלו, הסבירו לו שגם פעם אחת מספיק בשביל לעזור לאשה, ולכן אומר שבאה"ק נזהר ממסעדת טרפה, ורק על מרחקים ששם יכול לשקר אומר שאכל.

גם בפרוטוקול ביה"ד חיפה, אומר בראשית דבריו על השאלה אם הלך עם כיפה, "בגדול הייתי שומר שבת, בתקופה ההיא הייתי הולך עם כיפה", בתשובה לשאלה אם הדליק בוילר ענה "זה היה אור פעם אחת", שוב מזדקרות כאן המילים "פעם אחת", כנראה לא היה יכול לשקר יותר מדי, ורצה להמעיט את השקר עד למינימום, ולכן אמר כדרכו "פעם אחת", ולא אמר שהדליק בוילר אלא אמר "זה היה אור".

בהמשך לאחר זמן נשאל שוב על הבוילאר, וענה "פעם אחת אני זוכר", שוב סותר את עצמו, שמקודם אמר שזה היה אור ולא בוילר, ואח"כ אומר שהדליק בוילר.

שם בשורה 78 "לא הייתי מחמם קפה בשבת", ובשורה 115 על השאלה "אם היה בא לך קפה בשבת היית עושה?", עונה "הייתי מחמם", הרי לנו עוד שקר בעליל. ועוד שם, אומר על עצמו: "גילוח רק עם

ט"ז אלול ה' תשע"ח

בשולי הדברים שכתבתי על "פסה"ד" שהתיר אשת איש ללא גט

בשבוע שעבר קבלתי קונטרס בו נמצאים מאמרי ההיתר של הרבנים עמאר ובוארון וכן מה שכתב הגר"י חטאב שליט"א וסתר דבריהם בדברים נכוחים. ולאחר שעיינתי בקונטרס מביא אני כמה הערות בקצרה להשלמת מה שכתבתי.

א) מובא שם בפרוטוקול ביה"ד הגדול איומים על הבעל שאם לא יתן גט יכלאו אותו בבית הסוהר, וזה בזמן שלא היתה החלטה של ב"ד האזורי על כפיית גט, אלא המלצת ביה"ד להתגרש, ורואים מכאן את מצב בית הדין הגדול הכופה גט ע"י איומים שלא כדין, ואם היה מתבצע הגט היה זה גט בטל.

ב) בפרוטוקול ב"ד דחיפה אומרת האשה "חיפשנו אנשים שמכירים את העד שהוא פסול לעדות ולא מצאנו ולכן השתהינו בהגשת התביעה לביה"ד האזורי", ומדובר כאן באדם יליד הארץ שיש לו הרבה מכירים, ובחשש עיגון אשה, ואף אחד לא רצה להעיד שהעד אינו שומר מצוות כדת, ולבסוף הביאו עד שלא הכיר את עד הקידושין בזמן החופה, אלא חצי שנה לאחר החופה, שאינו נחשב כלל לעד כי הרי לא ידע איך התנהג העד בזמן החופה, בפרט שעד הקידושין חוזר על דבריו במשך כל עדותו שהיה בעליות ומורדות בענין שמירת מצוות כל השנים, ומדובר בבוגר ישיבה מבית דתי.

ואם מדובר בעד פסול, מדוע כל כך קשה היה להם להשיג עדים על כך?! וגם העד שהכירו מעת החופה, עדותו היא שעד הקידושין "בגדול" שמר שבת וכדו'. ובכח נגד כללי ההלכה ניסה ביה"ד לפוסלו, כמו שביארנו.

ג) בפס"ד רב בוארון: "היה מלין אצלו בחורה כל הלילה, וברור ללא ספק שחיו יחד" - דבריו אלו דברי עם ארצות הם, שמפורש בגמרא ונפסק בשו"ע אה"ע סי' י"א ס"א במעלין זה את זה מן הבור, שאם יש לאשה ילדים אין כופין אותם להתגרש, וכל זמן שלא ראו אותם דבוקים זה בזה כדרך מעשה אישות אינה

הרי הוא בזוי ומשוקץ, ומדוע נפסק שאין משים עצמו רשע?!

ובכלל, בזוי פסול לעדות רק מדבריהם, ובחיל רע"א על השו"ע (חו"מ סי' ל"ד ס"ק י"ז) מביא תשב"ץ (ח"א סי' א' דף ג' ע"ד) ד'בזוי פסול מדבריהם... ואפשר דוקא אחר הכרזה" עכ"ד.

ואיך שיהיה, בנדו"ד עד הקידושין אינו נראה כבזוי האוכל בשוק, אלא "אופטומטריסט", ומדייק בכל מילה כנ"ל.

ובזה אסיים, ויתמו חטאים מן הארץ ולא חוטאים ח"ו.

בכ"ר, הרב אקסלרוד

מכונה", "טלפון רק פעם או פעמיים", "יחסי אישות - כן", "הלכה למקוה - לא", וכבר כתבתי במאמרי שכאשר הדין נראה מרומה אסור לפסוק בו וצריך להתרחק מהדין, וק"ו שאסור לפסוק להצדיק את הרמאי, ומכל מהלכם של עד הפסילה ושל עד הקידושין רואים רמאות.

ה) וכבר הוזכר במאמרי הרבנים דאין אדם משים עצמו רשע, ובפרט שכאן נוגע לחב לאחריני, ולא אאריך בזה עוד, כי דנו כבר בזה הרבנים הגאונים המופיעים בחוברת זו.

ורק אציין במש"כ הר' עמאר שמשים עצמו רשע משום בזויים, והרי א"כ מי שאמר פלוני רבעני לרצוני

בירור הלכתי מאת הגאון הגדול רבי שלמה זעפראני שליט"א ראב"ד בד"צ כתר תורה

הערת המערכת: הגאון המחבר שליט"א ביקש להדגיש שכתבת המאמר הנ"ל מתייחסת לנושא באופן כללי, ולא למקרה פרטי מסויים, בשל העובדה שלא היו לפניו פרטי המקרה במילואם.

פסולי עדות בדין חשוד על העריות ודין הפקעת קידושין - אבן העזר מב

א. פסול עדות בעבירה דאורייתא ופסול עדות בעבירה דרבנן.

א) איתא במתניתין סנהדרין כד ע"ב ואלו הן הפסולים [פירש רש"י לדון ולהעיד] המשחק בקוביא והמלוה בריבית [עיי"ש תוס' דמירי בריבית שאינה קצוצה, או אפילו את"ל דמירי בריבית קצוצה לא משמע ליה למלוה איסור כיון דהלווה מדעתיה יהיב, וכולה מתניתין בפסולי דרבנן מיירי] מפריחי יונים וסוחרי שביעית.

ועיין עוד גמרא [סנהדרין כו ע"ב] דקאמר שם דהנך פסולים שאינם פסולים אלא מדרבנן צריכים

הכרזה כיון דהוו גזלן דרבנן, אבל גזלן דאורייתא לא בעי הכרזה, ופירש רש"י וגזלן דאורייתא היינו כגון חושף וכדכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי.

ב. דין רשע דחמס ודין רשע שאינו של חמס

א) עוד מבואר בגמרא סנהדרין כו ע"א דמומר האוכל נבלות לתאבון דברי הכל פסול, אבל במומר להכעיס לאביי פסול כיון שהוא רשע, ורחמנא קאמר אל תשת רשע עד ["אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס"]. ואילו רבא פליג וס"ל דבעינן רשע דחמס, ומומר להכעיס אינו רשע דחמס.

ב) ובטעם הדבר שהאוכל נבלות לתאבון חשיב רשע דחמס, פירש רש"י כיון דמשום ממון קא עביד דהא שכיחא בזול טפי מדהיתרא, הו"ל כרשע דחמס ופסול לעדות. לעומ"ז תוס' בסנהדרין [דף ט ע"ב ד"ה לרצונן] כתבו דגם אם ליכא נפק"מ לממון מ"מ כיון

מעדות ה"ן] כיון שאין פסולו ידוע קודם שהכריזו עליו לא רצו להפסיד ממון הבריות מאחר שכבר העידו ואין פסולים אלא מדרבנן.

ב עיי"ש בחדושי רעק"א אשר הביא מחלוקת האחרונים בדין עובר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות שאין פסולו אלא מדרבנן. לדעת שו"ת עבודת הגרשוני גם בזה בעינן הכרזה כיון שאין פסולו אלא מדרבנן, ואילו לדעת שו"ת מהרי"ט כיון שאיסורו מן התורה בכה"ג נפסל בלא הכרזה. ושאני עבירה דרבנן דלא משמע להו לאינשי ולא מחזקי להו לרשיעי, אבל עבירה דאורייתא כולם יודעים שעבירה היא ואין לך הכרזה גדולה מזה, וכ"כ הפת"ש סק"ו בשם הברכ"י והכנה"ג עיי"ש באורך.

ה. דין חשוד על העריות.

א איתא בסנהדרין [כו ע"ב] אמר רב נחמן החשוד על העריות כשר לעדות. אמר רב ששת עני מרי ארבעים בכתפי וכשר. אמר רבא ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול.

ב ויש להתבונן במאי קא מיירי רב נחמן ורב ששת, האם בבוועל את הערוה ממש, או במי שהוא סני שומעניה ויש עליו קול שהוא רגיל וגם בעריות ומתייחד עמהם.

הנה בדבר זה מצאנו מחלוקת ראשונים, עיי"ש רש"י אשר כתב דהטעם שלרב נחמן חשוד על העריות כשר לעדות כיון דבעינן רשע דחמס וליכא. ולפי"ז מתבאר שאפילו מעידים עליו שבא על הערוה מ"מ כיון שאין זיקה לעבירה לענין ממון לא הוי רשע דחמס. ורש"י לשיטתיה אשר ביאר בדעת רבא דמומר האוכל נבלות לתאבון הוי ליה רשע דחמס מכח רווח הממון שיש בדבר, הא בסתם מומר לתאבון שאין בו רווח ממון לא חשיב רשע דחמס לפירוש רש"י. וכ"כ הנמוק"י בשם רש"י דחשוד על העריות היינו שבא על הערוה ממש, וכן דעת בעל העיטור. וכך מפורש ג"כ ברי"ף אלא שפירש בדעת רב נחמן דלעולם לא בעינן רשע דחמס וכאביי, או מטעם דגם לרבא כל שהוא מומר לתאבון הו"ל רשע דחמס וכדכתבו התוס'

שאוכל נבלות להנאתו ועובר על דעת קונו מקרי רשע דחמס, כי כמו"כ היה עושה בשביל הנאת ממון ומעיד עדות שקר.

ג נפק"מ בין פירוש רש"י לתוס' בפשוטו הוא בדין הבא על הערוה להנאתו, לרש"י כיון שאין בו רווח ממון לא מקרי רשע דחמס ולא יהא פסול לעדות לשיטת רבא אלא לאביי [דקיי"ל כוותיה].

אבל לפירוש התוס' דכל העובר להנאתו מקרי רשע דחמס כאוכל נבלות לתאבון ואפילו בלא רווח ממון, א"כ לפי"ז הבא על הערוה הו"ל רשע דחמס וגם לרבא שייך שיפסל.

ג. פסק הלכה

בפסולים דאורייתא ובפסולים דרבנן

א נפסק בשו"ע חו"מ סימן ל"ד ס"א רשע פסול לעדות. ושם בס"ב איזהו רשע כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות ואין צ"ל אם חייבים עליה מיתת בי"ד, לא שנא אם עבר לתאבון לא שנא אם עבר להכעיס. הא קמן דהילכתא כאביי דלא בעינן רשע דחמס. וברמ"א שם כתב דאם עבר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן.

ב ושם ס"ג פסק מרן השו"ע דאם היתה עבירה שעבר מדרבנן פסול מדרבנן. לעומ"ז הרמ"א שם כתב וי"א דבדבר דדבריהם אינו נפסל אא"כ עבר בדבר שיש בו חימוד ממון. נפק"מ במה שנחלקו מרן ורמ"א בדין הלואה בריבית דרבנן [שם ס"י], דלמרן בין הלווה ובין המלוה פסולים מדרבנן, ואילו להרמ"א רק המלוה נפסל כיון שיש בו חימוד ממון, ולא הלווה כיון דהו"ל איסור דרבנן שאין בו חימוד ממון.

ד. דין הכרזה בפסולי עדות

א ושם בשו"ע סכ"ג הפסול מן התורה שהעיד עדותו בטילה אע"פ שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לעומ"ז הפסול מדבריהם כל עדות שהעיד קודם שהכריזו עליו עדותו כשרה. טעם הדבר הוא כתב הסמ"ע [שם סקנ"ה] בשם הרמב"ם [פי"א

פסיק, אלא שפסק הלכתא כרב נחמן שאינו נפסל בזה לשאר עדויות חוץ מעדות אשה בין להכניס ובין להוציא. והטעם בזה כיון דשקלו וטרו רבא ורבינא ואיתימא רב פפא במילתיה דרב נחמן סברי כוותיה. וטעם נוסף כתב הרא"ש דלענין פסול עדות דמי טפי לדינא מאשר לאיסורא, וקיי"ל הלכתא כרב נחמן בדינא.

שיטה שלישית מצינו לבעל העיטור שגם הוא גרס כהרי"ף וס"ל דרב נחמן מיירי בבא על הערוה ומה שמכשירו לשאר עדויות זה מפני שיצרו תוקפו. ועכ"ז פסק בעל העיטור כרב נחמן מהטעמים הנזכרים ברא"ש.

ו) העולה מהאמור:

א] דבדין הבא על הערוה בין להרי"ף ובין להרא"ש הרי הוא פסול מדאורייתא לכל עדויות שבתורה. להרי"ף מטעם דהלכתא כרב ששת, ולהרא"ש מטעם שגם רב נחמן מודה בזה לפסול. וזה דלא כבעל העיטור שמכשיר לשאר עדויות גם בבא על הערוה מטעם דיצרו תוקפו [למאי דמפרש כך ברב נחמן ופוסק כמותו].

ב] בדין חשוד על העריות היכא דסני שומעניה ויוצא עליו קלא דלא פסיק שהוא רגיל וגם בעריות ומתייחד עם העריות, להרא"ש כשר לשאר עדויות ופסול לעדות אשה, ואפשר שגם הרי"ף יודה לו בזה דלא פסל בשאר עדויות אלא בבא על הערוה.

ז] עיין תוס' [סנהדרין ט ע"ב] אשר כתבו לפרש את דעת רב נחמן וס"ל לחד פירושא שאפילו בא על הערוה יצרו תוקפו וכשר לעדות אחרת, מ"מ הטעם שיודה לפסול בפלוני רבעני לרצוני זהו מטעם דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו [בכורות דף ל'], דהיינו שבאותו דבר עצמו שהוא חשוד אינו נאמן.

וכיו"ב פירש מרן הב"י [חו"מ סימן לד'] דהטעם שלרב נחמן חשוד על העריות פסול לעדות אשה הוא מכיון דהחשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו.

ח] שיטה רביעית מצינו להרמב"ם [פכ"א מאסו"ב ה"א וה"ב] וכפי שפירשוהו המגיד משנה והאו"ש שם.

[בסנהדרין בסוגיין ובדף ט ע"ב] הנ"ל, דכשם שהתאבון מעבירו על דעתו לבא על הערוה כך ג"כ חמדת הממון מעבירתו על דעתו להעיד עדות שקר. ומ"מ הטעם שרב נחמן מכשירו אע"ג שבא על הערוה כיון דיצרו תוקפו. וכ"כ כתבו התוס' [בדף ט' ע"ב וכ"ו ע"ב] לחד פירושא דחשוד על העריות דהיינו שבא על הערוה ועכ"ז הוא כשר לדעת רב נחמן כיון שיצרו תוקפו, וזה כפירוש הרי"ף הנ"ל.

ג] אלא שהוקשה לתוס' מאי שנא מהגמרא סנהדרין [ט ע"ב] דאמרינן התם פלוני רבעני לרצוני דהו"ל המעיד רשע ואי לאו דאין אדם משים עצמו רשע היה צריך להיפסל לעדות. וצ"ע מדוע לא נאמר שלא יפסל לדעת רב נחמן ורבא מטעם שיצרו תוקפו. שהרי בסוגייתנו [כ"ו ע"ב] נראה דרבא אית ליה דרב נחמן מדחילק בדעת רב נחמן בין שאר עדויות שאינו נפסל להם לבין עדות אשה שהוא נפסל גם לרב נחמן, ולעומ"ז [שם דף ט ע"ב] לא הכשיר רבא בפלוני רבעני לרצוני אלא מטעם שאין אדם משים עצמו רשע הא בלאו הכי היה צריך להיחשב רשע ולהיפסל, א"כ קשה מדוע שלא יוכשר מטעם דיצרו תוקפו. על זה תירצו התוס' בב' המקומות דלא דמי אוכל נבלות וכן רובע שבהם אין יצרו תוקפו כ"כ כמו הבא על הערוה.

ד] פירוש אחר כתבו התוס' הנ"ל בב' המקומות וכ"כ הרז"ה והרא"ש דלעולם בבא על הערוה גם רב נחמן יודה לפסול, ומה שהכשיר רב נחמן לשאר עדויות אינו אלא בחשוד על העריות, דהיינו שהוא רגיל וגם בעריות ומתייחד עמהם וסני שומעניה, ומאי דקאמר רב ששת ארבעים בכתפי הוא מטעם שמלקים על הייחוד [קדושין פא ע"א] חוץ מייחוד עם אשת איש, ומלקין על לא טובה השמועה בקלא דלא פסיק שהמון עם מעבירים קול.

ה] והנה לענין הלכה בדין חשוד על העריות הרי"ף כתב בשם הגאונים דהלכתא כרב ששת באיסורי, ושע"כ לפירושו שחשוד על העריות זה הוא הבא על הערוה דינו שהוא פסול מדאורייתא לכל העדויות שבתורה.

שיטה שניה היא להרא"ש אשר מפרש שהחשוד על העריות הוא כהנ"ל דסני שומעניה בקלא דלא

הערוה רק שחשוד בעלמא פסול לעדות אשה, בין לענין קידושין ובין לענין גירושין.

מיהו עיי"ש ח"מ סקי"ד ובב"ש סק"כ דהחשוד על העריות שהוא פסול לעדות אשה, אין פיסולו אלא מדרבנן כיון דאינו לאו מפורש רק שהוא חשוד לאותו דבר. מ"מ סיים הב"ש שם וכתב דאם מחבק ומנשק לערוה דחייבי כריתות או מיתת בי"ד הרי הוא חשוד על העריות ופסול מדאורייתא כמפורש ברמב"ם [פכ"א מהאסו"ב] ובמ"מ שם, אבל אם רק מתייחד עם העריות אינו פסול אלא מדרבנן.

י והנה בדין המקדש בפסולי עדות דאורייתא נפסק בשו"ע אבן העזר [סימן מב ס"ה] דאין חוששין לקידושין, אבל במקדש בפסולי עדות דרבנן חוששין לקידושין ואם אינו רוצה לכנוס צריכה גט. ולאור האמור אם באו שני עדים והעידו על ב' עדי הקידושין שבאו על הערוה יש לפוסלם מן התורה ואין חוששין לקידושין. וכמו"כ לשיטת הרמב"ם אם העידו עליהם שמחבקים ומנשקים לערוה ובכלל זה פנויה נדה, הרי אלו נפסלו לעדות מן התורה ואין חוששין לקידושין. אבל אם רק יצא עליהם קלא דלא פסיק שהם חשודים על העריות ואין עליהם עדות שבאו על הערוה, למבואר בח"מ ובב"ש הנ"ל אין פיסולם אלא מדרבנן וחוששין לקידושין. וכ"כ רעק"א בשו"ת סימן צ"ט.

מיהו שיטת ספר המקנה בקונטרס אחרון סוף סימן מ"ב דהחשוד על העריות פסול לעדות אשה מן התורה. וכן נראה מהש"ך יו"ד סימן קי"ט סקי"ח אשר השיג על הב"י בפירושו לפסול את החשוד על העריות לעדות אשה מטעם דהחשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו. והש"ך שם השיגו כיון דלית הלכתא כר' מאיר, אלא טעם פיסולו הוא משום נוגע דניחא ליה דתהוי פנויה, או שלא תהא פנויה ומים גנובים ימתקו, והנה פסול נוגע הוא מדאורייתא. הנה לשיטה זו של המקנה והש"ך דפסולם מדאורייתא לעדות אשה, לפי"ז אם היו העדים חשודים על העריות בקלא דלא פסיק נתבטלו הקידושין.

יא מ"מ לענין הלכה אין נראה להורות כן חדא דלטעם מרן הב"י אין פיסולו משום נוגע, ועוד דלדעת

דשם כתב הרמב"ם כל הבא על הערוה מן העריות דרך אברים או שחיבק ונישק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר הרי זה לוקה מן התורה שנאמר לבלתי עשות מחוקות התועבות ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה כלומר לא תקרבו לדברים המביאים לידי גילוי ערוה. והעושה דבר מחוקות אלו הרי הוא חשוד על העריות.

וכתב עליו שם המ"מ וז"ל רבינו סובר שמה שכתוב בסנהדרין [כו ע"ב] גבי חשוד על העריות מ' בכתפי, שהוא זה המחבק והמנשק, וכך אמרו החשוד ואמרו שלוקה את הארבעים. וסיים ויש בו פירוש אחר.

והנה מרן הב"י בבדק הבית חו"מ סימן ל"ד כתב בדעת הרמב"ם שסתם לפסול פסולי עדות דאורייתא [פי"ב מהלכות עדות] בזה שעובר עבירה שיש בה מלקות, וכוונתו דבכלל הדבר הוא הבא על הערוה כפירוש הרי"ף. והאו"ש על הרמב"ם הנ"ל כתב להשיג על הב"י מדברי הרמב"ם הנ"ל והמ"מ שלרמב"ם פירוש שלישי דהיינו שהוא מחבק ומנשק לערוה.

טז לענין הלכה עיין חו"מ סימן ל"ד סכ"ה דאין אדם נפסל בעבירה עפ"י עצמו אלא עפ"י עדים שיעידו עליו שאין אדם משים עצמו רשע. וכתב שם הפת"ש בשם הברכ"י דאם לא העידו עליו אלא עד אחד אינו נפסל כלל ואפילו לא מדרבנן, וכתבו שם שהם דברים ברורים.

וברעק"א שם כתב בשם הכנה"ג בהגהות הטור דאם הלה מודה י"ל דנפסל בעדות עד אחד כיון שהודה, וע"ע פת"ש שם ס"ק מ', וע"ע שדי חמד [מערכת א' בכללים דף מה ע"ב] דהדבר שנוי במחלוקת.

והרמ"א שם כתב ואין עד נפסל על קול וחשד בעלמא כגון מי שחשוד על העריות שרגיל עם עריות להתייחד עמהם וקול יוצא עליו, כשר לכל עדות חוץ מלעדות אשה. וכתב שם הסמ"ע ס"ק ס"א בשם רבינו ירוחם והרא"ש ואפילו בקלא דלא פסיק כשר לעדות.

כמו"כ פסק כן הרמ"א באבן העזר [סימן מ"ב ס"ה] דהחשוד על העריות, אע"פ שאין עדים שבא על

ו. דִּין שׁוּגָג וּמִוֵּרָה הִיתְרָא.

(א) והנה לענין מה שכתבנו בשם הרמב"ם והמ"מ והב"ש והא"ש דאם העידו שמחבק ומנשק את הערוה נפסל מדאורייתא, עדיין יש לדון באנשים כבנ"ד שאצלם פשתה המספחה ולא שמיע להו ומורי היתרא, שלא יפסלו בזה. כי אפילו באיסורי תורה דלא ידיע להו לאינשי אינם נפסלים אא"כ יודעים הם מן העבירה, אבל אם הם שוגגים אינם נפסלים. כנפסק בשו"ע [חו"מ סימן ל"ד ס"ד] בדין קוברי המת ביו"ט ראשון דאינם נפסלים אפילו נדו אותם ושנו בדבר, כיון שהם סבורים שמצוה הם עושים ולא נדו אותם אלא לכפרה ומקורו מגמרא שנהדרין כו.

(ב) כמו"כ נפסק בשו"ע [חו"מ סימן ל"ד סעיף כ"ד] שאינו נפסל אא"כ עבר על דברים שפשט בישראל שהם עבירה, אבל אם ראוהו עובר על דבר שקרוב העושה להיות שוגג צריכים להזהירו ואח"כ יפסל. כיצד ראוהו קושר או מתיר בשבת צריך להודיעו שזה חילול שבת מפני שרוב העם אינם יודעים זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או ביו"ט צריך להודיעו שהיום שבת שמא שוכח הוא. כמו"כ מי שנעשה מוכס או גבאי שמוסיף לעצמו, צריכים העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות. והטעם הוא כיון שרוב העם אינם יודעים דברים אלו וכן כל כיוצא בזה.

(ג) ועיי"ש סמ"ע סקנ"ז אשר סיכם דבעינן ג' הודעות: האחד - דאפילו אם הוא יודע שאותו יום שבת מ"מ אם אינו יודע את איסור המלאכה צריך להודיעו. והשני - גם אם המלאכה מפורסמת מ"מ כל שאינו יודע שהיום שבת צריך להודיעו. והשלישי - אם אינו יודע שנפסל לעדות ע"י העבירה צריך להודיעו שנפסל על ידה.

מיהו עיי"ש בנתיבות המשפט [סקט"ז] אשר כתב ביחס להודעה השלישית דכל זה אינו אמור אלא ביחס לפסול עדות מדרבנן וכגון משחק בקוביא או מוכס או גבאי, דהם אמרו לפוסלו והם אמרו שצריך להודיעו שהוא נפסל, אבל ברשע שאמרה תורה אל תשת רשע עד, לא חילקה התורה ונפסל גם אם לא הודיעו שנפסל

גדולי האחרונים הנ"ל ח"מ ב"ש וש"ת רעק"א אין פיסולם אלא מדרבנן. ויש להוסיף בזה את שיטת הראשונים [רש"י מהר"ם פאדווה בעל העיטור יד רמה ומאירי] כגירסת הגמרא שלנו שהחשוד על העריות אליבא דרב נחמן אינו פסול אלא לגירושין מטעם חשש שענינו נתן בה, אבל לקידושין נאמן לומר שנתקדשה. ועכ"פ גם אם מידי ספיקא לא נפקא הרי שיש לחוש לקידושין ושלא תצא בלא גט.

על כן בודאי אין לעשות הפקעת קידושין על מקרה של חשוד בעריות, כל היכא שלא העידו עליו עדים כשרים שבא על הערוה ממש. וכ"כ בשו"ת פני אריה [סימן כ"ח הוב"ד בפת"ש אבן העזר סימן מב סקי"ח] דאפילו היו חשודים על עריות דאורייתא אינם פסולים אלא מדרבנן, והא קיי"ל דהמקדש בפסולי עדות דרבנן חוששים לקידושין. ועוד כתב שם בתשובה דכל היכא שנתקבלה העדות על עדי הקידושין לפוסלם שלא בפניהם לאו כלום היא וכמבואר במרן הב"י אבן העזר סימן מ"ה ד"ה מצאתי בשם חכמי טוליטולא, ועיי"ע מה שהאריך בזה.

(יב) עוד כתב שם במפתחות של שו"ת פני אריה להשיג על שו"ת הרא"ם [סימן כ"ד ד"ה וכן הראיה השביעית] אשר כתב שפעמים יש לפסול את העד שלא מתורת עדות אלא מתורת חזקה באמצעות עדויות שהעידו עליו ואפילו שלא בפניו שהוא איש עבריין אוכל מאכלות אסורות בכל יום ומשחק בקוביות ונשבע על שקר בהזכרת השם בכל יום והוחזק למשומד שאינו נכנע לדת אלא פורש עצמו מדרכי ציבור והולך אחרי שרירות לבו, וס"ל לרא"ם דבכה"ג אין צורך להעידו בב"ד או בפניו שהרי מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות. וגם בזה השיגו בשו"ת פני אריה הנ"ל. אבל הכא כו"ע מודים שבסתם חשוד על העריות ואפילו בקלא דלא פסיק וסני שומעניה דאין לפוסלו אפילו לא מדרבנן כל היכא שלא נתקבלה עדות בב"ד. ושאני מקרה של הרא"ם דאיירי בהוחזק למשומד. ואפילו היכא שנתקבלה העדות בב"ד על החשוד בעריות, מ"מ אין להפקיע הקידושין בשל כך, כיון שאין פיסולו אלא מדרבנן.

על ידי כך, ועוד שחשוד על עדות שקר. ואולי אפשר שגם הסמ"ע יודה לדברי הנתיח"מ.

ד עיי"ע שו"ת רעק"א [קמא סימן צ"ו, הוב"ד בפת"ש אה"ע סימן מ"ב סק"ח, ובפת"ש חו"מ לד סק"ח] אשר כתב בדין עדי קידושין שהעידו עליהם שמגלחים זקנם בתער דאין לבטל הקידושין מחמת זה וראוי לקבל גט. ובטעם הדבר כתב דכיון שהשחתת הזקן בתער נתפשטה בעוונותינו הרבים אצל הרבה לא חשיב להו שזה איסור כ"כ. ואף שהעדים עצמם לא התנצלו בפני הבי"ד בנימוק זה, מ"מ אנחנו מתנצלים כמו שכתב המהרי"ט דאפילו הודה העד שעשה במזיד אין אדם משים עצמו רשע. ודבר כזה שפשטה המספחת בענין הגילוח בתער ולא משמע להו כ"כ לאיסורא אין לפוסלם, ועכ"פ אין לבטל הקידושין.

כיו"ב כתב בתשובת רמ"א בדין עד מוסר ממון שאין לפוסלו בשל כך כיון דלא משמע להו דין מסירה אלא במוסר גוף, אבל במוסר ממון שבעוה"ר מצוי הקלקול אצל ראשי העיר לא משמע להו כעבירה, ושע"כ אין לבטל את הקידושין מחמת זה.

ה על כן גם באופן שהעידו עליו עדים כשרים בפני בי"ד ובפניו שהוא מחבק ומנשק לעריות כגון נדות או אפילו אשת איש, מ"מ בעוה"ר שפשטה הספחת ולא שמיע להו דבר זה כאיסור ומקיימים בעצמם מנהג אותיות גהנם, ובודאי שאינם נותנים על לבם שנפסלים על ידי כך הרי שגם בכה"ג אי אפשר להפקיע את הקידושין.

ז. העולה מהאמור:

א. דין פסולי עדות מחמת עריות

א. הבא על הערוה נפסל לכל עדויות שבתורה מדאורייתא [טור חו"מ סימן ל"ד]

ב. כמו"כ הבא על הנדה ואפילו פנויה בכלל פסול זה [מרדכי בשם הגאונים הוב"ד בב"י שם].

ג. המנשק והמחבק לעריות בכלל פסול זה [רמב"ם ומגיד משנה פכ"א מאסו"ב ה"ב. וב"ש אבן העזר סימן מ"ב סק"כ].

ד. החשוד על העריות בקלא דלא פסיק אינו נפסל אלא לעדות אשה ופסולו מדרבנן [רמ"א חו"מ ל"ד סעיף כ"ה, ורמ"א אה"ע סימן מ"ב ס"ה בח"מ ובב"ש שם].

ב. דין הפקעת קידושין מחמת פסולי עדות

א. אין להפקיע קידושין מחמת פסולי עדות אא"כ יעידו עליהם בפני בי"ד ובפניהם שהם פסולי עדות מדאורייתא.

ב. לפי"ז גם אם העידו עליהם שהם חשודים על העריות ואיכא קלא דלא פסיק על כך, חוששים לקידושין כיון שאין פסולם אלא מדרבנן. [שו"ת פני אריה].

ג. באיסורים אפילו של תורה אך פשתה המספחת בדבר ולא שמיע להו להיפסל בהם, אלא מורים היתרא לעצמם, אינם נפסלים לעדות מחמת זה. ושע"כ גם אם יעידו עליהם בפני בי"ד ובפניהם שהם מנשקים ומחבקים את העריות אין להפקיע קידושין מחמת כך.

ג. מסקנא דדינא

במה שהועד על העד שהוא מתגורר במקום שפרוצים בעריות ולא היתה העדאה שבא על הערוה ממש, אלא בקלא דלא פסיק, ואף אם העידו שהיה חיבוק ונישוק עם הערוה או הנדה מ"מ אין להפקיע הקידושין בשל כך, כיון דלא שמיע להו ולא חשיב להו ומורים היתרא בזה, וכנ"ל בתשובת רעק"א במגלח זקנו בתער, ובשו"ת הרמ"א בדין מוסר ממון חברו.

ד. וכל זה כתבנו לענין הפקעת קידושין, אבל בודאי שאין לקחת לכתחילה עדים שכאלה כיון שיש בהם חשש פסול דאורייתא או דרבנן. [עיינן מה שכתבנו בזה בספרי שמרו משפט ח"ג סימן ה' בענין מחזיקי המכשירים האסורים].

בירור הלכתי מאת הגאון הגדול רבי יהודה חטאב שליט"א מגדולי תלמידי מרן הגרב"צ אבא שאול זצ"ל ובעהמח"ס קדושת ישראל

בענין שערוריית ביטול הקדושין ע"י דייני חיפה

ראשית דבר נציג את העובדות כהייתן:

מזובר בזוג שנישאו בשנת תש"ע, ונולדו להם שני ילדים, לטענת האשה הבעל היה אדם אלים, וניתק אותה ממשפחתה וכו', [והבעל מכחיש, ואף הצליח להוכיח על חלק מטענותיה שאינן נכונות], היא פנתה לרווחה, ושם הפנו אותה למקלט לנשים מוכות על סמך דבריה, היא הגישה תביעת גירושין בבית הדין הרבני, הבעל דרש שלום בית וסירב לגרש, וביה"ד עוד לא קבע כפיית גט בכלא, אלא עשו לו הרחקות רבינו תם [בבית דין "הגדול", לאחר שבית הדין האזורי בפתח תקוה דחה את תביעת הגירושין וקבע שאסור לכנותו בשום שם גנאי ולא לקוראו בשם "סרבן גט"], וכיון שעלה חשש שיברח מהארץ, לכן ביטלו לו את הדרכון, אבל זה לא עזר, הוא השיג דרכון מזויף, ועמו נמלט לחו"ל. אחרי זמן הוא אותר בחו"ל, ומדינת ישראל הגישה נגדו בקשת הסגרה, ולבינתים הוא מעוכב בחו"ל עד למתן החלטה שם בדבר בקשת ההסגרה.

לכאורה ההמשך לפי דרכם הידועה היה צריך להיות, שיחכו להסגרתו לארץ, וכאן יוכנס לכלא עד שיתן גט, אבל הדיינים אצה להם הדרך, והחליטו לבטל את הקדושין, ועי"ז להתיר אותה לשוק גם בלי קבלת גט, וזה מה שנעשה.

עילת ביטול הקדושין היא, כיון שאחד מעדי הקדושין פסול לעדות, הוא גדל במשפחה דתית ולמד בבי"ס דתי, אבל במשך הזמן התדרדר מבחינה דתית, שני עדים שומרי מצוות העידו עליו שהיתה לו חברה (כלומר שעובר על פריצות ועל נדה), ואחד העדים העיד עליו גם על חילול שבת, והעד השני העיד שלא ראה אצלו אף פעם חילול שבת, רק ראה שהיתה לו חברה (וכנ"ל). גם עד הקדושין בעצמו הודה שבמשך הזמן התדרדר מבחינה דתית, ושהיתה לו חברה והיה גם מחלל שבת.

כאמור ביה"ד דחיפה (רבי אברהם שלוש, רבי דניאל אדרי, רבי שמואל חזן) פסקו שהקידושין בטלים, כי העד פסול. ובפסק הדין המקוצר נכתב באות א' שהאשה מותרת להינשא גם בלי קבלת גט, ובאות ב' נכתב שהפס"ד ניתן בדעת רוב, (כלומר שמתוך השלשה היה אחד שהתנגד), ובאות ג' נכתב שיש לשנות (במשרד הפנים) את מעמד האשה מנשואה לפנויה, ובאות ד' נכתב שנימוקי פסק הדין חסויים ואינם ניתנים לפרסום.

לכאורה לפי זה אי אפשר לפרוך את פסק הדין, שהרי הוא חסוי... אבל יש פסק דין של הגר"ץ בוארון והגרש"ם עמאר שפסקו שקדושין אלו בטלים, וודאי שפסק הרוב בביה"ד הנ"ל הוא מסתמך על הפסק של הרבנים עמר ובוארון, וא"כ נעייין בהם ונשיב עליהם.

והנה מדבריהם עולה שלולי הודאת העד עצמו, אי אפשר לסמוך על העדים האחרים, דלגבי חילול שבת, הרי יש רק עד אחד, (העד השני מעיד שלא ראה אצלו שום חילול שבת, אע"פ שהיה בא אצלו הרבה בשבתות), ולגבי פריצות ונדה, יש הרבה דתיים שלא יודעים חומרת איסורים אלו, ולכן הם (הרבנים עמר ובוארון) מצרפים את ההודאת בעל דין, שמודה שנחלש במשך הזמן בדת, והיה מזולזל באיסורי נדה ושבת, אע"פ שידע את חומר האיסור.

אלא שכאן עמדה כנגדם ההלכה הידועה ש"אין אדם משים עצמו רשע", ואיך נאמין לו לפסול עצמו מדין רשע, ולזה כתבו שני היתרים, א' ע"פ שו"ת יבי"א (ח"ד אה"ע סימן ה' אות ד) משם שו"ת משיבת נפש (למהרא"ל צינץ), שכתב שמי שמים עצמו רשע אמנם לא נפסל מדין רשע, עכ"פ הוא נפסל מדין "הבזויים", שכתב הרמב"ם שהם פסולים לעדות. ועוד היתר כתבו, ע"פ המרדכי בב"ב גבי נסכא דר' אבא, שאם יש עד נוסף שמעיד עליו והוא מודה לדברי העד, בכה"ג אדם משים עצמו רשע ונפסל.

הקדושין בטלים, כדן נמצא אחד מהם קרוב או פסול שהעדות כולה בטילה, והוסיף שכן כתב מהרש"ך ועוד, ושוב הביא באות ד' שבשו"ת חו"י כתב שאם אחד מעדי הקדושין היה פסול, תתקיים העדות בשאר עדים כשרים, והוכיח כן מהריב"ש בתשובה סי' תעט, ופסקו הרמ"א (סימן מב ס"ד), שאפילו אם ייחד עדים, יכולים אחרים להעיד, והיבי"א שם דחה שאינה ראייה, כי הם מיירי בהיו העדים כשרים, אז יכולים אחרים להעיד, אבל אם היו העדים פסולים, אין אחרים יכולים להעיד, מדין נמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה, וציין לכמה פוסקים שג"כ כתבו כן, ונחלקו על החו"י, והעירו עליו שהרי מהרי"ו כתב להפך מדבריו (וכנ"ל), ושוב בהמשך דבריו הביא שבשו"ת מהריב"ל נחלק על הרי"ו, ובהמשך דבריו הביא עוד פוסקים לכאן ולכאן, ע"ש.

ובהמשך דבריו (באות ה') הביא שהאבני מלואים ג"כ כתב שלא נפסלו העדים כשרים ע"י העדים פסולים, ושוב הביא שם שהחת"ס סמך ע"ז להלכה, והקשה עליו שהרי דברי האבנ"מ נאמרו ליישב קושית הראשונים בדרך פלפול, לולא דברי הראשונים, אבל בראשונים משמע להיפך, עש"ב, ובהמשך דבריו (אות ו') ציין לעוד פוסקים לכאן ולכאן, ומסיק (בסוף אות ו') שיש לסמוך על הפוסקים שאם נמצא אחד קרוב או פסול בקדושין כל העדות בטילה, עכת"ד.

שוב ראיתי בספר משפט הכתובה ח"ו (פרק נג) שכתב שיש ליישב שאין סתירה בין מהרי"ו לחת"ס, כי מהרי"ו מדבר שהחתן עצמו בחר את העדים הפסולים, והחת"ס מדבר שמסדר הקדושין בחר את העדים, דאז החתן לא הסמיך את הרב לבחור עדים שיפסלו את הקדושין, והוסיף שכן מבואר חילוק זה בחת"ס בעצמו, וגם מה שהקשה יבי"א משאר ראשונים על החת"ס, העיר שם שהחת"ס בעצמו עמד ע"ז שם ויישב את זה, ע"ש, וכאן עת לקצר.

והנה בהמשך יבי"א שם (אות ח') הביא סברא נוספת שלא נתבטלה עדות העדים הכשרים עם הפסולים, עפ"י שיטת התוספות והרא"ש (מכות ו ע"א) שאין כל העדים נפסלים אא"כ העד הפסול העיד אח"כ בבי"ד, ולשיטה זו כתב הב"ש (בסימן מב ס"ק

עוד היתר כתב הרב עמר, שבימינו שחילול שבת הוקל הרבה בעיני העולם, ולא מתביישים בזה, בכה"ג לא נאמר הדין שאין אדם משים עצמו רשע.

עוד ציין הרב עמאר לספר משפט צדק, שכתב שאם יש רגלים לדבר שהעדים עשו העבירה, בכה"ג ל"א אין אדם משים עצמו רשע. והביא הרב עמאר עוד כמה סברות כעין זה מהפוסקים, ע"ש (שהאריך מענין לענין).

עוד דנו הרבנים עמאר ובוארון שהרי דעת חת"ס שאם אחד מעדי הקדושין פסול, תתקיים העדות בשאר העדים, אם היו עדים שומרי מצוות בין הקהל, (וכאן מדובר במשפחות דתיות), ודחו שאין ההלכה כן, אלא ההלכה בזה כמהרי"ו, שכיון שייחד עדים מסויימים, אין הקדושין מתקיימים אלא ע"י העדים שייחד.

עוד דן הרב עמאר, שהרי עכ"פ העד השני כשר, ויש ראשונים דס"ל להלכה שהמקדש בעד אחד חוששין לקדושו, ודחה ע"פ הפוסקים שהביא, דהיכא שקידש בשני עדים ונמצא אחד מהם פסול, כאן לכ"ע אין חוששין לקדושין, וציין למה שכתב בענין זה בשו"ת שמע שלמה ח"ד אה"ע סימן ו', עכת"ד.

וכעת הבה נבוא לברר את הדין בזה, ונקדים שיש כאן שלשה דברים לדון בהם, א' שיש פוסקים דס"ל שאף אם העדים פסולים הקדושין קיימים, ב' יש פוסקים שבכה"ג חוששין לקדושין בגלל העד אחד הכשר, ג' האם עד הקדושין יכול לפסול את עצמו. וזה החלי, בעזר צורי וגואלי.

נידון א'. האם הקדושין מתקיימים אע"פ שהעדים היו פסולים

דעת חת"ס וסיעתו שאם נמצא אחד מהעדים או שני העדים פסולים, והיו עוד עדים כשרים בקהל, תתקיים העדות בשאר עדים כשרים, והקדושין קיימים.

והובאו (חת"ס וסיעתו) בכמה מקומות ביבי"א, אבל הם מובאים בהרחבה ביבי"א ח"ח אה"ע סימן ג', ונעתיק את עקרי הדברים בקיצור, באות ג' שם הביא את מהרי"ו שכתב שאם הבעל ייחד עדים פסולים,

ולא פירש מה דחה המשפטי עוזיאל, ועיינתי שם וראיתי שכתב שאנן סהדי נאמר רק בדבר שידוע לנו ולכל העולם, כגון אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא, וכדומה, שזה אומדנא ברורה הידועה לכל, אבל בעדות שאין ידוע לנו מאומדנא אלא ע"פ עדים, אע"פ שיש רגלים לדבר להאמינם, אין דנים על פיהם כשהם פסולים לעדות, וכאן אינו גלוי לכל העולם אלא לעומדים בשעת קדושין, ולכן צריך עדות העדים, עכת"ד.

ועיינתי בשו"ת חת"ס שם, ושם הוכיח כדבריו, שהרי אין העדים יכולים להעיד שזאת היא הכלה, שהרי מכסים את פניה, אלא שידוע שזאת האשה שהושיבוה השושיבנים באפריון, ע"ש.

וייש להוסיף, שגם במקומות שאין מכסים את פני הכלה, עכ"פ כיון שבדרך כלל אין העדים מכירים אותה מלפני כן, א"כ למחרת אינם יכולים לזהות אותה, ואיך היא נרשמת כאשת איש ע"פ העדים, אלא שיש לנו אומדנא שזאת שנתקדשה אז היא זאת שנשואה לו עכשיו, וזה הוי אומדנא].

ומה שהקשה המשפטי עוזיאל שהרי האומדנא הזאת קיימת רק למי שהיה בחתונה זאת, נראה שכונתו שזה ל"ד למה שמכסים את פניה, ששם עכ"פ יש עדות שפלוני נשא אשה שהושיבוה באפריון, וע"ז שפיר שייד אומדנא שאותה שישבה באפריון היא זאת שנשואה לו עכשיו, אבל כשהעדים פסולים, א"כ אין בכלל בירור שהיה חופה ולא חתונה, וא"כ אין אנן סהדי שנתקדשה, ואף שהיום החתונה נעשית בקהל

ח) שבעדות קידושין אפ"ל אם העד הפסול התכוין מתחילה להעיד וגם העיד אח"כ בבי"ד, מ"מ לא נתבטלו הקידושין, שעכ"פ בשעת הקדושין עוד לא נתבטלה העדות ותפסו הקדושין, ואיך יתבטלו הקידושין מאליהם, ואע"פ שהב"ד לא יכולים לקבל עדותם כיון שיש גם עדים פסולים, עכ"פ המקדש קידש בפני עדים כשרים וכבר חלו הקדושין, ע"ש. וכתב בי"א שם שבשו"ת רעק"א (מהדו"ק סימן צד) כתב שזאת "סברא עצומה" ושכמעט אין מקום לחלוק ע"ז, ע"ש. ואמנם בהמשך בי"א שם הביא חולקים ע"ז, מ"מ הסברא נוטה יותר כהב"ש, ועכ"פ הרי יש כאן ספק נוסף לאסור.

ובהמשך בי"א שם (אות יג-יד-טו) הביא עוד צד חזק מאד לאסור, כיון שבשו"ת הרי"ף פסק דמה שאם היה אחד פסול נתבטלה כל העדות, זהו רק כשהעד הכשר ידע שהעד השני פסול והצטרף עמו, ולכן העדות בטלה, אבל אם לא ידע שהעד השני פסול, בכה"ג ל"א עדות כולם בטלה, והוסיף שכן דעת כמה ראשונים, (העיטור, הרמב"ן, הרשב"א, תשובות הגאונים), וכן דעת הש"ע ועוד ראשונים, ע"ש סוף אות יד ביבי"א. ולמעשה עשה ביבי"א שם (אות טו) ספק ספיקא להתיר, ע"ש. ועכ"פ בוודאי שיש כאן ספק נוסף חזק מאד לאסור¹.

ובסוף אות ו' הביא בי"א מה שכתב עוד בשו"ת חת"ס, שבקדושין בזמנינו שנעשים בפומבי בקהל רב, אנן סהדי שנתקדשה, וא"צ עדים לזה בכלל, ודחה שבשו"ת משפטי עוזיאל (אה"ע סימן נו עמוד ריב) נחלק עליו, והעלה דל"א בזה אנן סהדי, עכת"ד.

וכן מבואר באחיעזר (ח"א סימן כז וח"ג סימן יט) שאחר שני צירופים אלו נקט בהדיא שזהו ספיקא דדינא ואין להקל בדאורייתא בלא ספק נוסף (ולא כפי שהביאו הר' עמאר באופן מטעה וחלקי בלבד).

וגם בדאורייתא סבר להקל ע"י ספק ספיקא רק באיסור יבמה לשוק ולא באיסור אשת איש.

וכ"ה גם מפורש בחזון איש (בחלק התשובות והחידושים סימן רנח) שאין להקל ע"ס קולות אלו לבד (והוא ז"ל החשיב לתרווייהו יחדיו רק כסניף לשם צירופם לעוד סניף נוסף ע"מ להקל בדרבנא!).

¹ הוספת העורך: ועוד נראה להוסיף, שיש לחוש גם למש"כ האחרונים (שו"ת לחם רב סימן כו, שו"ת סם חיי סימן ז, שו"ת גבעות עולם קובו סימן יב, ועוד) בדעת רבינו חיים כהן שבתוספות במכות (ו ע"א ד"ה לאסוהודי) שאין כל הכשרים נפסלים לעדות אלא רק הכשרים שנתכוונו להעיד בשעת הראייה, ולא אותם שלא התכוונו מעיקרא להיות עדים.

וכמובן שאחר שגם לגבי קולת המהרי"י וייל [שע"י שייחד עדים פסל את כל האחרים לעדות], וגם לגבי הניסיון לפסול בנדו"ד את כל העדות מדין "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה", בתרווייהו איכא המון המון חבילי עיקולי ופשורי, לכן בוודאי שגם בשניהם יחדיו לא סגי כדי להתיר אשת איש לעלמא.

רב, עכ"פ אין גלוי זה אלא למי שהיה בחתונה, וכנ"ל. כן נראה בכונת המשפטי עוזיאל.

וליישב דברי חת"ס י"ל, שלא מצוי כלל שאדם נושא אשה בלי טקס החתונה לפני כן, [ואולי הוא מדבר רק בשומרי תורה ומצוות, שלא מצוי בהם כלל נישואין בלי חתונה לפני כן], וכיון שבזמנו היו כל החתונות בקהל רב, א"כ אנו סהדי שנתקדשה, אע"פ שאין עדים כשרים ע"ז, ודוק.

ולכאורה יש להביא ראיה שאפשר שאשה תהיה נשואה אע"פ שאין עדי נשואין כשרים, וכמו שכתב חת"ס הנ"ל, דהנה הב"י אה"ע סוף סימן ד' הביא תשובת ר"ש משאנץ שכתב, שהקראים אסורים בקהל, כיון שנשותיהן מקודשות בכסף או בביאה, וגיטיהן פסולים, ונישאות לאחרים בחיי הבעלים, נמצאו הבנים ממזרים, עכ"ל. ויש מקשים ע"ז, שהרי לכאורה קלקלתם היא תקנתם, שהרי כמו שגיטיהן פסולים, כך גם קדושיהם פסולים, ואף שהם מקדשים בכסף או בביאה, הרי עכ"פ עדי הקדושין שלהם ודאי פסולים, וא"כ אינם ממזרים, ויש מתרצים שאולי היו בקדושין ישראלים כשרים, והם העדים על הקדושין. ולכאורה לא משמע כן מלשונו, דא"כ היל"ל שקדושיהם "ספק" קדושין, שהרי לא תמיד יש עדים כשרים בקדושין שלהם, ולפי החת"ס הנ"ל יש ליישב, דאפשר שהיה ידוע לר"ש משאנץ שהם עושים קדושין בקהל רב, ואנו סהדי שנתקדשו, וא"צ עוד עדים. ומה שכתב שמקדשים לפעמים בביאה, אולי היה מנהגם לייחד את החתן והכלה בחזר יחוד באמצע החתונה, וכמו שנוהגים האשכנזים היום.

ואם כנים אנו בזה, אז כן מוכח גם מרמב"ם, שכתב בתשובותיו (בשו"ת הרמב"ם מהדורת מכון ירושלים הנדפס מחדש הוא בסימן רלד וסימן תקיח) וז"ל, ומי שנשא אשה על מנהג הקראיין הרי היא אשת איש, ולא תתגרש אלא בגט, עכ"ל, ולא נראה כלל שכונתו שמא היו ישראל כשרים בחתונה, כי לשונו משמע שהיא אשת איש ודאי ולא ספק, ולפי חת"ס הנ"ל א"ש, די"ל שהיו עושים את חתונותיהם בקהל רב, ואנו סהדי שנתקדשו.

וראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן עג) שכתב שקדושי הקראים פסולים, כי עדיהם פסולים, ומה שכתב ר"ש משאנץ שהם ממזרים, זה רק באלו שמקדשים בעדים שלנו, אבל במצרים הם מקדשים רק בעדים שלהם, ולכן קדושיהם פסולים, ע"ש. ובהמשך דבריו הביא את תשובת הרמב"ם הנ"ל, וכתב (בסוף סימן עג) שגם הרמב"ם מדבר רק במי שנתקדשה בעדים כשרים ולא קראים, ע"ש.

והרואה יראה שדבריו דחוקים ביותר, דא"כ העיקר חסר מן הספר, והי"ל לפרש שמדובר דוקא כשידוע לנו שהם נתקדשו בעדים כשרים, אבל לפי חת"ס הנ"ל א"ש, דאפשר שידוע להם שהקראים היו עושים את הקדושין שלהם בקהל רב, ובכה"ג אנו סהדי שעשו את הקדושין כדרכם, ולכן הויא מקודשת. וכל זוג קראים שיש להם כתובה עם חתימת עדים על הכתובה, אמנם העדים פסולים, עכ"פ הכתובה הויא אומדנא שהיה מעמד קדושין וחופה כפי דרך הקראים, ועי"ז יש אנו סהדי שהיו כאן קדושי כסף או ביאה, ולכן הוו אשת איש גם בלי עדי קדושין כשרים.

שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ך (ח"ג סימן טו) שהאריך מאד בענין זה, ותורף דבריו (בקצור נמרץ), ששם יש שאלה שנשלחה למהרש"ך, ובה הרב השואל הביא את הר"ש משאנץ הנ"ל, ואת הרדב"ז הנ"ל, והוא תמה על הרדב"ז, דלשון הר"ש משאנץ לא משמע כלל שמדבר באוקימתא שהקראים הביאו עדים כשרים, אלא משמע שמדבר בקדושי קראים כדרך הקראים בעדים שלהם, ולזה כתב (הרב השואל בשו"ת מהרש"ך שם) דצ"ל שהר"ש משאנץ והרמב"ם ס"ל שהקראים כשרים לעדות, ואף שהם עוברים על התורה שבע"פ, הרי הם אנוסים, כי כך לימדו אותם, וע"ש מה שהאריך לדון בענין זה, וכאו עת לקצר.

ובהמשך דבריו הביא משו"ת הרא"ם (רבי אליהו מזרחי) שכתב שמי שנישאה לקראים הויא אשת איש, אע"פ שקדושיהם פסולים, עכ"פ כיון שנישאת לו ואנו סהדי שנבעלת לו לשם אישות ולא לשם זנות, (ר"ל שכיון שעשו קדושין (כדרך הקראים) א"כ העידו בעצמם שאין רצונם בבעילות של זנות אלא בבעילות

איש בגלל שכונתם בביאה לשם אישות ולא לשם זנות, וכנ"ל].

ועיין עוד בשו"ת אהלי יעקב (למהריק"ש) סי' לג, שם הביא את תשובת החכם שרצה לפרש שכונת ר"ש משאנץ והרמב"ם שהקראים כשרים לעדות, והביא את כל תשובתו עם הרבה הערות ופירוכות שכתב עליה, שודאי שהם פסולים לעדות, ושוב כתב עוד תשובה (גם היא בסימן לג) בענין האם הקראים כשרים לקהל, והביא את תשובת ר"ש משאנץ, וכתב שודאי שהם פסולים לעדות, והר"ש משאנץ הנ"ל, ע"כ צ"ל שהוא מדבר רק בקראים שהיו מביאים עדים רבניים לקדושין שלהם, ע"ש. [א"ה: אין ספק שהוא דוחק גדול, דא"כ הי"ל לר"ש לפרש ולא לסתום].

ולענין תשובת הרמב"ם הנ"ל (שכתב שמי שנתקדשה לקראים "כדיני הקראים" היא אשת איש, ולא תנשא לזוק אלא בגט), הביא שהרדב"ז פירש שגם הרמב"ם מיירי שנתקדשה בעדים רבניים, והביא שהרב השואל הנ"ל כתב דלשון הרמב"ם לא מתיישב לפ"ז כלל, ומהריק"ש כתב שיש ליישב גם זה שהכונה "כדיני הקראים" אבל העדים היו רבניים, וכתב שעכ"ז כיון שזה דוחק לכן נראה לו שהיא תשובה מזוייפת, ע"ש.

והנה הרואה יראה שקשה מאד לקבל שהיא מזוייפת, שהרי הרדב"ז הביא אותה, ועוד היא קיימת בכת"י הרמב"ם, והובאה בשו"ת הרמב"ם בלאו, וגם קשה מאד לפרש שמדובר בעדים רבניים, דברמב"ם משמע שמדובר בקדושין "כדיני הקראים" לגמרי.

מהר"ם מרוטנבורג המובאת בתשו' מיימוניות להל' אישות (סימן כ).
 אך מאידך, יעויין בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ (סימן תקט) בתשובת רבי שמואל יהודה ב"ר מנחם הלוי, תלמידו של מהר"ם מרוטנבורג, שנקט להחמיר בזה.
 ועוד יל"ע בסתירת תשובות הרשב"א משאנץ המובאות בתשובות מיימוניות להל' אישות (סימן יח וסימן ט), וכן יעו"ע בהג' מרדכי לקידושין (סי' תקמה) שהביא בזה פלוגתא רבתית, וביש"ש בכתובות (פ"ק סימן טו) במה שנקט בדעת רש"י בתשובה כדעת המחמירים שצריכה גט.
 ועכ"פ בוודאי שהוא צד גדול שיש להוסיף לחומרא בנדו"ד בהדי כל צדדי האיסור הרבים שיש.

של אישות, וא"כ אף שקדושיהם פסולים, עכ"פ היא נהיית נשואה לו ע"י מה שנבעלת לו לשם נשואין). וכתב (הרב השואל שם) דאפשר שזו כונת הר"ש משאנץ, וע"ש מה שהאריך הרבה, אבל זה תורף דבריו.

וע"ז באה תשובת מהרש"ך, וגם היא ארוכה, וראשית דבריו דחה סברת הרב השואל, ליישב דברי ר"ש משאנץ והרמב"ם, דס"ל שהקראים כשרים לעדות, ודחה דודאי שהם פסולים לעדות, עש"ב, ושוב כתב לדחות דברי הרא"ם (רבי אליהו מזרחי הנ"ל). וכתב שהיא סברא זרה עד מאד, ושוב הביא מי שכתב שנראה שכונת ר"ש משאנץ והרמב"ם כיון שמצוי רבניים בנשואין של הקראים, והם יהיו עדי הקדושין, ודחה (מהרש"ך) את התירוץ הזה, [וכנראה כונתו שכל התירוצים נדחו, ודברי ר"ש משאנץ והרמב"ם צריכים עיון], ושוב חזר לדון בענין שהקראים פסולים לעדות, עש"ב. ובסוף דבריו דן למעשה האם הקראים מותרים בקהל, עכת"ד.

והנה בשו"ת מהרש"ך הנדפס מחדש עם הערות, כתבו בהערות שם לענין מה שמהרש"ך נחלק על רבי אליהו מזרחי הנ"ל, שיש עוד פוסקים שנחלקו עליו, אבל בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' מז) פסק כשו"ת הרא"ם בזה, ע"ש.² ולענ"ד א"כ לא נפלאות ולא רחוקה היא שגם ר"ש משאנץ והרמב"ם סוברים כן, ולפ"ז מתיישבים דבריהם אל נכון. [וזוה כעין מה שכתבתי לעיל ליישב דבריהם ע"פ חת"ס הנ"ל, ולפ"ז יש ליישבם עוד באופן אחר כעין זה, שהם נחשבות אשת

² הוספת העורך: וכ"נ בהדיא כדעת התשב"ץ והרא"ם מדברי הרא"ה שבשיטמ"ק בכתובות (עג סוע"ב), וכן מבואר בתשובות הרי"ד (סימן לג, עמוד קסה). ואמנם בחידושי הרמב"ן בקידושין (נ ע"ב) מבואר בהדיא כדעת הריב"ש וסיעתו החולקים על התשב"ץ והרא"ם, וכ"מ בחידושי הריטב"א (שם), אך מ"מ בוודאי שאחר שהוא שנוי בפלוגתא אין שום יכולת להקל בספק אשת איש.

[יעו"ע בתשובות בעלי התוספות (אייגוס, סימן קלג, עמוד 261) שחכ"א נסתפק בזה, ושם (בעמוד 267) שחכמים אחרים נקטו להקל בזה, אך מנימוק שונה מהטעם שכתבתי להוכיח מדברי הרמב"ן והרשב"א, ועוד שם (בעמוד 268) בשם מהר"ם מרוטנבורג שג"כ נקט להקל בזה, וזה מתאים לתשובתו של

אלא הם רואים את היחוד ותו לא, והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, (עיין קדושין דף סו ע"ב, ועוד), והרי כאן אין עדים על הקדושין עצמם, אלא שהם מעידים על היחוד, והם הוו עדי קדושין משום דאנן סהדי שהיה כאן ביאה, וע"כ שמועיל קדושין גם בלי עדים אם יש אנן סהדי. והרי אין לך אנן סהדי יותר מצילום וידיאו של כל החופה והקדושין.

ואם ישאל השואל למה כתבתי דוקא בגלל שיש היום צילום וידיאו, והרי גם פעם היו מצלמות וודאי שצילמו את הקדושין, התשובה לזה היא, שלענין צילום אין זה ברור כ"כ, שהרי אפשר לעשות שינויים ועיבודים בצילום ע"י מיכשור משוכלל כידוע, אבל צילום וידיאו (הסרטה) ל"ש בו שינויים, כי רואים שם את הכל במשך כמה דקות כל מהלך החופה והקדושין, ורואים את האנשים זזים ואת כל מהלך הקדושין והחופה, וזה הוי אנן סהדי גמור, ובזה חלים הקדושין גם בלי עדים וכנ"ל.

נידון ב'. האם תתקיים העדות בעד אחד הכשר

פסק מרן (אה"ע סימן מב ס"ב) שהמקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו, ורמ"א שם כתב שיש מחמירים (טור בשם סמ"ג), ובמקום עיגון ודוחק יש לסמוך על המקילים.

וכבר כתבתי לעיל שהרב עמאר כתב, דאף שי"א שהמקדש בעד אחד חוששין לקדושיו, עכ"פ אם קידש בשני עדים ונמצא אחד מהם פסול, בזה לכ"ע אין חוששין לקדושיו, וציין למה שכתב בענין זה בשו"ת שמע שלמה ח"ד, ע"ש. ואין ספרו הנ"ל לפני כרגע, ורק אציין שלפום ריהטא מוכח ברמ"א לא כן, שהרי כתב (סימן מב ס"ב) שאם קידש לפני שנים והאחד מהם קרוב או פסול, הוי כמקדש בעד אחד, ועיין בב"ש שם סק"ח, ובשו"ת יבי"א אה"ע סימן ג אות ח', ונראה שיש בזה מחלוקת האחרונים.

ואין להאריך כאן בזה, כי בחשש זה לבד בודאי שיש הרבה מקום להקל, והבאתי אותו רק מכיון שעכ"פ יש בזה מחלוקת, וא"כ יש כאן ספק נוסף לאיסור.

ועוד, איך יתכן שגם ר"ש משאנץ וגם הרמב"ם יכתבו בזה, ושניהם ישמיטו את העיקר, שמדובר שידוע לנו שהיו עדים רבניים, ולכן נראה יותר לפרש את ר"ש משאנץ והרמב"ם או כחת"ס הנ"ל או כר"א מזרחי ותשב"ץ הנ"ל, ולפ"ז יוצא שמי שנתקדשה והיו עדי הקדושין פסולים עכ"ז היא אשת איש.

ויש להוסיף עוד על חת"ס הנ"ל, שהרי היום בכל חתונה יש צילום וידיאו, לא רק מהצלם של החתונה, אלא גם כמה קרובי משפחה וידידים מצלמים בווידיאו את החופה, כי היום בכל מצלמה יש גם אפשרות צילום וידיאו, וכן בכל פלאפון (לא כשר) יש גם אפשרות לצילום וידיאו, ואת האיפון למינהו, ורואים שם את כל מהלך הקדושין והחופה ממש, רואים את המראות ושומעים את הקולות, וזה ודאי לא פחות מאומדנא, וכבר כתבנו לעיל שתמיד זה באומדנא, שהרי אין העדים מכירים אותה, ולמחרת מסתמא לא יוכלו לזהות אותה, אלא שיש אומדנא שאשתו היום היא זאת שנתקדשה אז, ולענין זה ודאי עדיף צילומי הוידיאו, ששם רואים אותו ואותה ברור, ורואים את כל מהלך הקדושין והחופה.

ונ"ל ברור שבזה יודה גם המשפטי עוזיאל, שכל טענתו היא שאין זה דומה לאומדנא דמאי דתפיס האי ידידה הוא, שהרי שם זה דבר הידוע לכל, משא"כ כאן זה ידוע רק למי שהיו בשעת הקדושין, (ועיין לעיל מה שכתבתי ליישב דברי החת"ס), אמנם לענין זה של הצילומי וידיאו ל"ש כלל הטענה של המשפטי עוזיאל, שהרי כאן אפשר בכל רגע ורגע להפעיל את המצלמות והפלאפונים (הלא כשרים) ולראות את הצילום וידיאו מהחופה והקדושין. וזה לענ"ד טענה מוכרחת לגמרי.

ואין לדחות שלא מועיל אנן סהדי לקיים את הקדושין, כיון יש גזירת הכתוב שצריך דוקא עדים ולא אנן סהדי, שהרי כבר כתבתי לעיל שהחת"ס הוכיח דמהני גם אנן סהדי, וכתבתי לעיל הוכחה לדבריו, שהרי העדים מסתמא לא מכירים אותה אחרי כמה ימים.

ושוב ראיתי שיש לזה ראייה מהימנא, דהנה האשה מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה, וההלכה היא שבקדושי ביאה א"צ העדים לראות את הביאה בעצמה,

הנ"ל של הרב בוארון היא המצאה, כי אין שום עדות כזאת.

עוד יש להעיר על שני הרבנים הנ"ל שכתבו שיש שני עדים, והתעלמו מהעובדה שאחד העדים הכיר אותו בערך חצי שנה "אחרי" עדות הקדושין, (כך עולה מפרוטוקול של הדיינים מתאריך י"ד אייר תשעח סוף עמוד 2 ע"ש). וא"כ יש כאן רק עד אחד, וודאי שעד אחד לא יכול לפסול אותו לעדות. ואיך הם כותבים שיש שני עדים.

ועוד הנני יוסיף להפליא על הרבנים הנ"ל, שהרי אחד העדים נתפס בשקר תוך כדי עדותו, (עיין בפרוטוקול גביית העדות ביום ג' כסלו תשעח, משורה 264 עד שורה 268, ושם הוכיחו לו ששיקר והודה ששיקר בתוך העדות), וא"כ פשיטא שעדותו בטילה, ועוד שע"ז מתבטלת גם העדות השנייה, שכך הדין שאם נמצא אחד פסול בטלה כל העדות³, ואיך שני הרבנים הנ"ל מתעלמים מזה לחלוטין, וכותבים ש"יש שני עדים", ובהדי סהדי שקרי למה לן.

וכעת (אחרי שראינו שהרבנים הנ"ל טעו בעובדות הברורות), נעבור להוכיח שהרבנים הנ"ל טעו גם בהלכה, שהנה מדבריהם עצמם עולה שלא היו מפקיעים את הקדושין על סמך העדים בלבד, [דאם לגבי שבת, הרי יש רק עד אחד, כי העד השני העיד שלא ראה אותו אף פעם מחלל שבת. ועד אחד לא יכול לפסול עד. ואם לגבי פריצות ונדה, יש הרבה נכשלים בזה, ורבים חושבים שזה לא כ"כ חמור, ולזה צריך את

ומוכח מדברי התוספות בסנהדרין (מא ב) שגם כאשר אחד העדים הוכחש בחקירות אמרין להאי דינא ד"עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה", וכמ"ש להוכיח מדבריהם הנתיח"מ (בסימן לו ס"ק ד), וכ"כ התומים (בסימן לח ס"ק א) בביאור דברי הרמב"ם, וכן נקטו בפשיטות הגרע"א בתשובה (במהדו"ק סימן פז, הובא בפת"ש לאה"ע סימן יז ס"ק מח) והקצוה"ח (בסימן לו ס"ק ד), ויעו"ע באורך בשו"ת צמח צדק (חאה"ע סימן מח). נמצא שממ"נ, הרוצים לפסול את ראיית הקידושין של כל הנוכחים בחופה מחמת הפוסקים כשיטות רש"י והרמב"ם והרמ"ה שגם בצירוף ראייה לחוד אמרין דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, הרי לאותם שיטות יש לפסול את עדויות עדי הפסילה מדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, כיון שנצטרפו בהגדה לחוד. וכבר אחז"ל שהנוהג כקולי ב"ש וכקולי ב"ה באותו מעשה ממש רשע מיקרי.

נידון ג'. האם עד הקדושין נאמן לפסול את עצמו

כאמור לעיל, הפוסלים את העד הם הדיינים הרב עמאר והרב בוארון, ומבואר בדבריהם שאין בעדויות עצמם לפוסלם אלא בצירוף מה שהוא מודה שהוא היה אז רשע וחוטא בפריצות נדה ושבת, אלא שכאן עמדה כנגדם הבעיה שהרי אין אדם משים עצמו רשע, ולזה כתבו לגבב סברות להקל בזה, וכנ"ל.

וראשית דבר ברצוני להעיר, שהובא בפני גם החומר וגם פסקי הרבנים הנ"ל, ונוראות נפלאות, שהרבנים הנ"ל טעו לא רק בהלכה, אלא גם בעובדות הנמצאות בחומר, וכדלהלן.

דהנה הרב עמאר כתב בתחילת דבריו, שיש שני עדים כשרים שהעידו על אחד מעדי הקדושין שהוא פרוץ בעריות ומחלל שבת ומועד, עכ"ל.

ואין זה נכון כלל, כי אמנם אחד העדים העיד שראה אצלו לפעמים חילול שבת, אבל העד השני העיד שהיה אצלו הרבה פעמים בשבת, ולא ראה אצלו חילול שבת אפילו פעם אחת. וא"כ על חילול שבת יש רק עד אחד, ולא שני עדים כמו שכתב הרב עמאר.

גם הרב בוארון כתב עובדות לא נכונות במחכ"ת, הוא כתב שעד אחד מעיד שפעם הם לא סגרו היטב את הדלת וראה "את גוף המעשה", עכ"ל.

וזה לא היה ולא נברא, עברתי על כל העדויות ואין דבר כזה, הוא אמר שישנה אצלו בחדר, אבל ההוספה

³ הוספת העורך: דהא לדעת הפוסקים הסוברים שדין "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה" הוא אף אם נצטרפו יחדיו רק בשעת הראייה ולא בשעת הגדה בבית דין, שעל פוסקים אלו בעיקר מסתמכים המתירים ע"מ לפסול לעדות את כל הנוכחים בחופה מדין "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה", [כיון שלדעת החולקים עליהם בזה, היינו דעת התוספות והרא"ש ורוב הראשונים, איכא לסברת הב"ש והגרע"א שלדעתם בקידושין ל"ש כלל האי דינא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וכמ"ש הגר"י חטאב שליט"א בפנים], ה"ה לדעת אותם פוסקים עצמם שאם נצטרפו בשעת ההגדה ולא בשעת הראייה שג"כ אמרין ש"עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה", כמבואר בדברי הרמ"ה שהובאו בטור (חו"מ סימן לו), וכ"כ המהר"ם אלאשקר (סימן טז) ובשו"ת אדרת אליהו (קובו, סימן י) בדעת הרמב"ם, וכ"כ הגבורת ארי (במכות ו ע"א) ובשו"ת סם חיי (סימן ז) ובשו"ת רבי משולם איגרא (חאה"ע סימן כא) ועוד אחרונים בדעת רש"י.

אומר שידע חומר האיסור ועכ"ז עבר על זה], אלא שהם מצרפים את זה שהוא בעצמו מודה שהיה אז עובר על פריצות נדה ושבת, וגם הודה שידע שזה אסורים חמורים ועכ"ז עבר על זה.

ועוד, מה שכתב הרב בוארון שיש שני עדים על אסור נדה, אינו נכון, כי אחד העדים הכיר אותו רק חצי שנה אחרי העדות על הקדושין וכנ"ל. ועוד, שאותו עד הוכחש בחקירות וכנ"ל, וא"כ יש כאן רק עד אחד.

[וגם העד אחד הנ"ל לא ראה ביאה עם נדה, וגם לא חיבוק ונישוק, ואפילו לא נתינת יד, אלא רק יחוד (וגם זה איננו יודעים אם ראה זאת בתדירות כזו המבטיחה שהיה זה גם בעת נדותה), נמצא אפוא שאין אפי' עד אחד על פריצות ממש עם נדה - הערת העורך.]

בהמשך דבריו הביא משו"ת יבי"א ח"ד אה"ע סימן ה' אות ד', שעד שהעיד על עצמו שהיה מחלל שבת, אפשר עי"ז לבטל הקדושין ולפטרה בלי גט, ואע"פ שאין אדם משים עצמו רשע, הרי כתב הגאון מפלאצק בשו"ת משיבת נפש ח"א סימן מג, שאע"פ שאין העד נפסל ע"פ עצמו, עכ"פ כיון שהודה שהוא מחלל שבת וכדומה, לא נפיק מכלל הבזויים שכתב הרמב"ם שהם פסולים לעדות, עכת"ד (של יבי"א), וא"כ ה"נ כאן, אף שאין אדם משים עצמו רשע, עכ"פ נפסל מדין הבזויים, עכת"ד.

גם הרב עמאר ממש בתחילת דבריו הביא טענה זאת, וכתב שבספרו שמע שלמה ח"ד ג"כ פסל עד קדושין בטענה זאת, ע"ש.

ודבריהם תמוהים ביותר, שהרי לפ"ז א"כ בטל לחלוטין הדין שאין אדם משים עצמו רשע, דעכ"פ הוא נפסל מדין הבזויים, ואיך אמרינן בגמ' שאין אדם פוסל את עצמו מדין רשע כי אין אדם משים עצמו רשע, והרי לפ"ז הוא נפסל עכ"פ מדין הבזויים. ואבאר את הקושיא היטב, דהנה אמר רבא בסנהדרין סוף דף ט', שמי שאמר פלוני רבעני לרצוני, הוא ואחר מצטרפין להורגו, דמה שאמר לרצוני בטל, כיון שאין אדם משים את עצמו רשע. (ופלגינן דיבורא, ומיהמינינן ליה לגבי חבריה, ולא מהימינינן ליה לגבי ידיה לפסול לעדות. רש"י). והשתא לפי דבריהם שמי שאמר שהוא רשע

הודאתו, שידע חומר האיסור ועכ"ז עבר על זה], אלא שהם מצרפים את זה שהוא בעצמו מודה שהיה אז עובר על פריצות נדה ושבת, וגם הודה שידע שזה אסורים חמורים ועכ"ז עבר על זה.

אלא שעמדה בפניהם ההלכה שאין אדם יכול לפסול את עצמו לעדות מדין רשע, כי אין אדם משים עצמו רשע. ולזה כתבו לגבב סברות שכאן הוא נפסל ע"פ עצמו, וכדלהלן.

והנה להלן אוכיח שכאן יש טעם אחר הרבה יותר חזק שאינו יכול לפסול את עצמו, ועכ"פ לעת עתה נדון רק במה שכתבו הם, רק הטעם שאין אדם משים עצמו רשע.

ונפתח בתשובת הרב בוארון, הוא כתב שכיון שיש ב' עדים שעבר על פריצות ונדה, ורק שיש לנו ספק שמא אינו יודע חומרת האיסור, לכן כיון שהוא מודה שידע חומרת האיסור, בזה אדם כן משים עצמו רשע, עכת"ד.

והנה לא הביא שום מקור לדבריו, רק יושב ודורש מסברת עצמו כמשה מפי הגבורה, (ומתיר אשת איש לשוק בלי גט ע"פ סברות שלו בלי ראייה), אבל בשד"ח (מערכת א' אות שנד) מבואר להפך, וע"ש שהביא ראיות ברורות לזה, והראיה הברורה ביותר בזה היא, דדעת קצת ראשונים שאם יש עד שהוא רשע והוא מודה לדברי העד, בכה"ג אדם משים עצמו רשע. (ויובא להלן). והקשו ע"ז המפרשים מדאמרינן בסנהדרין סוף דף ט', שאם אמר פלוני רבעני לרצוני, הוא ואחר מצטרפים להורגו, ומה שאמר לרצוני לא פוסל אותו, כי אין אדם משים עצמו רשע. וקשה שהרי כאן יש עד נוסף שאומר כדבריו, ולמה אינו משים עצמו רשע, ותירצו המפרשים שכאן מדובר שהעד השני לא יודע האם זה היה לרצונו או לאונסו. ומוכח מזה להדיא שאם יש עד אחד שהוא עשה מעשה פלוני ורק לא יודע האם ברצונו או באונס, והוא בעצמו אומר שזה היה לרצונו, עכ"ז אמרינן אין אדם משים עצמו רשע. ע"ש.

וא"כ ה"נ כאן שיש עד אחד על המעשה אבל לא יודע האם הוא ידע את חומרת האיסור, והוא עצמו

בשבת, בוודאי ובוודאי שצריך עדות ברורה שהוא מחלל שבת.

[בנדו"ד] האמת היא שאין אפילו עד אחד על חילול שבת, כיון שלא ראהו מכבה את האור, אלא רק שנכנס לחדר ואז כבה האור, והלא בפירוש קי"ל (בסנהדרין ל"ז ע"ב ובבבא בתרא צ"ג ע"א ובשור"ע חו"מ סימן ת"ח סעיף ב') שאין סומכין על אומד כע"ז להוציא ממון, וכ"ש שלא שייך לבטל קידושין ע"י אומד שכזה.

שהרי ע"י חזקת הגוף קי"ל (בכתובות ע"ה) שמוציאין ממון, ואעפ"י כן כתב בשו"ת ופסקי מהרי"ק החדשים (סימן כ"ד) שכל זה לענין ממון, אך לענין ביטול קידושין, שחמור יותר, אין סומכין על חזקת הגוף.

וגם מדברי העד בעדותו נראה שלא העיד מתחילה אלא רק לגבי כיבוי, אך הדלקה לא ראה כלל (אפילו לא ע"י אומד שכזה), אלא שבית הדין בשאלתם אח"כ בלבד אותו והטעו אותו לאמר שמדובר גם על הדלקה.

והרי כיבוי חשמל היא מלאכה שאין צריכה לגופה, שאין איסורה אלא מדרבנן, ואינה פוסלת לעדות מן התורה, (וגם מדרבנן פוסלת רק אחר התראה והכרזה). - הערת העורך.]

ולהדגיש כמה מגוחך הדבר במקרה דידן לנסות לפסול את עד הקידושין מדין "בזוי" מחמת שמספר על עצמו שער עבירות, כאשר הוא עושה זאת כדי להתיר אשה מכבלי עגינותה, והתבקש והוזמן ע"י צד האשה לבוא ולהעיד, ועוד דורש בתחילה שהדבר יעשה בבי"ד פרטי ולא בבי"ד הרבני של הרבנות, מחשש פן יודע הדבר להוריו ויגרם להם צער מכך !!! ויע"ע בשו"ת משפט צדק (ח"ג סימן ג) שדן לגבי עד שאסר אשת כהן על בעלה, אך הודה שהיה בעל חטאים, וכתב המשפט צדק שם שאף אם היה מודה זאת בדרך תשובה, שאז לכאורה מצד גדרי ההלכה לכאורה הוא נאמן לפסול עצמו ככה"ג שמודה בדרך תשובה, אך מכיון שבימינו (!) אנשים חושבים שמצוה היא להעיד לשקר ע"מ להתיר אשה לבעלה, א"כ אין שייך להאמינו כלל, עכ"ת. דו"ק מינה ואוקי באתרין.

[ובזה גם נסתר לחלוטין מש"כ הר' בוארון לגבב סברא בנדו"ד שנאמן כיון שמטרתו של העד היא... להציל את האשה מלחיות עם גבר זר בלא חו"ק (???) , שמלבד שזוהי טענה מגוחכת לחלוטין בנדו"ד, מלבד זאת היא נסתרת לחלוטין מדברי המשפט צדק הנ"ל, דהרי כמו בנדונו גם כאן יש לחוש שהעד חושב שמצוה לשקר כדי להתיר עגונה.]

הוא נפסל לעדות מדין הבזויים, א"כ איך הכא הוא ואחר מצטרפים להורגו, והרי הוא נפסל מדין הבזויים, וע"כ שפסול הבזויים הוא דוקא כשידוע לנו כן, ולא כשהוא בעצמו אומר כן.

ומה שהביאו משו"ת משיבת נפש, שם כתב שכיון שהודה שהיה בעצה רעה וגם הוציא מטלטלין חוץ לעירוב, לא נפיק מן הבזויים וקלי הדעת "**באשר הוא מוחזק בעיר לקל וחשוד על כמה עבירות**", עכ"ל.

ונ"ל שכונתו שכיון דבלא"ה הוא מוחזק לקל וחשוד על כמה עבירות, לכן זה מצטרף לזה, אבל שיהיה נחשב מן הבזויים רק בגלל שאמר שעושה עבירות זה לא יתכן כלל, דא"כ בטל לגמרי הדין שאין אדם עושה עצמו רשע, שעכ"פ הוא נפסל מדין הבזויים, וכנ"ל. [ופלא גדול על יבי"א ושמע שלמה הנ"ל, שסומכים ע"ז⁴ למעשה לפסול עדים מדין הבזויים, דא"כ בטל כל הדין שאין אדם עושה עצמו רשע, וכנ"ל.]⁵

בהמשך דבריו כתב הרב עמאר, שכיון שבזמנינו חילול שבת קל הרבה בעיני העולם, ככה"ג אדם משימ עצמו רשע, ע"ש. ראשית, אלו הם דברי ליצנות. ושנית, במקרה הזה מדובר באדם שבא ממשפחה דתית, ובאותה תקופה הוחזק בעיני העולם כשומר שבת, ואף אומר בעצמו שהיום עכ"פ הוא לא נוסע

⁴ (היינו על הבנתם המוטעית בדברי המשיבת נפש, המוציאה את דבריו מהקשרם ומפשטם באופן מתמיה ביותר – הוספת העורך.)

⁵ הוספת העורך: והאמת, שגם היבי"א לא הרחיק לכת כמו השמע שלמה, דהיביע אומר (שם) מדבר על מקרה שבו האשה מכחישה את עצם קיום הקידושין, אלא שהעד שכביכול היה עד בקידושין בא כעת לראשונה לבית הדין ע"מ להעיד שהיו קידושין, ובחדא מחתא מספר ע"ע שהוא בעל עבירות, וממילא סובר היבי"א שמכיון שכעת הוא בזוי לכן אינו נאמן כעת להעיד שהיה עד בקידושין ושבאמת נעשו קידושין. משא"כ בנדו"ד וכן במקרה שמובא בשמע שלמה, שהאשה מודית שהתקדשה בפני עד זה, ולא צריכים לעדותו העכשווית לשם כך, א"כ איך יתכן שע"י שנעשה בזוי כעת יהיה נחשב לבזוי למפרע בשעת הקידושין?! והרי אפילו אם שני עדים רואים אותו כעת מחלל שבת בפרהסיא אינו נפסל מחמת כך למפרע אלא רק משעת החילול, והכיצד ייתכן שבפסול מחמת "בזוי" יהיה חמור יותר, אטו יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא!?

ומלבד כל הטענות ההלכתיות הנכונות, מה שהעלה הגר"י חטאב שליט"א כמובא בפנים, ומה שנוסף כאן, יש להוסיף

כשרים שהיו בחתונה, והביא פוסקים שחולקים ע"ז, ע"ש. וכבר הארכתי בזה לעיל בנידון א', וא"צ לכפול הדברים.

ומכאן נחזור לפסק של הרב בוארון, (שכבר השבנו לעיל על תחילת דבריו, וכעת נחזור להשיב על המשך דבריו), בהמשך דבריו כתב, שאע"פ שיש רק עד אחד לענין חילול שבת, עכ"פ הרי כתב המרדכי דאף שאין אדם משים את עצמו רשע, עכ"פ אם יש עד אחד ע"ז והוא מודה לדברי העד, בכה"ג אדם משים עצמו רשע, וציין לעוד פוסקים שמסכימים לזה, ע"ש. והרי ה"נ כאן יש עד אחד על חילול שבת, ובכה"ג אדם משים עצמו רשע, עכ"פ. אמנם בשדי חמד (מערכת אלף אות שנה) מבואר שהרבה פוסקים חולקים ע"ז, ע"ש⁸. והרב בוארון סומך על מיעוט פוסקים נגד הרוב כדי להתיר אשת איש לשוק בלי גט, וכן לא יעשה.

לאמר שהיה זה אכן לרצונו, כ"כ כל האחרונים, ולא מצרפים יחדיו גם לסברת הראב"ן שסגי בהודאת בע"ד בצירוף ע"א וגם לסברת המשפט צדק (בח"ב ס' ד, כפי שהבינו הכנה"ג דלעיל בהערה 6) שסגי באומדן ברורה בצירוף הודאת פיו, לאמר שגם אומדן שנוצרה רק ע"י הודאת פיו וע"א תצטרף להודאת פיו לפוסלו, שזה נסתר מדברי גמרא מפורשת בסנהדרין הנ"ל. ויעו"ע למשפט צדק עצמו בתשובה אחרת (בח"ג ס' ג), ואכמ"ל. והאמת עוד שבראב"ן עצמו במקו"א (בשו"ת שבראש הספר בסו"ס טד) מבואר שכל דבריו בזה נאמרו רק כאשר אין בהודאת הבע"ד משום "חב לאחריו" (וכגון שפוסל עצמו רק מכאן ולהבא), ולא כשחב לאחר, כלומר דהיכא שאין לעד הפוסל עצמו "הפה שאסר", ובא להיאמן רק מדין הודאת בע"ד, זה לא שייך היכא שחב לאחריו.

וכ"ה בנדו"ד, שהאשה לא מכחישה שהתקדשה בפניו, וגם לא יכולה להכחיש זאת, נמצא שאין לעד הקידושין שום "הפה שאסר", ומדין הודאת בע"ד ל"ש היכא שחב לאחריו, כגון היכא שחב לבעל כמו בנדו"ד, אלא רק לגבי לפסול את עצמו מכאן ולהבא. וכ"כ חילוק זה מנדפשיה בדעת הראב"ן השואל ומשיב (מהדורה שתיארה סימן יב).

והאמת גם שבמקום נוסף (שלישי) בראב"ן (בשו"ת שבראש הספר בסימן כז) מפורש גם שכל דבריו בזה המה דווקא לענין עדות על אותו מעשה עצמו שמחמתו פוסל עצמו לעדות, אך לענין עדויות על מעשים אחרים אינו נאמן כלל לפסול עצמו בצירוף ע"א. וכבר עמדו ע"כ בשו"ת בית שלמה (חיו"ד סימן לב) ובשו"ת דברי מליכאל (ח"ה סימן רנח) ובהג' אבן שלמה (מבעל הקול אריה) על הראב"ן שם. ויעו"ע במאמרו של הגר"ש רזנברג שליט"א שכתב דוודאי שגם האחרונים שהבינו אחרת בדעת הראב"ן הו הדרי בהו אם היו רואים את דבריו הללו (שבסימן כז).

בהמשך דבריו הביא פוסקים שכתבו שאם יש רגלים לדבר⁶ שעשה עבירה וכן אם זה דבר מפורסם אז מאמינים לו שהוא עשה את העבירה, ע"ש. (וע"ש שהביא מהפוסקים עוד כמה סברות כעין זה). אבל בנידון דידן אין רגלים ולא ידים לדבר, שהרי הוא ממשפחה דתית, ולמד בב"ס דתי, ואומר שהיום עכ"פ אינו נוסע בשבת. ושני העדים שבאו, אחד אמר שאף פעם לא ראה אותו מחלל שבת, ואחד אמר שלא היה מחלל שבת במטבח ובסלון, אבל היה מחלל שבת בחדר, [וזה תמוה]⁷, ובכה"ג ודאי שצריך עדות ברורה שהיה מחלל שבת.

בהמשך דבריו האריך הרב עמאר מענין לענין, בדברים שאין בהם נפק"מ לנדון דידן, ובהמשך דבריו דן בענין העד השני, האם יש לחשוש עכ"פ למקדש בעד אחד, וכן דן בענין החת"ס וסיעתו, דס"ל שאם היה עד הקדושין פסול, תתקיים העדות בשאר עדים

⁶ הוספת העורך: יש לציין שאף לולא דבריו הנכוחים של הגר"י חטאב שליט"א, האמת היא שדעה זו (שכאשר יש רגלים לדבר ל"א דאין אדם משים עצמו רשע) אינה להלכה כלל, דכל הפוסקים חלוקים עליה, ה"ה שו"ת מהר"ם מלובלין (סימן פא), שו"ת בית שלמה (חאה"ע סימן כט אות לב) בשם שו"ת משאת בנימין (סימן נא), שו"ת חקרי לב (סימן כב), ושו"ת בית אפרים (ח"ג סימן כג). הרי שדעת המשפט צדק (ח"ב סימן ד) שהביא הכנה"ג היא דעת יחיד ממש.

[והאמת, שכל המעיין בדברי המשפט צדק בפנים, יתמה טובא על הכנה"ג, דהמשפט צדק לא קאמר אלא דהיכא שיש רגלים לדבר שהרשיע אז "חיישין" לדבריו של המשים עצמו רשע, ולא סמכינן על עדותו הראשונית לפיה הבעל ציוה על שליחות לכתוב גט לאשתו ולמוסרו לה, אך בוודאי שלקולא לא קאמר כלל וכלל שיש להאמינו היכא שמישים עצמו רשע בדיבורו.]

⁷ הוספת העורך: ומ"מ אומר זאת רק עפ"י אומדן ולא על פי ידיעה ברורה (וגם באמירתו לגבי אומדן יש להסתפק אם התכוון להדלקה או רק לכיבו שהוא מלאכה שאצל"ג), וכנ"ל בפנים במוסגר.

⁸ הוספת העורך: ומסיים השדי חמד שם שאין לפסול עד מטעם שבמחלוקת, כלומר שלמעשה אין הלכה כדעת הראב"ן.

והאמת שגם לדעת הראב"ן, מ"מ דעת כל האחרונים (כדיעוין בשדי חמד, מערכת אלף כלל שנד ד"ה 'ובדברי אמת', בשם חבל אחרונים גדולים, ובספר ימי שלמה על הרמב"ם שם העיר שכה"ה כבר בפירוש בדברי הראב"ן עצמו להמעין בפנים) שלא דיבר הראב"ן כי אם בגוונא של "רבעתי פלוני", שאזי ברור לעד שהיה זה לרצונו, ומשא"כ בגוונא של "פלוני רבעני לרצוני", שלעד מצד עצמו אינו ברור לחלוטין שהיה זה לרצונו, שאזי גם לדעת הראב"ן אין מצטרף העד עם הודאת בע"ד לפוסלו, וכמו שמפורש בגמרא בסנהדרין (ט ע"ב), ואף אם יש אומדן חזק

ועתה חדשות אני מגיד, שכל דבריהם הם שבוש עצום, כי יש כאן טעם הרבה יותר חזק לזה שאינו יכול לפסול את עצמו, והוא מדין כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, וכמו שיתבאר להלן היטב.

תנן בכתובות דף יח ע"ב, העדים שאמרו כתב ידנו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו, הרי אלו נאמנים, [כיון שיש להם מיגו, שיכלו לומר אין זה כתב ידנו, וכאן מדובר בשטר שאינו מקויים, ועיין בתוס' שהקשו דהא הוי מיגו נגד עדים, וע"ש מה שתירצו, ואין להאריך בזה כאן], ואם יש עדים שהוא כתב ידם [שאו אין להם מיגו], אינם נאמנים. ע"כ.

ואמרינן ע"ז בגמ' שם, דסבר רמי בר חמא שמה שכשאמרו אנוסים היינו אינם נאמנים, היינו דוקא כשאמרו אנוסים היינו מחמת ממון, [שאו אינם נאמנים מדין אין אדם משים עצמו רשע], אבל אמרו אנוסים היינו מחמת נפשות, [שאמר בעל השטר שאם לא יחתמו יהרוג אותם, ואז אינם משימים עצמם רשעים, שהרי מהדין מותר להם לחתום], הרי אלו נאמנים. והקשה לו ע"ז רבא איך נאמנים, והרי כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, [כלומר, הרי כשחתמו זהו כאילו שהעידו שהשטר כשר ואינם אנוסים, ולכן אינם יכולים עכשיו לחזור בהם ולומר שהשטר פסול, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, כלומר שאחרי שהעיד

(חיו"ד סימן לב) דאין הלכה כראב"ן. וכ"כ בהג' אבן שלמה על הראב"ן (מבעל הקול אריה) דאין הלכה כראב"ן, ותמה על הרוצה לפסול גט על פיו. גם בשו"ת פני יצחק אבואלעפיה (ח"ב חאה"ע דף ע"ו) כתב שהרבה פוסקים פסקו דלא כראב"ן ושהו ספיקא דדינא, **ע"ש היטב**.

גם לשון הרמב"ם והשו"ע משמע דלא כראב"ן, וכ"כ בימי שלמה על הרמב"ם (בהל' טוען ונטען פ"ב ה"ג ד"ה 'איברא דאחד') בדעת הרמב"ם. וכ"כ התומים (שם) בדעת הרמב"ם והרשב"א. וכ"כ בדעתם גם בשו"ת עזרת כהן (סימן צד) מדנפשיה.

וכך מוכח גם בדעת רש"י ביבמות (כה ע"ב ד"ה 'ואין אדם') ושו"ת הרא"ש (כלל יא סימן ו) ושו"ת הרא"ם (סימן עא) שכתבו שטעם הדין שאין מענישין אדם עפ"י הודאת עצמו הוא משום שאין אדם משים עצמו רשע.

והרי מפורש בתוספתא (שבועות פ"ה ה"ג) ובספרי (שופטים פסקא קפח) שגם בצירוף של עד אחד עם הודאת פיו אינו נהרג, "שאיין פיו מצטרף עם עד אחד למיתה", וממילא לדעת רש"י והרא"ש והרא"ם עולה מפורשות מדברי חז"ל הללו דלא כשיטת הראב"ן.

וישוב מצאתי בספר העקרים לרבי שלמה איגר [והוא כעין השדי חמד, מברר את כללי ההלכה בסדר א-ב, אלא שרוב הספר נאבד, ונותר רק אות א' ומעט מאות ב', עיין בהקדמה לספר] שג"כ דן בענין זה, בדף שס והלאה, והוכיח שרוב הפוסקים חולקים ע"ז, ע"ש.⁹ ועיין גם בהערת המהדירים שם בדף שס-שסא. [ובפתחי תשובה (ח"מ סימן לד סק"מ) הביא את הסברא הזאת, אבל לא סמך עליה לבד, אלא עם צירופים נוספים, ע"ש].

בסוף דבריו דן בענין סברת חת"ס וסיעתו, דבכה"ג תתקיים העדות בשאר עדים כשרים שראו את הקדושין, ודחה שמהר"ו ועוד הרבה פוסקים חולקים ע"ז, וכיון שכאן זה שעת עיגון יש לסמוך למעשה על מהר"ו וסיעתו, עכת"ד.

וכבר כתבתי בזה לעיל, וא"צ לכפול הדברים, ורק אעיר כאן במה שכתב שזה שעת עיגון, דלא הבנתי למה לשיטתם הוי זה שעת עיגון, והרי הבעל מעוכב בחו"ל, ומן הסתם בתוך זמן מה יוסגר לישראל, וכאן ודאי יכניסו אותו למאסר עד שיתן גט, וכדרכם הידועה, וצ"ע.

והנה עד כאן נתבאר ששני הדיינים (הרבנים עמאר ובוארון) כל הדיון שלהם הוא מצד שאינו יכול לפסול עצמו מדין אין אדם משים עצמו רשע. ועיין מה שהערת ע"ז לעיל.

[ונח"כ שליט"א העירני, שעפ"ז, שדברי הראב"ן המה דווקא לענין עדות על אותו מעשה עצמו שמחתמו פוסל עצמו לעדות, ולא לענין עדויות על מעשים אחרים, לפי"ז א"ש הסתירה העצומה שהקשה המהרש"ם (בהג' על טור אה"ע סו"ס קנב) מדברי מרן הב"י בבדק הבית ביו"ד סימן רכ"ח בשם הריב"ש, לבין דבריו בבדק הבית באה"ע סימן קנ"ב בדעת הרא"ש. הרי לן הוכחה לכך שגם מרן הבית יוסף הבין כך בשיטתם של הראב"ן וסיעתו, שאין כוונתם אלא לפסולו לעדות על אותו מעשה עצמו, ולא לגבי עדויות אחרות על מעשים אחרים. ודפח"ח.]

⁹ הוספת העורך: וכ"כ התומים (בסי' פז ס"ק כז) שסתימת הפוסקים דלא כראב"ן, ושכן מוכח מהתוספות במכות (ו ע"א). וכ"כ בחי' חתם סופר בכתובות (כ ע"א) שדעת רוב הפוסקים דלא כראב"ן. וכ"כ הבית אפרים (בחה"ע ח"ג סימן כא, וכע"ז גם בח"ד סימן סא) ששאר הפוסקים הראשונים חלקו על הראב"ן. וכ"כ הברוך טעם (בשער ה) שגדולי קדמוניו לא הסכימו עם הראב"ן. וכ"כ האבני נזר (חאה"ע סימן כט) שרוב הפוסקים חולקים על דעת הראב"ן. וכ"כ בשו"ת בית שלמה

והקדושין חזא עדות, וכמו שהעידו בב"ד דמי, עכ"ל הצריך לענייננו.

ובאמת שהוא פלא עצום על שני דיינים מפורסמים, איך שכחו הדין של כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

וכדי להבהיר עד כמה חזק הוא הדין של "אינו חוזר ומגיד", נציין כאן למעשה של בנו של שמעון בן שטח (מובא בסנהדרין מד ע"ב, ע"ש בגמ' וברש"י), שמעון בן שטח (ראש הסנהדרין) תלה שמונים נשים מכשפות, וכמה מקרוביהם החליטו לנקום בו, והעידו על בנו שעשה עבירה שיש בה חיוב מיתה, ונתקבלה עדותם, ולפני שהוצא להורג נחרטו העדים ע"ז, והודו ששקר העידו, ונתנו טעם לדבריהם, מחמת קנאת הנשים המכשפות, ועכ"ז הוצא בנו של ראש הסנהדרין להורג, כיון שאינם יכולים לבטל עדותם, מדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

ופלא עצום על הדיינים הרבנים עמאר ובוארון איך כאן קבעו שיכול העד לבטל את עדותו, ושכחו מהדין של כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. פלא פלאים.

מילואים

א"ה: מה שכתבתי לעיל בפשיטות שעדי הכתובה הם עדי הקדושין ממש, והבאתי משו"ת משפטי עוזיאל שכתב כן בפירוש, שוב קבלתי ע"ז הערה מת"ח חשוב אחד שליט"א (המעוניין בעילום שמו), שיש לדון בזה, ממה שכתב ראבי"ה במשפטי הכתובה סימן תקקיט, ששם כתב פירוש של כל הכתובה, וכתב בתוך דבריו וז"ל, הוי לי לאינתו, התקדשי לי לא תקנו לכתוב בכתובה, [ר"ל שהרי הוא אומר לה הרי את מקודשת לי, ולמה בכתובה כותבים שאמר לה הוי לי לאינתו], משום דזימנין דקידשה כבר במקום אחר, ואין כאן אותם עדים, וקדושין לחוד וכתובה לחוד, עכ"ל. ומשמע דס"ל שעדי הכתובה אינם מעידים כלל על הקדושין, ועדותם היא רק על עניני הממונות שבכתובה, ורק כותבים בכתובה שהיו קדושין דרך ספור כדי לכתוב את חיובי הכתובה, דאם אין קדושין כתובה מנין, אבל עדותם היא רק על הכתובה ולא על הקדושין כלל, ולפ"ז לכאורה ל"ש כאן כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד.

אינו יכול לחזור בו מעדותו], וחזר בו רמי בר חמא והודה לדברי רבא, ע"ש בסוגיא.

ויוצא לפ"ז, שגם מה דתנן שאם אמרו פסולי עדות היינו אינם נאמנים, הוא מדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, דכיון שחתמו הוא כאילו שהעידו שהם כשרים להעיד, וכשבאים עכשיו לומר שהיו אז פסולים לעדות, אינם נאמנים לפסול דבריהם הקודמים, שכיון שהגיד (את העדות) שוב אינו חוזר ומגיד. וכן פסק הרמב"ם (עדות פ"ג ה"ו), עדים החתומים על השטר הרי הן כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ואינן יכולים לחזור בהם. עכ"ל.

וא"כ נפל בבירא כל ה"היתר" הזה של הרבנים עמאר ובוארון, שדנו מצד אין אדם משים עצמו רשע, וגיבבו סברות שיש מקומות שאדם משים עצמו רשע, והנדחה והצולעה יקבצו (ע"פ מיכה ד, ו), [וכבר דחינו את דבריהם לעיל], אבל כאמור זה אינו, שהרי כאן אינם נאמנים לפסול חתימתם לא (רק) מצד אין אדם משים עצמו רשע, אלא (גם, ובעיקר) מצד כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, שהרי חתימתם על הכתובה היא עדות ממש על הקדושין, (וכמו שאביא להלן בסמוך מהמשפטי עוזיאל), ובזה ל"ש כל גיבובי סברות שכתבו שנאמן להעיד שהיה אז רשע למפרע, דעכ"פ אינו יכול לבטל עדותו מדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

ומה שכתבתי שחתיתם על הכתובה היא ממש עדות על הקדושין, כן היה פשוט לי בסברא, ושוב מצאתי כן מפורש בשו"ת משפטי עוזיאל (אה"ע סימן נז דף ריב ע"א) וז"ל, ולא תימא דחתימת הכתובה ועדות הקדושין שני ענינים נינהו, וכמו שכתב הש"ך שם [א"ה: לכאורה כונתו לש"ך ח"מ סימן מה ס"ק כד, אבל שם כתב רק שעדים החתומים על השטר זה חשיב כמו עדות בב"ד, אבל לא מיירי שם מכתובה וקדושין, ואולי יש כאן איזו ט"ס, וצ"ע] דכתובה וקדושין הם ענין אחד, שכן כתוב בכתובה אנן סהדי וכו' אמר לה הוי לי לאינתו כדת משה וישראל וכו' וצביאת מרת וכו' והוית ליה לאינתו. וזהו עדות הקדושין, אלא שיחד עם זה מעידים [גם] על התחייבותו במזונות וכתובה, ואם אין קדושין כתובה מנין, הילכך הו"ל עדות הכתובה

וא"כ אם יש בכתובה הלשון "הוי לי לאינתו", שהוא לשון קדושין כמו שהוכחנו מדברי הגאונים והראשונים הנ"ל, א"כ זה הוי כעדות בב"ד על הקדושין, גם אי לא ס"ל שמועיל מדין שטר קדושין ממש.

ועיין בקדושין דף סה ע"א, באומרת קדשתני, דלשמאל מבקשים ממנו ליתן גט, וכתבו התוס' שם דבכתב לה כתובה מאי מבקשין איכא, (והריטב"א שם כתב דבכתובה "רגלים לדבר" שקדשה, ע"ש. ואפשר שהוא לשיטתו לעיל נ' ע"ב, בסוגיא דהוחזק שטר כתובה, יעוין שם), ובר"ן שם כתב דליכא למימר דמיירי בכתב לה כתובה, דאיך מכחישין זה את זה, "והלא מספר כתובה נלמד שקדשה", אבל אינה ראייה דאיכ"ל דבאתרא דכתבי כתובה והדר מקדשי עסקינן, עכ"ל. ופשטות דבריו הוא דהקדושין מפורשים בספר הכתובה, (ואין זה רק רגלים לדבר כדעת הריטב"א), עכ"פ באתרא דמקדשי והדר כתבי.

ועוד יש להעיר על דברי ראבי"ה ובנימין זאב, מחז"מ סימן רעז, בב"י שם משם תשובת הגאונים, ובסמ"ע שם ס"ק יח, ובט"ז סעיף יא, שאין קובעים את זמן הלידה ע"י השוואה בין תאריך הנשואין שבכתובה לרשימת ימי הלידה ע"י האב, כי אפשר שרשימת האב אינה מדוייקת, ע"ש. ומשמע אבל הכתובה סומכים עליה לגמרי, כי חתימת העדים הויא עדות ממש.

ועיין בשו"ת שיבת ציון (לכנו של הנו"ב) סימן ע', שהקשה לו הרב השואל על מנהגם שכשעושים קדושין על תנאי, אז עושים כתובה רגילה, ואח"כ העדים מודיעים לב"ד שהיה תנאי בקדושין, והקשה לו הרב השואל, דכיון שחתמו על הכתובה בלי שום תנאי, איך יכולים אח"כ לומר שהיה תנאי, והרי כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, וע"ז ענה לו בתחילה שיש לחלק בין שטר כתובה לשאר שטרות, וע"ש מה שכתב הסברא לחלק, אבל כתב שאינו רוצה לסמוך ע"ז לבד, וכתב סברא אחרת ברורה לדעתו שאין כאן כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, דכיון שמנהגם פשוט שהעדים חותמים על הכתובה לפני הנשואין, א"כ אין כאן עדות שכבר נעשו הקדושין, אלא הכתובה תלויה ועומדת עד שיהיו הקדושין והחופה אחר כך, ואז כשנותן לה הכתובה אחרי הקדושין זה הוי ראייה על הקדושין, ולכן יכולים

וכן נראה כדעת הראבי"ה גם בשו"ת בנימין זאב (סי' מח) שכתב ג"כ דאין הכתובה הוכחה על הקידושין.

אבל נראה שאין כן דעת רוב הפוסקים, דרס"ג בסידורו כתב לאחר ברכת אירוסין שאמר החתן אריסת לי ומקדשת לי וכו' בהאי כסא ובמאי דאית ביה, אחר כך לוקח את הכתובה בידו ומוסרה לאשה, ואומר סבי כתובתיך בידיך דתיעלין בה לרשותי כדת משה וישראל, ומשמע שהכתובה היא חלק ממעשה הקדושין, וכן כתב באורחות חיים מלוניל ריש הלכות כתובות, לוקח החתן את הכתובה ונותנה ביד הכלה וכו' שאם לא יועילו הקדושין הראשונים יועילו אלו שיהיו בשטר, שהרי כתוב בה הוי לי לאינתו כדת משה וישראל.

וכעין זה כתב בשו"ת ר' אלעזר מטרשקון סימן נו, ובמקנה קדושין נ' ע"ב, ועיין בתשובות הגאונים (אס"פ) סימן קיג, ומדבריהם משמע להדיא דשטר כתובה מהני בתורת שטר קדושין, ואי נימא שאין עדות העדים החתומים בו מתייחסת לקדושין אלא לעניני הממון, אין שייך לעשותו שטר קדושין כלל, וגם בעדי מסירה לא יועיל, כיון שגוף השטר אינו על הקדושין, רק על הממון, מה יועילו עדי מסירה, שראו מסירת שטר קנין של ממון, והרי לא ראו מסירת שטר קדושין, וע"כ דלדידהו עדותם היא גם על הקדושין, ומשמעות הוי לי לאינתו הוא קדושין ממש, ודלא כראבי"ה ובנימין זאב.

וכן משמע ממה שכתב המאירי בקדושין נ' ע"ב, בסוגיא דהוחזק שטר כתובה בשוק, דלהלכה במקדשי והדר כתבי הוי רק ספק קדושין ולא ודאי קדושין "אפילו בלא כתב לה לשון אישות הוי לי לאינתו ואינתתא דא", ובהערות הרב סופר ביאר דלדבריו מועיל כשטר קדושין. (ומשמע דגם ללא עדי מסירה, דאי איכא עדי מסירה לפנינו ליכא ריעותא במה שנפל בשוק, ודוק).

ובתשב"ץ סימן ש"א כתב "ובשטרות ובכתובות ובשטרי מכירה לשון השטרות הוא דברי העדים, כאילו באו להעיד בב"ד, דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם, ועדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותם בב"ד דמי, על כן כותבים אמר לנא", עכ"ל.

כג, ובש"ע שם משמע לכאורה שגם בכה"ג הוי רק ספק קדושין, ע"ש. ועיין בעצי ארזים שם שכתב משם ר' ירוחם דגם בחתמו העדים אחרי הקדושין והקנין הוי מקדשי והדר כתבי, ע"ש.

ומנהג כל הספרדים שהעדים חותמים על הכתובה אחרי הקדושין תחת החופה, וזה חשיב כמו שמנהג "כל" העיר דמקדשי והדר כתבי [וכ"ש בנדו"ד שהדבר נראה בפירוש בסרט החופה - הערת העורך], שזה ודאי קדושין, ועכ"פ כאן שקבלה את הכתובה ונתקבלה הכתובה ברבנות וקבעו עפ"ז את הקדושין, לדעת כמעט כל הראשונים הנ"ל חשיב כעדות ממש על הקדושין שיש בה לכא' כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד.

ועיין עוד בהרי"ף יבמות דף ט' ע"א מדפי הרי"ף, (דף כג-כד במהדורת עוז והדר), שכתב שעדים שחתמו על שטר ונתנו את השטר לבעליו, חשיב זה כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ע"ש. ולפ"ז מסתבר מאד שמרגע שניתנה הכתובה לאשה חשיב זה כעדות בב"ד, ושייך בזה כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד.

ולסיכום, דעת ראבי"ה ובנימין זאב שהכתובה ל"ה עדות על הקדושין, וקדושין לחוד וכתובה לחוד, אבל בהרבה ראשונים הנ"ל משמע לא כך, אלא

המשפטי עוזיאל הרי שבזה"ז שמסריטים את החתונה וודאי שגם לסברתו יצדקו דברי החת"ס, ופשוט.

ואם נרצה לבוא להקל מצד החילוק הנוסף שכתבנו כעת, אך הלא זהו שייך רק באם לא היו עדים כלל בחתונה, אך הלא בנדו"ד וודאי שהיו עדים, אלא שאחד מהם מספר על עצמו שהיה פסול, וממילא גם אם נקבל את כל גיבובי הסברות של המקילים ונסכים שכביכול אין כאן את החיסרון של "אין אדם משים עצמו רשע", אך הלא אכתי יש לנו הכרח לבדוק אם יש כאן חיסרון של "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד", שספק זה תלוי בשאלה אם חתמו על הכתובה לפני הקידושין או לאחריהם, וכיון שידעין ע"י "אנן סהדי" מכח הסרט שחתמו לאחר הקידושין, ואיננו נצרכים ל"אנן סהדי" הנ"ל (מכח הסרט) לצורך קיום עצם מעשה הקידושין, כי אם רק לענין פרט זה בלבד, א"כ בזה הלא דמי ממש לדברי הרא"ש גבי "אנן סהדי" הפותר את שאלת פני הכלה המכוסים, והדברים פשוטים.

¹¹ הוספת העורך: וכל"כ המרחשת (ח"ב סימן א ענף ג אות ד) שהכתובה היא עדות על הקידושין, היכא שנוהגים לכתוב את הכתובה לאחר הקידושין.

[ומסתפק שם דאפשר שגם למנהג האשכנזים שכותבים את הכתובה לפני הקידושין, מ"מ שפיר היא עדות על הקידושין, ומטעם שעכ"פ המנהג הוא שאין מוסרין את הכתובה לכלה כ"א לאחר הקראת הכתובה שנעשית תמיד לאחר הקידושין].

להוסיף תנאים אחרי כתיבת הכתובה, כי אין בה עדות שנעשו הקדושין, ואין כאן אינו חוזר ומגיד, ע"ש.

ומשמע מדבריו שבמקומות שהעדים חותמים על הכתובה אחרי הקדושין, זהו שפיר הוי עדות על הקדושין, ויש כאן אינו חוזר ומגיד.

וא"כ בנדון דידן שהם ספרדים (ע"פ שמותייהם), ומנהג הספרדים שהעדים חותמים על הכתובה אחרי הקדושין תחת החופה [וכן רואים בפירוש בסרטון החופה דנן ¹⁰, שהעדים חתמו על הכתובה לאחר הקידושין - הערת העורך], א"כ יש כאן אינו חוזר ומגיד. וכמו שהבאנו מהתשב"ץ לעיל, דחתימת העדים על הכתובה הוי כאילו העידו על הקדושין בב"ד, מדין "עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בבית דין".¹¹

ובטור אה"ע סימן מה כתב, שבעיר שמקצת אנשים מקדשים והדר כותבים, ולא הגיע לידה, חיישינן לקדושין, ואם כל העיר כותבים קודם הקדושין, אין חוששין לקדושין, ע"ש. ומשמע אבל אם הגיע לידה הוי ודאי קדושין, אבל הב"ח שם כתב שגם בכה"ג הוי רק חשש קדושין, אכן הפרישה שם (סק"ט) כתב דבכה"ג הוי ודאי קדושין, וכן כתב הב"ש שם ס"ק

¹⁰ הוספת העורך: אבאר בסיד"ש את עומק העניין, דהנה היב"א סובר שמשמעותו רה"פ דלא כסברת החת"ס, אך לא כותב שום הסבר לדחות את טענת החת"ס, שבונה דבריו על דברי הרא"ש בכתובות, שמקשה איך חלים הקידושין כאשר העדים לא רואים את פני הכלה המכוסות בהינומא, ומתוך שמכיון שנשאת בפרסום סמכין אנן סהדי שזו היא, ומכאן לומד החת"ס את חידושו (שגם ע"י "אנן סהדי" חשיב כ"עדי קיום", וחלו קידושין אף בלא שני עדים כשרים כלל). והיב"א כאמור לא מבאר סברא לחלוק ע"ז, אלא מציין בזה למשפטי עוזיאל.

והנה, במשפטי עוזיאל חלק על סברת החת"ס מחמת דשאני בין אנן סהדי שידוע וגלוי לכולם, לבין אנן סהדי שידוע רק לעדים (שאז הוי כ"עד מפי עד").

ובאופן אחר ניתן לחלק בין דברי הרא"ש לבין סברת החת"ס, דשאני התם שאת עצם מעשה הקידושין ראו לפחות שני עדים כשרים, אלא שיש להם לכא' ספק בפרט מסויים של ראייתם האם באמת ראו את הכלה דנן ולא אשה אחרת, ולזה שפיר מועיל "אנן סהדי", אך לא כאשר כל ראיית מעשה הקידושין אינה נמכת על ראיית עדים כשרים אלא רק על "אנן סהדי", שבה י"ל דשמה בעינן דווקא ל"עדי קיום" ממש ולא סגי ב"אנן סהדי". והשאת, אם נבוא להקל מצד סברת המשפטי עוזיאל, הרי כבר האריך הגר"י חטאב שליט"א (בפנים) לבאר שלסברתו של

טעם ג', לדעת הרי"ף ועוד הרבה ראשונים ל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כאשר העד הכשר אינו מכיר בפסולו של העד הפסול.

טעם ד', לדעת חת"ס אף אם אין עדים כשרים היא מקודשת מדין אנן סהדי שהיו קדושין, שהרי הקדושין היום נעשים בקהל רב, ואנן סהדי שנתקדשה. והוספנו שאפשר שכן דעת ר"ש משאנן והרמב"ם, שכתבו שמי שנתקדשה בקדושי הקראים חשובה אשת איש וצריכה גט, ואע"פ שבוודאי שהעדים של הקראים היו פסולים, ע"ש.

טעם ה', הוספנו עוד טעם כעין חת"ס הנ"ל, שהיום שיש בכל חתונה צילומי וידיאו, לא רק מהצלם אלא גם מכמה קרובים וידידים המשתתפים בחתונה, כי היום יש מצלמת וידיאו בכל מצלמה ובכל פלאפון (לא כשר) ואייפון, ורואים בו את הקדושין בבירור, א"כ ודאי יש כאן אנן סהדי גמור שנתקדשה, וכתבתי שגם החולקים על חת"ס הנ"ל יודו היום שיש אנן סהדי בגלל הצילומי וידיאו (הסרטה), וע"ש הטעם. וגם הוכחנו בבירור שכשיש אנן סהדי שנתקדשה אזי היא מקודשת אף שאין עדים ממש. וצילום הוידאו זהו אנן סהדי גמור.

טעם ו', לדעת ר' אליהו מזרחי ורשב"ץ, מי שנתקדשה בקדושין פסולים, ואח"כ נישאה, אזי הביאה היא ג"כ קדושין, (שכיון שעשו קדושין, גילו דעתם שאינם רוצים בביאת זנות, ולכן אף שמבחינת ההלכה הקדושין פסולים, עכ"פ הביאה עצמה עושה גם קדושין). והוספנו שאפשר שכן דעת ר"ש משאנן והרמב"ם, שכתבו שמי שנתקדשה בקדושי הקראים חשובה אשת איש וצריכה גט, אע"פ שבוודאי שהעדים של הקראים היו פסולים, ע"ש.

טעם ז', לדעת הרמ"א (אה"ע סימן מב ס"ב) אם היה אחד העדים פסול, הוי כמקדש בעד אחד, בגלל שישנו העד השני, וחיישין להצריכה גט.

טעם ח', אין העד נאמן לפסול עצמו בטענה שהיה אז רשע ופסול לעדות, מדין אין אדם משים עצמו רשע. ומה שהרבנים עמאר ובוארון גיבבו סברות דחויות

חתימתם הויא ממש עדות על הקדושין, (שהרי כתוב בכתובה אנן סהדי שפלוגי אמר לפלוגית הוי לי לאינתו וצביאת מרת וכו' והוית ליה לאינתו וכו'), ובפרט לפי מנהג הספרדים שהעדים חותמים על הכתובה אחרי הקדושין תחת החופה [וכ"ש בנדו"ד שהדבר נראה בפירוש בסרט החופה - הערת העורך], מסתבר שזה עדות ממש, וכנזכר לעיל באורך. ועיין עוד בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן קכח. ולכן מסתבר מאד ששייך בזה כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד.

עד כאן הערה חשובה שקבלתי מת"ח אחד המעוניין בעילום שמו.

ולענ"ד יש להוסיף עוד, דאמרינן בב"מ דף קד ע"א, אנשי אלכסנדריה היו מקדשין את נשותיהם, ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן, ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים, אמר להם הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם, הביאו לו כתובת אמן, ומצא שכתוב בהן לכשתכנסו לחופה הוי לי לאינתו, ולא עשו בניהם ממזרים, עכ"ל.

ולכאורה מוכח מכאן כדברי החולקים על הראב"ה ובנימין זאב הנ"ל שסוברים דקדושין לחוד וכתובה לחוד, ור"ל שהכתובה אינה עדות על הקדושין, (ואף כתבו דאפשר שעדי הכתובה לא יודעים מהקדושין, ונתקדשה במקום אחר לפני עדים אחרים, וכנראה ס"ל שהכתובה היא רק שטר לעניני ממון, ומה שמוזכר שם הקדושין הוא ספור דברים בעלמא), שהרי חזינן כאן שסומכים על הכתובה לגמרי לענין תנאי בקדושין, וכדברי החולקים על הראב"ה והבנימין זאב.

סיכום הדברים:

פסק הפקעת הקדושין בטל ומבוטל, מכמה טעמים שהובאו לעיל, וכאן נסכם אותם בקיצור נמרץ:

טעם א', לדעת חת"ס וסיעתו (חו"י, מהר"י בן לב, ועוד) אם העדים היו פסולים תתקיים העדות בשאר כשרים לעדות שהיו בחתונה.

טעם ב', לדעת כמה אחרונים ל"ש הדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לגבי עצם קיום הקידושין.

לומר שכאן אדם משים עצמו רשע, עיין לעיל שדחינו את דבריהם.

טעם ט', כל עדות עדי הפסילה מבוטלת, כיון שאחד העדים בתוך חקירתו ע"י הב"ד נתפס בשקר, וממילא נתבטלה גם עדות העד השני, כיון שכך הדין שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

טעם י', אין העד יכול לפסול עדות עצמו, מדין כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, וכמו שביארנו היטב לעיל.

והנה הנימוקים הנ"ל חלק מהם תלויים במחלוקת הפוסקים, וחלק מהם הם מוכרחים.

ואף אם הרבנים המתירים ימציאו סברות תמוהות ויאמרו שאין הטענות ברורות, עכ"פ מידי ספק לא יצאו, וא"כ יש כאן עשרה ס"ס לאסור.¹²

ומי שמתיר אשת איש לשוק בלי גט כשיש עשרה ס"ס לאסור, ודאי שאסור לו לפסוק לא רק בהלכות גיטין וקדושין, אלא גם בהלכות מים אחרונים.

הכו"ח בין המצרים (כו תמוז) שנת תשע"ח. יהודה חטאב

¹² הוספת העורך: לענ"ד יש בנדו"ד עוד ארבעה צדדים חזקים מאוד לאסור, וכדלהלן:

האחד הוא מכיון שידוע (עפ"י בירור שערך אחד הרבנים שליט"א) שהמסדר קידושין בנדו"ד נוהג לאמר לעדים לחזור בתשובה, וגם אם לא היה ידוע כן בבירור יש לתלות שעשה כך כיון שזהו המנהג הרווח היום, הלא מבואר בשו"ת מהר"ם מלובלין (ר"ס כה) שבכה"ג יש להכשיר אפי' עד שהוחזק לפסול כמה שנים.

וע"כ יש להוסיף את הא שבעצי ארזים (על אה"ע סו"ס מב) הביא שבשו"ת מהר"י מינץ (סימן יא) כתב במפורש שגם כאשר העדים היו פסולים מהתורה מחמת עבירה מ"מ צריכה גט כיון שיש לחוש שמא הרהרו תשובה בליבם, ואף אם ראינו שבמציאות לא חזרו בתשובה לאחר הנישואין והמשיכו ברשתם. וכ"ה דעת חכמי שיגוביא וחכמי טולטולה הקדמונים שבשו"ת זכרון יהודה (סימן פב).

וזהו אף בלא שקיבלו ע"ע תשובה לפני הקידושין, עאכ"ו בנדו"ד שכפה"נ קיבל העד ע"ע תשובה.

והשני, דהא אין אפילו עד אחד שראה מעשה ביאה, אלא עד אחד שהכירו כחצי שנה ויותר לאחר הקידושין, וגם לגבי התקופה הזו הוא מעיד רק על איסור נגיעה ויחוד, ועד שני שכן הכירו בתקופה הרלוונטית אך מעיד רק על יחוד.

ומלבד שאף אחד משניהם לא יודע באמת אם היתה אז נדה או טהורה, הלא מפורש בח"מ (בסימן מב ס"ק יד) ובב"ש (שם בס"ק כ) שעל יחוד עם ערוה לא נפסל לעדות מהתורה, וממילא צריך ע"כ התראה והכרזה שלא היו כאן, ואף לו יצויר שהיתה הכרזה וגם ידע שנפסל ע"י כך לעדות, מ"מ לפחות הוי ספק מקודשת כמו שפסק בשו"ע (אהע"ז סימן מב ס"ה) שהמקדש בפסולי עדות דרבנן הוי ספק מקודשת.

וגם מצד הנגיעה, אע"פ שבדברי רבנו יונה (באגרת התשובה אות יא) מבואר שאיסור "לא תקרבו" אינו דווקא בחיבוק ונישוק ממש אלא גם בכל נגיעה לשם הנאה, אך מאידך מכיון שבפירוש רבנו הלל על הספרא (בפרשת אחרי מות, פרשה ט פרק יג) משמע שלדעתו אין מדובר אפילו על חיבוק ונישוק, אלא רק בביאה "דרך איברים", וממילא על אף שהרבה ראשונים נקטו בפירוש שה"ה לגבי חיבוק ונישוק, ודלא כרבנו הלל, אך אפשר שכוננתם דווקא לחיבוק ונישוק וכיו"ב, ולא לכל נגיעה של חיבה.

וכמו שמצינו כמה חילוקים בש"ס ובפוסקים בין לחיצת יד דרך חיבה לבין חיבוק ונישוק, לגבי לחיצת יד לאחותו, ולגבי אשה עם בעלה בפני אחרים [שמנהג קדום אצל האשכנזים, כמובא במהרי"ל, שהחתן והכלה הולכים מהחופה לחדר יחוד יד ביד, אע"ג שחיבוק ונישוק קי"ל בהדיא שאסור בפני אחרים].

ועכ"פ ובלא"ה, כאמור לעיל אין שום עדות על נגיעה בבחורה בתקופה הרלוונטית, אלא יש ע"כ רק עד אחד שהכיר את עד הקידושין כחצי שנה עד שנה לאחר הקידושין, ובנוסף ע"כ גם הוא לא יודע באמת אם היתה אז נדה או טהורה.

ומה שמעיד העד השני גם על חילולי שבת, הלא אינו מעיד על חילולי שבת ממש כ"א על אומדן שמסתמא כיבה את האור, ואולי גם על הדלקה פ"א, וכבר האריכו בזה טובא הרבנים שליט"א במאמריהם השונים.

ובנוסף להכלל, הרי עד זה שהכירו בתקופה הרלוונטית הכירו והתגורר עמו גם תקופה לפני הקידושין, וגם תקופה לאחר הקידושין, ומשום מה לא נשאל בכל גביות העדות שנערכו האם עדותו על חילולי השבת לכא' המה על התקופה שלפני הקידושין או שמא רק על הזמן שאחר הקידושין!

והשלישי, כיון שכל העדויות בנדו"ד נראות מרומות וסותרות, ע"כ בעי מדינא דרישה וחקירה כדק"ל בחו"מ (סימן ל' סעיף א'), מה שלא נעשה כאן כלל, ולהרבה דעות זהו לעיכובא (יעוין כנה"ג, תומים, ברכ"י, וקצוה"ח, שם בחו"מ ר"ס ל').

והרביעי, מלבד שדעת הסמ"ע ועוד פוסקים שגם באיסורי תורה צריך ידיעה של החוטא שנפסל ע"כ ע"מ לפסולו לעדות, וכמו"כ דעת הב"ח בתשובה (סימן קב) ועוד פוסקים שאף באיסורי תורה אינו נפסל אלא משעה שהתקבלה עליו עדות פסילה בב"י ואילך (מלבד במומר לע"ז או לחילול שבת בפרהסיא), הלא י"א שבזמן הזה שקיל להו לאינשי לעבור איסורי תורה רח"ל, ע"כ גם באיסורי תורה צריך התראה ע"מ לברר שישינה ידיעה, יעוין במה שצוין בשו"ת יביע אומר ח"ח (חאה"ע סימן יח אות ג), וכבר האריכו בזה הגר"ג אקסלרוד שליט"א והגר"ש זעפראני שליט"א במאמריהם, וכן ב"קול קורא" מאת בד"צ שערי שלום, יעו"ש באורך.

הרי שבסה"כ ישנם י"ד נימוקים, חלקם מוכרחים ורובם חזקים ביותר, לכך שחלו קידושין והאשה היא אשת איש גמורה.

בירור הלכתי מאת הגאון הגדול רבי אברהם שרמן שליט"א אב"ד הרבני הגדול לערעורים (בדימוס)

בני הזוג נשאו בינואר 2010 נישואין ראשונים ונולדו להם 2 ילדים. עקב משבר בחיי הנישואין פתחה האשה תיק גירושין בפ"ת. במסגרת תיק זה תבעה האשה גירושין והבעל בקש שלום בית. ביה"ד הפנה את הצדדים לגורם מיעץ לבדיקת אפשרות להחזיר את שלום הבית.

לאור סרובה של האשה לפנות ליעוץ מקצועי קבע ביה"ד שמצוה על הבעל לגרש. על פסק דין זה ערערה האשה בפני ביה"ד הגדול בפני כבוד הרבנים הגאונים שליט"א הרב דוד ברוך לאו, הרב אהרן כץ והרב אליעזר איגרא, ובכ"ח באדר א' תשע"ו התקיים הדיון.

[יש לציין שחוה"ד של הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון ניתנה מאוחר יותר בי"ג באלול תשע"ז].

ביה"ד הגדול לא קבל את תביעת האשה לחייב הבעל בגט, ורק הטיל עליו הרחקות דר"ת.

יש לציין שביה"ד הגדול החליט שלא להחזיר את התיק לביה"ד הרבני בפ"ת והורה להעביר את התיק לבית הדין הרבני בחיפה בו משתתף האב"ד הרב דניאל אדרי וכפי שציינה האשה שבעקבות העברת התיק החליט הבעל לברוח מהארץ, זאת שלמרות שעל פי ההליכים המקובלים היה צריך התיק לחזור לביה"ד האזורי בפ"ת, ויש להניח שביה"ד הגדול החליט שבעקבות בקשתה של ב"כ האשה שאין ברירה וצריך כפיית גט, לשלוח לדיין הרב ד. אדרי בחיפה שיבצע את הכפיה, ע"פ תקדים תיק רוזנפלד.

פרק ב'

נחזור לפסק דינם של הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון. הגרש"מ עמאר בסכום פסק דינו כותב בזה"ל:

חו"ד הלכתית על פסק הדין שיצא ע"י ביה"ד הרבני בחיפה ע"י כבוד הרה"ג הרב אברהם מאיר שלוש ראב"ד, הרב דניאל אדרי אב"ד, הרב שמואל אברהם חזן.

החלטה

א. נשואי המבקשת עם המשיב בטלים והמבקשת רשאית להינשא לאחר.

ב. פסק דין זה ניתן בדעת רוב.

ג. פסק דין זה כמוהו כתעודת גירושין ויש לשנות את מעמדה של המבקשת בהתאם.

ד. נימוקי פסק דין נמצאים בתיק כחסויים ואינם לפרסום אפילו בהשמטת שמות הצדדים.

ניתן ביום ה' בתמוז התשע"ח (18/06/2018).

פרק א' - פתיחה

ביה"ד השתית את פסק דינו על דרך פסיקתם של הראשון לציון והרב הראשי לירושלים הגרש"מ עמאר, הגר"צ בוארון אב"ד צדק ומשפט בי"ד לממונות ירושלים פתח תקוה ואשדוד, לפנים חבר ביה"ד הגדול ירושלים, ודיין שלישי מביה"ד דהרב בוארון שלא צירף חתימתו, שהקימו בית דין פרטי שעוסק בענייני קביעת מעמד אישי לצורך מתן היתר נישואין לבוא בקהל.

בית דין זה הוציא פסק דין בענינם של בני הזוג הנ"ל בי"ג באלול תשע"ז.

החת"ס ושגם בשו"ת מהרש"ל ח"א סי' כ"ח כתב מדעתו כהמהר"י וייל ואח"כ ראה במהריב"ל שהביא ד' מהר"י וייל ושמח על זה שמחה גדולה וכן בספר נאמן שמואל אשר החיד"א ז"ל מכתבו אביר הרועים הסכים לדעת הר"י וייל וכן בשו"ת כרם שלמה א"ח כ"ה כתב שדברי מהר"י וייל שרירים וקיימים ושלא מצא מי שיחלוק על זה.

וכן הביא שם את שו"ת ציץ אליעזר ח"ב סי' ל"ז שהביא דברי השדי חמד בשו"ת אור לי סי' ע' דף ע"ב שכתב שאין כל הפוסקים מודים לחת"ס וכמו שיראה הרואה בכל תשובותיהם שביטלו העדות ע"י צירוף הפסולים ולא חששו לאנן סהדי שכתב החת"ס.

וכמובא לעיל הרב ש.מ. עמאר הרשל"צ והרה"ר לירושלים מצרף לפסיקתו על דברי הגאון מוה"ר ציון בוארון הנ"ל להתיר אשה זו לעלמא בלי גט.

תשובתו של הרשל"צ מרן הגרע"י זצ"ל הנ"ל היתה להג"ר דניאל לוי אב"ד דקהילת עדת ישורון ציריך ופנה אליו בשנת תשמ"ט.

פּרָק ג'

אותה שאלה הפנה אב"ד דקהילת עדת ישורון ציריך, לכבוד מרן פוסק הדור רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הובא בקובץ תשובות ח"ה אבן העזר סימן קצ"ג.

השאלה נוגעת לשלשה ילדים שנולדו מאשה שנשאת לאחר בטרם קיבלה גט מבעלה ונפשם בשאלתם להתירם לבוא בקהל. בשאלתו מבקש אב"ד דקהילת עדת ישורון ציריך לדון לערער את הקידושין מתרי טעמי, וארכביה אתרי ריכשא חדא עדי הקדושין היו קרובים להמקדש והמקודשת. ב. מדין קדושי טעות שאחרי החתונה נודע לאשה פסק דין של ביהמ"ש בשויץ שעליו לכלוא בבית סוהר על מעשה גניבה שנמצא בידו.

"ונמצא שפסק לדינא שיש מקום להתיר משום שאחד מעדי הקדושין היה פסול ולא חיישינן לשאר הכשרים שהיו בין המון האנשים שהיו בחתונה שלא כהחת"ס וכנ"ל והוא תנא דמסייען, והוא אילן גדול להסמך עליו גם בנדון זה שגם כאן מיירי בעיגון גדול ושעת דחק שאין אפשרות להשיג ממנו גט. וכאשר כתב והעלה ידי"נ הגאון מוה"ר ציון בוארון בפסק הדין שכתב בזה".

ופסק, "וגם אני מצטרף להתיר אשה זו לעלמא בלי גט. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד".

שלמה משה עמאר

הראשון לציון הרב הראשי לירושלים

הרב עמאר ביסס פסיקתו, שלאחר שמצא שאחד מעדי הקדושין היה פסול, אין לחשוש שהיו עדים כשרים בין הקהל שהיה נוכח בחופה, וזאת בניגוד לפסיקתו של החתם סופר אבהע"ז א' תי' ק'.

והביא שהרב בוארון כתב ג"כ בפסק דינו נקודה זו והרחיב להביא פוסקים נוספים שלא סוברים כהחת"ס.

וז"ל הרב בוארון: "והנה ידוע לכולם שיטת מהר"י וייל בתשובה סי' ז' דכאשר מיחדים עדים אזי אמרינן שרק אותם עדים הוו עידי קדושין ולא אחרים, וע"כ כאשר נמצא קרוב או פסול באותן שנתייחדו, בטלים הקדושין, ודלא כהסוברים שכל הקהל הוו עידי קדושין כסברת החכם צבי [ושמא היה צריך לכתוב החוות יאיר א.ש.]. והחת"ס, וכתב בבאה"ט משם מהריב"ל, דאין לסמוך ע"ז להתיר אשה מקודשת לשוק..., ושם בהמשך הביא את דברי הגר"ע יוסף זצ"ל בספרו יביע אומר ח"ה א"ה סי' י"ג אות ד' שהאריך בכל זה, והביא את מסקנת רבינו היב"א שלא לחוש לסברת החו"י והחת"ס. עיי"ש שם שהביא ג"כ משו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' ל"ז שבספר משפטי שמואל כתב לסתור דברי

גמורה וברורה שזו נכנסה לחופה אנו סהדי שנתקדשה, ואף שהרב ייחד עדי קדושין ואחד מהם הרי היה פסול מכל מקום הואיל והמתקדשים רצונם להתקדש, אין דעתם אלא על הכשרים ולא כל כמיניה להפסיד הקדושין על ידי זה שייחד את הפסול לעד עיין שם.

אמנם החוות יאיר סימן י"ט סובר שבייחוד עדים פסולים יש צורך לקדשה שנית.

מכל מקום בנידון דנן שהרב מסדר הקדושין היה רב מובהק [הג' הרב פישמן היה הרב הראשי של הרצליה שהוא תלמיד חכם מובהק (א.ש.)], יש להניח שהקדושין נערכו כדון, ולא ייחד אותם לעדים. עד כאן לשון התשובה. (א"ה ע"י ס' משפט הכתובה ח"ו עמ' תכ"ג, ובספר עדות שמואל עמ' רעו-ח ורפה-ו ע"ש).

הנראה ברור שדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שיש לקבל את שיטתם של החת"ם סופר והחוות יאיר שיש לחשוש שהיו עדים שראו את הקדושין ולכן הוחזקה האשה כמקודשת, שמדבריהם ברור שחולקים על המהר"י וייל סי' ז'.

תשובה אחרת השיב מרן הרב זצ"ל בקובץ תשובות אה"ע ח"ד סי' ק"ס אל הרב הגאון מוהר"ר יחזקל הלוי גרובנר ראב"ד דעטראיט.

תוכן השאלה היא בנוגע לילדה אחת המתחנכת במוסד דתי, והאמא שלה היתה נשואה לאיש אחד בשם לוין לפני עשרים שנה אח"כ נפרדה ממנו בערכאות ולא קיבלה גט ושוב התחתנה לאיש אחר, ומן השני נולדה הילדה הנ"ל. המסדר החו"ק הראשונים היה ראביי אחד בשם הלפרין שהיה כופר בתורה מן השמים. לפי דברי ראב"ד בדעטראיט הוא שייך לאותו סוג שעליהם כבר פסק הגאון ז"ל באגרות משה סי' עו-עז דא"צ גט. והוסיף שם בתשובתו מרן הרב זצוק"ל, אבל הגאון הגרמ"פ זצ"ל, תנאי התנה שכ"ז הוא רק אחרי שנתברר שלא היו שם אנשים כשרים לעדות שראו נתינת הטבעת מידו לילדה. לשון הגר"מ

בתחילת התשובה מעיר הרב זצוק"ל שאחד העדים שהעיד שהוא אח האם שהוא חי עם גויה ואין לו שום קשר ליהדות. מפיו אנו חיים כלומר, שאין עדים שהעידו על העד שהוא חי עם גויה ואין לו שום קשר ליהדות, ואיך אפשר לפסולו כעד, "והרי אין אדם משים עצמו רשע". [יש להעיר שקביעתו של מרן הגרי"ש זצ"ל היא בניגוד לקביעתם של הרה"ג הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון שיש נסיבות בהם לא אמרינן "אין אדם משעים עצמו רשע" א.ש.]

נשאר רק עד אחד בשם ווראסלבקי והוא בן דוד של אבי הכלה.

בהמשך כותב מרן זצוק"ל והנה האשה המתקדשת, ש.ב.פ. הוחזקה כל הזמן לאשת איש שנכנסה לחופה כדת משה וישראל [יש גם תמונה מהחופה] ולא כל כמיניהו להטיל ריעותא בקדושין ולהפקיעה מחזקת אשת איש על ידי העד הפסול הנזכר לעיל שהוא נשוי מאז ועד היום עם גויה ועל ידי המקדש.

אך גם אם נניח כדבריהם, הרי העד השני ווראסלבסקי שהוא בן דוד לאבי המתקדשת דהיינו שני בשני ולה הוא שני בשלישי.

והלכה פסוקה באבן העזר סי' מ"ב ובאחרונים שם, המקדש בעדים הקרובים לאב ורחוקים לאשה המתקדשת, קדושיו קדושין, ואם כן איכא תרי סהדי, ווראסלבסקי והרב פישמן.

ועיין חתם סופר ח' אה"ע"ז סימן ק' ברב אחד שסידר קידושין וצירף עמו שמש אחד להיות עדים מיוחדים, אחר כך התברר שהשמש שצירף עמו הוא קרוב לכלה שני בשני.

ופסק, אף שהקהל שהיו נוכחים שם לא השגיחו על הקדושין, מכל מקום הדבר פשוט יותר מביעתא בכוחה שאין צריך לקדש שנית, דכיון שיש ידיעה

ממזרות חובה לפרסם ע"מ להציל את ישראל מאסורים חמורים.

אמנם הרב בוארון בנמוקי פסק דינו מביא את מסקנתו של הרשל"צ והרה"ר הגר"ע יוסף זצ"ל שכתב בשו"ת יביע אומר ח"ח א"ה סי' ג' אות ב' שמסקנתו שם שלא לחוש לסברת החו"י והחת"ס. אך כבר מובא לעיל שתשובתו של הגר"ע יוסף זצ"ל בסימן זה נתנה לפנייתו של הרה"ג דניאל לוי אב"ד בקהילת עדת ישורון בציריך בשנת תשמ"ט כארבע שנים לאחר שהפנה את אותה שאלה למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שם מרן הרב זצ"ל מצטט את לשון החת"ס הנ"ל וז"ל: "... א"כ ק"ו בן בנו של ק"ו בנידון שלפנינו שהכניסה לחופה והיו שם רבנים מסדר קדושין ומברכים ויצא מהחופה בחזקת נשואה ועדיין הוי כן בלי פקפוק וערעור פשיטא אנן סהדי וכולנו עידי מסירת הקדושין מיד החתן לידי הכלה ובאמירה הגונה עפ"י רב המסדר הבקי בדיני וטיב קדושין. פשוט יותר מביעא בכותתא דאין צריך לקדש שנית."

פרק ד'

כפי שקובע החת"ס הנ"ל יש שתי דרכים לקביעה שהאשה התקדשה והפכה לאשת איש. דרך א' ששני עדים כשרים מעידים על המעשה קדושין והם שותפים בעדותם על עצם חלות הקדושין והפיכתה מפנויה לאשת איש. ודרך שניה שהאשה הוחזקה כאשה נשואה לאחר שהרב שמסדר החו"ק בקי בטיב חופה וקדושין בנתינת הטבעת ובאמירת הרי את מקודשת לי, ומסירת כתובה לאחר שנכתבה ונחתמה בעדים כדת וכדין כמנהג החתן ולאחר מכן אף נתייחדו החתן והכלה בחדר יחוד בנוכחות עדים, יש כאן אנן סהדי והוחזקה כאשת איש ועל זה כתב החת"ס שפשוט יותר מביעא בכותתא שהיא אשת איש.

בנדון שבפנינו כאשר הגישה האשה ערעור בבית הדין הגדול העד קדושין שנחקר ע"י ביה"ד נשאל האם

פיינשטיין זצ"ל, שם ס' ע"ו, "הנכון לע"ד שאין הקדושין שהיו אצל הראפארם ראבי כלום אם נתברר היטב שלא היו שם עדים כשרים שראו נתינת טבעת ואמירתו הרי את מקודשת לי ואפילו היו שני כשרים שעמדו מרחוק ולא ראו שאם היה זה ברב כשר ומומחה שסידר הקדושין ובטעות זומנו עדים קרובים להיות עדי קדושין איתא בחת"ס סי' ק' שהם קדושין גמורים...". מרן הרב זצ"ל רואה שגם פוסק הדור מרן הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל מקבל את פסיקתו של החת"ס, ממילא אין מקום להפקעת הקדושין ע"י פסילת עד אחד מעדי הקדושין בלא גט כל עוד שלא נתברר שלא היו עדים כשרים שראו את הקדושין, כפסיקת החת"ס.

עיינ בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ס"ו ס"ק ט' וס"ק י"ב שדן בקידושין ריפורמים שמביא את שיטת המהר"י וייל, לעומת שיטת המהריב"ל. וכן הביא את החת"ס חאה"ע סי' ק' ביחס לחלות הקדושין אם מצינו עדים כשרים שהיו מצוים שם. ושגם מצינו הוחזק. והיינו כפי פסיקת הגר"מ פ באגרות משה שם.

לאור האמור, שבפסיקתם של הרה"ר לירושלים והרשל"צ והרב ציון בוארון ודיין שלישי שהיה איתם, השתיתו את התרת האשה בפקיעת הקידושין בנגוד לשיטת החתם סופר הנ"ל והחוות יאיר ושאר הפוסקים שהובאו שחוששים ובודקים שמא היו שם בתוך הקהל עדים שראו את הקדושין, וזאת בנגוד לפסיקתם הנ"ל של פוסקי הדור, אין כל מקום לפסיקתם להתרת א"א לעלמא בלא גט וחשש חמור להתרת א"א.

יש לציין שבתקשורת (YNET ידיעות אחרונות ב-06/2018) כותב קובי נחשוני בשם הרב שלמה דיכובסקי כי הוא מצדיק את החלטת ביה"ד שלא לחשוף את נימוקי ההיתר מחששם של רבנים מחמירים, פעולה שנסתרת מכל חו"ד של פוסקי הדור והדורות שבענינים שנוגעים לכלל הצבור כגיור,

כנשואה כפי שסבר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בתשובתו לראב"ד דקהילת ישורון ציריך.

כ"ב י"ל שפסיקתם של הגרש"מ עמאר הרשל"צ ורה"ר לירושלים, והגר"צ בוארון להתיר את האשה לעלמא באמצעות פסילת עידי הקדושין, לא תוציא את האשה שהוחזקה כאשת איש בעדים ובאנן סהדי ע"י פסילת עידי הקדושין כפי שנתבאר.

ג אם תועיל פסילת עדי הקדושין ומזה הפקעת הקדושין והתרתה לעלמא [דבר שיתברר בהמשך מכמה טעמים נוספים שפסיקה זו יש לבטלה], עדין נשאת האשה אשת איש מהטעם של הוחזקה כאשת איש כפי שכתב החת"ס הנ"ל. זאת מלבד שדבריהם המה שלא כחת"ס החוות יאיר המהריב"ל ופסיקת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, שו"ת מנחת יצחק ושאר פוסקים שפרסמו חו"ד נגד פסקיהם של ביה"ד דחיפה ובית הדין הפרטי של הגרש"מ עמאר הרשל"צ ורה"ר לירושלים והגר"צ בוארון, ה"ה הג"ר יהודה חטאב שליט"א בעל ספר קדושת ישראל מגדולי תלמידי הגרב"צ אבא שאול זצ"ל והגאון הגדול רבי משה זארגער שליט"א מחבר שו"ת וישב משה, שבתוך נמוקיהם מזכירים את החת"ס שחוששים לעדים אחרים שהיו בין הקהל וכו' וקבעו שחוששים לעדים אחרים שהיו בין הקהל שהם נתנו את תוקף חלות הקדושין.

יש לציין דהגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה אה"ע ח"א ע"ו מביא את דברי החת"ס בס' ק' בזה"ל, "ואפילו היו שני כשרים שעמדו מרחוק ולא ראו, שאם היה זה ברב כשר ומומחה שסידר הקדושין ובטעות זימן עדים קרובים להיות עדי קדושין איתא בחת"ס ס"ק שהם קדושין גמורים ומדינא לא צריך לקדשה עוד פעם מטעם דהכשרים שהיו שם אף שלא ראו ולא שמעו מעשה הקדושין הרי יודעים באומדנא דמוכח כאנן סהדי שנתקדשה כדין".

הרב מסדר החו"ק שאל אותו האם אתה שומר שבת, השיב העד – לא זוכר, וכאשר נשאל האם הרב שאל אותך אם אתה קרוב משפחה השיב – לא זוכר מה הוא שאל אותי.

בהמשך שואל אותו ביה"ד אתה זוכר מה היה בחופה והאם הרב הראה לכם את הטבעת, השיב העד – כן, ונדמה לי שאישר החתן שהטבעת שלו, ולשאלת ביה"ד: אתה לא זוכר האם ייחד אתכם ואמר אתם עדי השיב העד נדמה לי שכן, אבל אני לא זוכר – ראיתי את מסירת הטבעת.

ג כאשר התקיים הדיון בפסילת העד בביה"ד בחיפה נשאל העד האם הרב שרק מסדר החו"ק אמר במעמד הכתובה וחו"ק אתם עדים לחזור כעת בתשובה השיב עבר זמן ואיני זוכר זאת, והוסיף אני רק זוכר את הסיטואציה אך איני זוכר מה הוא אמר.

על פי זה נשואיהם של הצדדים נעשו ע"י רב שפעל על פי כל פרטי טיב חופה וקדושין כמפורט וכן כתיבת כתובה והחתמת ע"י עדים, וקבע החת"ס שנוצרה חזקת נשואה ויש כאן "אנן סהדי" של הקהל כולו שהאשה הוחזקה כאשת איש. על כן הדרך היחידה להוציאה מחזקת א"א היא קבלת גט פיטורין מבעלה [או מיתת הבעל].

פרק ה'

לאור האמור י"ל דמרן הגר"ע יוסף זצ"ל הרשל"צ ורה"ר התייחס לדברי החוות יאיר ושאר הפוסקים שחששו שמלבד העדים שיחד הרב כעדי קדושין היו בין הקהל אחרים שראו את המעשה הקדושין וסבר שיש פוסקים אחרים כמהרי"ו ואף כתב שם בתשובתו "כיון שכל הפוסקים סבירא להו כדעת מהרי"ו הכי נקטינן" הרי שהתייחס בדבריו רק לחלק חלות הקדושין ע"י עדים כשרים ולא התייחס כלל לדרך האחרת שאשה נקבעת כאשת איש ע"י שהוחזקה

יוסף זצ"ל מביא פוסקים שחולקים על חת"ס והחוות יאיר עדין יישאר הדבר כספיקא דדינא ומספק יש לחשוש לדעתם של החולקים.

על כן צע"ג שיטת המרן הרשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, והגרש"מ עמאר הרשל"צ ורבה של ירושלים והגר"צ בוארון חבר ביה"ד הגדול בעבר, איך התירו את האשה לעלמא, והתעלמו מפוסקי הדורות כהחת"ס והחוות יאיר ולא חששו לפסיקתם וחששם שלמרות שפסלו עד אחד מעדי הקדושין עדין נשאת האשה א"א או ספק א"א, ומתירים האשה איש לעלמא.

יש לציין שביה"ד דחיפה הרה"ג הראב"ד א. שלוש ואב"ד הרב דניאל אדרי התירו את האשה ברוב דעות, בנגוד לדעת הדיין הרב שמואל אברהם חזן, ואין בידינו נימוקי דעת המיעוט.

בקובץ שערי צדק להליכות עם ישראל ח' י"ח שער ז' מובאת תשובת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל ששלח להרה"ג יצחק ענתבי סקה, שהביא הגר"י יוסף שליט"א הרשל"צ הרב הראשי ונשיא ביה"ד הגדול, שבאיסורי ערוה לכתחילה יש לחשוש גם לדעת פוסק יחיד ולהצריך גט, והוסיף צאו וראו כמה דקדק בתשובת המהרש"ם ח"ב סי' ק"י בנידון אשה שנשאת ע"י רבאי רפורמי.

ק"ו בן ק"ו שבנידון שבפנינו שמדובר ברב שאיננו רפורמי שיש לחשוש לפסיקת חת"ס והחוות יאיר ופסיקתם של גדולי הדור פוסקי דורנו.

פרק ז'

כפי שנתברר מדבריהם של הרה"ג הרשל"צ והרב הראשי לירושלים הרב ש.מ. עמאר והרב ציון בוארון שהחלטתם להתיר את האשה באמצעות הפקעת הקדושין באה לאחר שהבעל ברח לחו"ל ומסרב ליתן ג"פ לאשה, וכפי שכתב הרב בוארון בזה"ל, "אודות אשה דלא מיתדר לה עם בעלה והבעל חוייב בבית הדין

הגרמ"פ זצ"ל שנשאל שם בסימן ע"ו בדבר אשה שנתקדשה אצל רעפארמער ראב"י הדגיש שדבריו על חזקת אשת איש נאמרו רק ברב כשר ומומחה שסידר הקדושין אבל כתב בזה"ל, "ברור ופשוט שעל רשע מהרעפארמערס שסידר הקדושין ליכא אנן סהדי שנעשה מעשה הקדושין בנתינה מידו ולידה ואמירה, שהרי כל ראב"י מהרעפארמערס עושה איזה מעשה שבודה מלבו ואומר שזהו קידושין ואין כאן אפילו מעלת אחזק שמצינו בכותים. וממילא האנשים שלא ראו ולא שמעו מעשה הקדושין אף שיודעים שעשה הראב"י שם מעשה שקורא אותו קידושין אינם עדים שנעשה מעשה קידושי התורה אף אם אירע שעשה בנתינה ואמירה כדיון". [אמנם בנדון דנן הרב מסדר החו"ק הרב שרקי מוחזק כרב אורתודוכסי, השאלה ביחס לאותם רבנים שרואים עצמם כאורתודוכסים כגון רבני צוהר או רבני בית הלל או רבני הקבוץ הדתי, או אותם רבנים בארץ או בחו"ל שרואים עצמם כרבנים אורתודוקסים מודרנים שבהתנהגותם בתחומי נישואין או גיור חרגו מעקרונות ההלכה וניתן להגדירם "כופרים" האם יש לחשוש שנוצרה חזקת אשת איש. [להלן יתבארו הדברים בהרחבה].

כפי שנראה ברור מתשובותיו של הגר"מ פיינשטיין בתשובתו הנ"ל, ומתגובתו שם סי' ע"ז, הרי שהוא מקבל ופוסק כהחת"ס שיש לראות בעדים אחרים שראו את המעשה קדושין כעדי קדושין כשרים שיוצרים חלות קדושין.

פרק ו'

לאור האמור שפוסקי הדור מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מצטרפים אל פוסקי הדורות כהמהריב"ל החוות יאיר והחתם סופר שיש לחשוש שעדים מתוך הקהל שראו את סדר הקידושין, ענידת הטבעת ואמירת הרי את מקודשת ומסירת הכתובה מהוים עדי קדושין לחלות הקדושין, והפיכת האשה לאשת איש. על כן אף אם מרן הרשל"צ הגר"ע

עקשן בצורה נוראה באופן שלא ניתן לעלות על הדעת שביום מן הימים הוא יחזור מעקשנותו ויתן גט".

כלומר שהרב מכיר בעובדה שהבעל חי וקיים, ובכ"ז אין הוא מבקש ליצור קשר ישיר ולשמוע ממנו ולהסביר לו את החשיבות המרכזית והמכרעת בהתרת האשה מעגינותה במשך למעלה משבע שנים. והוא סומך על אומדנא שהוא לא יתן את הגט. וצ"ע הרי קיים כלל עקרוני באומדנות בעניני אישות בין בגיטין בין בקדושין וכפי שמובאים בשו"ע אהה"ע סי' מ"ב הלכה א' בענין קדושי שחוק בדברי הרמ"א "אין הולכים בקדושין אחר אומדנות והוכחות" שלא כיוונה האשה לשם קידושין" וכתב שם הגר"א ס"ק ד' משום חומרת אשת איש וכן כתב המהר"ם מרוטנברג תתקצג (דפוס פרג) בשאלה של קדושי שחוק. וזה"ל "... הרבה בתלמוד אזלינן בתר אומדן דדעתא גבי קידושין משום חומרת דאשת איש לא נסמוך על דעתה"...

ובנדון דנן שמטרתו של כבוד הרב לפעול להתיר אשת איש לעלמא באמצעות הפקעת הקדושין בעוד שהבעל קיים ולכו"ע יש לוודא ולפעול בכל דרך שהוא יפקיע באמצעות גט את קדושת הנישואין של האשה. ותהא מותרת לעלמא.

יש לציין שבלי ספק האשה וב"כ הודיעו לכבוד הגרש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון שליט"א והדיין השלישי שהתקיימו דיונים בביה"ד הגדול בנוכחות הבעל (שדחה בטענות פורמליות ואחרות של סדר דיון) על סרובו ליתן גט לאשה.

ועל כן תמוה מדוע הסכימו להיכנס ולשמוע את בקשת האשה וב"כ להתערב ולפעול להתיר את האשה לעלמא בלא גט. כאשר ביה"ד הגדול התחיל לפעול באותה דרך של הפקעת נישואין ולא נתן פס"ד, והחליט להעביר את הטפול לביה"ד דחיפה של הדיינים הרה"ג שליט"א כבוד האב"ד הרב דניאל אדרי שליט"א, הרב בן ציון רבין, הרב אלעד עלי.

כאן בארץ לתת ג"פ לאשתו, והוא ברוב עקשנותו כפתן חרש ואטם אוזנו ובאחד הימים ברח מן הארץ והאשה נשארה עגונה".

וכן כתב הגרש"מ עמאר בתחילת פסק דינו בזה"ל, הנה התקבלה פניה לברר מצבה של אשה עגונה, וישבנו יחד כבוד הגאון מוה"ר ציון בוארון שליט"א ואני לנסות למצוא מזור ותרופה לאשה זאת שבעלה ברח ונעלם. לאחר שכבר דנו בעניינם ופסקו פסקם".

כאן המקום להעיר על דברי הגר"צ בוארון שכתב, שהבעל חוייב בבית הדין בארץ לתת ג"פ לאשתו, מעיון בהחלטות ביה"ד האזורי בפ"ת ובבית הדין הגדול לא נפסק כל חיוב ליתן ג"פ. ביה"ד בפ"ת כתב מצוה לגרש, וביה"ד הגדול רק הוסיף שיש להטיל על הבעל הרחקות דר"ת. לא קיימת כל פסיקה של ב"ד לחייב הבעל בגט. יש לציין שכבוד הרבנים הגרש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון לא קבלו כל פניה מביה"ד או בקשה לחו"ד מביה"ד הרבני בחיפה בראשות אבה"ד הרב דניאל אדרי. ביה"ד הגדול בהחלטתו מיום י"ב אדר ב' תשע"ו מפנה את האשה לביה"ד דחיפה של האב"ד הרב דניאל אדרי שבית דינו יוציאו את האשה מעגינותה באמצעות הפקעת קידושין. [יש להעיר ולהבין מדוע החליט ביה"ד הגדול ליתן ביד ביה"ד בחיפה בראשות האב"ד דניאל אדרי לפעול להתיר את האשה מעגינותה באמצעות הפקעת הקדושין למרות שהבעל חי וקיים].

הפניה לביה"ד דהגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון ודיין שלישי שלא מזוהה, ניתנה לאשה וב"כ ששייכת לאחד מארגוני הנשים, שהם יצילו את האשה אמצעות הפקעת הקידושין בלא להזדקק לגט פיטורין מהבעל שחי וקיים.

הגר"צ בוארון בתחילת דבריו מסביר מדוע החליט שלא לנסות לפעול אצל הבעל שיתן ג"פ לאשה וז"ל "ולמעשה עד כמה שידוע לי הרי מדובר באדם

פרק ח'

הגר"י יוסף שליט"א, אין לדמות פסיקתם בנדון שהיה בפניהם, לנדון שבפנינו, שכן פסיקתו של הגר"א אברג'יל שליט"א מתייחסת למקרה של אשה עגונה כשש שנים וכיום הוא מחוסר הכרה זה כשלוש שנים וחצי לא נע ולא זע, והרופאים אומרים שמצבו בלתי הפיך. כלומר שאין בפנינו בעל שיכול ליתן גט לאשתו ולהתירה לעלמא, ובזה פסקו להתיר האשה לעלמא באמצעות הפקעת קידושין ע"י פסילת עד אחד מהעדים. ואילו בנדון דנן הבעל חי וקיים ומסוגל עקרונית ליתן גט, במצב זה לא מצינו שניתן הצלה מעגינות באמצעות הפקעת קידושין כל עוד ביה"ד דחיפה לא ממצים את כל הדרכים להביא את הבעל ליתן גט באותם כלים שבתי הדין הרבניים רגילים להפעלה על פי החוק לקדם את הצלת האשה מעגינותה.

פרק ט'

אבה"ד הרב דניאל אדרי אמר לי שפסק דינם להתיר את האשה להינשא לאחר על סמך פסק דינם של הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון והדיין השלישי (ששמו הוסתר). יש לציין שתביעת האשה להתירה להינשא לעלמא נידון בפני הרכב אחר בראשותו של הרב ד. אדרי בהשתתפות הדיין בן ציון הכהן רבין והרב אלעד עלי ביום ג' בכסלו התשמ"ח 21/11/2017 נשאלה האשה אם יש לה בן זוג והודתה שהתחברה עם מישהו אחר גרוש שגם לדבריה היו יחסי חיבוק ונשיקה, וכשנשאלה האם יש יחסי אישות אמרה לא. ובכ"ז בהרכב של הראב"ד הרב א. מ. שלוש והרב ש.א. חזן שדן מאוחר יותר בי"ד באייר תשע"ח (29.4.2018) פסקו ברוב דעות להתיר את האשה שהודתה שיש לה בן זוג להינשא באמצעות ביטול הנישואין. הרב ד. אדרי לא משתף את חבריו להרכב זה שלאשה יש חבר בן זוג. אמנם בפני ההרכב הראשון היא טענה שאין חיי אישות אבל ברגע שהודתה על חיבוק ונישוק היא איבדה את נאמנותה.

כבוד הראב"ד זביה"ד חיפה הגרא"מ שלוש שליט"א מסר לי שצירף לפסק הדין של הבי"ד בחיפה פסק דין שיצא ע"י הג"א אברג'יל שליט"א אב"ד דירושלים שהתיר אשת איש עגונה להינשא לעלמא באמצעות הפקעת קידושין ע"י פסילת עדי הקידושין, ולפסק זה צירף פסיקת מרן הרשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל.

העובדא הובא לפני בית הדין הנ"ל בתאריך ח' בסיון תשע"ב בעגונא כעשרים שנה ובס"ד אחרי חקירה מאמצת בס"ד התברר שעד אחד מעדי הקידושין מחלל שבת בפרהסיה ובטלו הקדושין ושוחררה מעגינותה והסכים עמי פאר הדור וגאונו מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל וז"ל:

"אני מצטרף לפסק הדין הנ"ל והאשה העגונה מותרת להינשא כדמו"י וישר כוחו של הפוסק עלין למעלה שהעלה בכחא דהיתרא, ויגדיל תורה ויאדיר".

עובדיה יוסף

אשר ע"כ אשה זו אשר התברר שאחד מעדי הקידושין הוא מחלל שבת בפרהסיה ופסול מדאורייתא, אין כאן קידושין והיא פנויה ורשאית לינשא כדמו"י לכל גבר דצביין.

ה... מכל האמור המבקשת מזרחי חגית ת.ז. .. דינה כפנויה ורשאית לינשא כדמו"י ללא צורך בגט ויש לשנות מעמדה האישי מנשואה לפניה.

ניתן ביום ז' כסלו תשע"ד 10/11/2013.

הרב אליהו ארבג'יל

אב"ד

לאחר העיון בפסק הדין של האב"ד הגר"א אברג'יל שליט"א והסכמתם של מרן הרשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל וצירוף הסכמתו של הרשל"צ והרה"ר

עול במשפט" (ויקרא י"ט ט"ו). כפי שקבע הרמב"ם בסה"מ ל"ת רע"ג ושאר מוני המצות, בה"ג, במנין הלאווין קי"ג, רס"ג ל"ת מ"ב, החינוך מ"ו רל"ג, יראה"ש סי' קצ"ד, סמ"ג ל"ת ר"ה-ר"ו סמ"ק מ' רל"ב, חרדים ל"ת פ"ג, רס"ג בחינוך שם מפרט מדיני המצוה ... ואמרו זכונם לברכה ביבמות ק"ט ע"ב לראוי למי שדן להימלך עם גדול ממנו אם הוא אצלו.

צווי זה שציוותה תורה וצוו חז"ל לדיינים שלא להורות ולפסוק מבלי שנועצים עם מי שגדול מהם בחכמה ובפסיקה כדי שלא יעשו עול ועיוות בפסיקתם לא היה כנגד עיניהם של בית דין פרטי שהקימו כבוד הגרש"מ עמאר הרה"ר לירושלים והרשל"צ, וכבוד הגר"צ בוארון אב"ד צדק ומשפט לממונות בירושלים פ"ת ואשדוד, לפנים חבר ביה"ד הגדול בירושלים, ודיין שלישי ששמו הוסתר.

גם ביה"ד הרבני בחיפה בפסיקתם נכשלו בפסיקתם זו באסור לא תעשו עוול במשפט. יש לציין שלמרות שפסיקתם הושתתה על פסיקת ביה"ד של הרשל"צ הגרש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון שליט"א, וכפי שמסר לי אבה"ד הרב דניאל אדרי אב ביה"ד, אבל הם לא נועצו ולא בקשו חו"ד להימלך עם גדולי וזקני דיינים היושבים במשפט. אדרכא נתנו הוראה להסתיר את פסק דינם ופסק דינם של הרשל"צ הגרש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון, גם מעיני שאר דייני בתי הדין הרבני כולל כל הרכבי הדיינים שבביה"ד הגדול בירושלים עיה"ק.

פרק י"א

צווי חכמים שלא להורות ולפסוק מבלי שנועצים

עם מי שגדול מהם בחכמה ובפסיקה

הרמב"ם בהלכות סנהדרין פ"כ הל' ח' כולל בכלל הרשעים אלו שלבם גס בהוראה ובעקבותיו השו"ע בחו"מ סי' י' הלכה ב' כל מי שבא לידו דין... ויש עמו

עובדה נוספת חמורה שהיתה בביה"ד הרבני בחיפה שהרב ד. אדרי משמש כאב"ד בהרכב הראשון עם הרה"ג שליט"א הרב בן ציון הכהן רבין והרב אלעד עלי שהתנגדו להתרת האשה באמצעות ביטול הקדושין ובהרכב השני התנגד הרה"ג הרב שמואל אברהם חזן.

פרק ו' בחו"ד לעיל מובא שבקובץ שערי צדק להליכות עם ישראל ח' י"ח שער ז' מובאת תשובת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל ששלח הרשל"צ הרה"ר ונשיא ביה"ד הגדול שבאסורי ערוה לכתחילה יש לחשוש גם לדעת פוסק יחיד ולהצריך גט, והוסיף שם צאו וראו כמה דקדק בתשובת מהרש"ם ח"ב סי' ק"י בנידון אשה שנשאת ע"י רבאי רפורמי.

הרב ד. אדרי אינו מתחשב בדעתם של שלושה מהדיינים ומתיר א"א שחיה עם גבר זר ע"י הפקעת קדושין ע"י פסול עד אחד. בניגוד לפסיקתם של מרן הגר"ע יוסף זצ"ל והגאון שליט"א הרשל"צ ונשיא ביה"ד הגדול.

להלן יתברר בהרחבה חומרת האסורים דאורייתא "דלא תעשו עוול במשפט" על כל פרטיו.

פרק י'

לאחר בירור פסיקתם של ביה"ד הרבני בחיפה ופסיקתם של חברי בית הדין הפרטי שעוסק בענייני קביעת מעמד אישי לצורך מתן היתר נישואין לבוא בקהל ה', של כבוד הגרש"מ עמאר הרשל"צ והרב הראשי לירושלים והגר"צ בוארון, לפנים חבר ביה"ד הגדול בירושלים ודיין שלישי, שהתירו א"א לעלמא שלא באמצעות ג"פ כאשר הבעל חי וקיים, וזאת באמצעות הפקעת קדושין ע"י פסילת עדי הקדושין. כפי שעולה בוודאות מכל סעיפי הקונטרס שפסיקתם זו נסתרת ועומדת בנגוד של רוב רובם של גדולי פוסקי הדורות והדור הן מחכמי ספרד והן מחכמי אשכנז, כך שיש לראות בפסיקה זו גילוי פנים בתורה שלא כהלכה, ועוברים על איסורי דאורייתא של "לא תעשו

שהמקור הוא: "קל וחומר משאר דינים והוראות שבתורה שאסור אם לא בכה"ג". עצם ההשוואה שעושה הגר"א בין ההלכה שמצווה את הדיין שעוסק בברור הוראה ופסק דין שעליו להתייעץ עם גדול ממנו בחכמה, לרופא שעוסק בחולה לרפואתו והצלת חייו שחובתו להתייעץ עם רופא גדול ממנו מלמדת שכשם שהדיין מצווה להתייחס לעוסק בפסיקתו והוראתו ביראת ההוראה והאחריות הגדולה שמוטלת עליו וכפי הגמ' שם שלעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו וכו' ולכן חובתו להתייעץ עם גדול ממנו, כך לומד הגר"א בק"ו על החובה שיש לרופא כשעוסק ברפואה והצלת חיים להתייעץ עם רופא גדול ממנו.

עייין בספר שעורי תורה לרופאים להגר"י זילברשטיין שליט"א ח"א סימן ל"ז שדן בשאלה של רופא תורן שנתח ילד והילד מת אם חייב גלות וזאת משום שהיה יכול להתייעץ עם גדול ממנו ולא עשה כן אע"פ שטעה בשיקול הדעת האם דינו כשוגג קרוב למזיד והאם גלות תכפר עליו והביא שם את דברי השו"ע סי' של"ו הלכה א' "לא יתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקי ולא יהא שם גדול ממנו שאם לא כן הרי הוא שופך דמים", והביא שם את דברי הבאור הגר"א הנ"ל שדימה את ההלכה בדיין אע"פ שהוא הוסמך לדיינות וראוי לפסיקה שחובתו להתייעץ עם חכם גדול ממנו כן גם רופא מומחה חייב להתייעץ עם גדול ממנו מחמת חומרת הדבר שעוסק בו.

אין ספק שבגמ' ביבמות שם שקבעה את החובה לדיין להתייעץ עם גדול ממנו מדובר בשההתאמה והדמוי דבר לדבר לצורך פסיקת הדין לא היתה ברורה ופשיטא והוא על פי סברתו שקול דעתו בלבד חידוש, הכריע ופסק ע"פ הדמוי הזה. ויש לראות כאן חידוש, וכפי שכתב החזו"א באגרתו שמובאת להלן שבהליכי פסיקת הלכה למעשה ומרובים המכשולים של ההתאמה החוזרת מהמכשולים ביסוד ההלכה ובשל כך נשללה ההוראה מן ההמון... ונתנה לחכמים שבכל

בעיר גדול ממנו בחכמה ואינו נמלך בו הרי זה בכלל הרשעים שליבם גס בהוראה.

הרמב"ם שם הוסיף וכתב: "ואמרו חכמים רעה על רעה תבוא לו שכל אלו הדברים וכיצא בהם מגסות הרוח הן המביאה לעוות הדין".

המקור לדברי הרמב"ם בגמ' ביבמות קט ע"ב א"ר יצחק מאי דכתיב רע ירוע כי ערב זר... בתובע עצמו בדבר הלכה, ומפרשת הגמ' את דברי ר' יצחק ואיבעית אימא תוקע עצמו לדבר הלכה, בדיינא דאתי דינא לקמיה וגמר הלכה ומדמי מילתא למילתא ואית ליה רבה ולא אזיל משאיל דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו... וכתב הרמב"ם שם בפרוש הגמ' כל דיין שבא דין בפניו והתחיל לדמותו לדין פסוק שכבר ידע אותו ויש עמו גדול במדינה גדול ממנו בחכמה ואינו נמלך בו הרי זה בכלל הרשעים שלבם גס בהוראה.

על התנהגות כזו שמבקש לדמות פסיקה לפסיקה ונמצא עמו גדול ממנו בחכמה ואינו נמלך עמו ע"מ להכריע את הדין ולפסוק, על התנהלות כזו בפסיקה והוראת דין אמרו חכמים שרעה על רעה תבוא עליו. וכפי שנראה מדברי הגמ' שהוראה ופסיקה בלא להמלך עם גדול ממנו בחכמה מלמדת שהדיין אינו מבין את גודל האחריות ואין בו כלל יראת ההוראה ומתעלם מהחובה שמחייבת תורה את הדיין לראות עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו. דברי הגמ' נאמרו באופן כללי בכל הוראה ופסיקת הדיין ק"ו בהוראה ופסיקה שהשלכותיה בענינים ודינים ואיסורים חמורים של תורה כעניני ממזרות, עגינות, גיור וברורי יהדות, שיש להם השלכה הן ליחיד והן לכלל.

הבאור הגר"א ביו"ד סי' שלו הלכה א' בדין ה' רופא, על הנאמר בשו"ע שם "ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי ולא יהא שם גדול ממנו שאם לא כן הרי זה שופך דמים. ציין הגר"א שם סק"ד

מתונים בדין שנקראים שוטה, רשע וגס רוח, וז"ל שם: "שוטה שהוא סובר שהוא חכם בדין ויודע אותו ואינו ונשאר בשטותו. רשע על שמעוות הדין. דברי הסמ"ע אלו נמצאים בלשון הרמב"ם הנ"ל שגסות הרוח היא הסיבה שלא יהיה מתון בדין ולא יתייעץ עם חכם העיר שגדול ממנו, וכתוצאה מכך יצא דינו ופסקו מעוותים, ולכן יש לראותם כרשעים.

פרק י"ב

מעמדם וסמכותם של גדולי הדור בעניני עגונות

נישואין וגרושין גיור וברורי יהדות

הנוגעים לכלל ישראל

עקרון מעמדם וסמכותם של גדולי הדור להורות, לפסוק ולתקן בעניני הלכה והוראה שענינם תקנת עגונות והתירי נישואין שנוגע לכלל קהילות ישראל, נקבע ע"י גדולי חכמי ופוסקי ישראל כפי שמובא בספר "אין תנאי בנישואין" שנערך ונסדר בשנת תרס"ח ע"י הרב הגאון מו"ה יהודה לובעצקי ז"ל מפריז, בו מובאים ברורי ודברי הלכה ומכתבי מחאה מאת גדולי התורה וזקני הדור נגד תנועת איזה רבנים בצרפת לעשות תנאי בנישואין, עם חתימתם של יותר מארבע מאות רבנים גדולי ישראל מכל הארצות.

באותם שנים לאחר שיצא במדינת צרפת חוק נישואין וגירושין אזרחיים ע"פ ניתן לגרש אשה אפילו שלא ברצון הבעל רק על פי שופטי המדינה, חתרו הרבנים המתקנים להתאים דעת תורת משה לדעת המחוקק הצרפתי, ויצא הר' מיכאל וויל למצוא היתר לאשה להנשא בגט ערכאות בלבד, מאוחר יותר יצאה אגודת רבנים בצרפת ובראשם הרב מ. יוסף לעהמן ראש הסמנריון בפראיז, ובקשו לתקן תקנה מחמת שלאחר שיצא חוק הממשלה שהשופטים יעשו גירושין בין הזוג אשר דת ישראל אינה מכירה בזה, תתענגה הנשים ועלולים להבטל דיני גרושין וגיטין בין בני זוג יהודים שנשאו כדמו"י ואשת איש תנשא חלילה

דור... לחקות לאשורה של כל שאלה המופיעה מזמן לזמן שהחכמים יפתרוה מנקודת עיון מקיף והסתכלות בהירה". ולכן חייבה ההלכה בנסיבות אלו לברר ולהתייעץ עם גדול ממנו בחכמה, אבל כאשר הפסיקה ברורה והדמוי ברור לא דברה הגמ' שם.

ועיין בתשובתו של הגר"י זילברשטיין הנ"ל שכתב כך ביחס לחובת הרופא להתייעץ עם רופא מומחה ממנו. ובודאי כשמדובר בהלכות וענינים חמורים שנוגעות לפרט ולכלל כפי שיתברר להלן, החובה להתייעץ עם גדולי מורי הוראה ופוסקי דור כפי שיתברר להלן בהרחבה.

יש לציין שהשו"ע לא הביא תוספת דברים זו ונראה שכתב הלכות אלו כלשון שכתב בטור והטור ג"כ השמיט תוספת לשון זו של הרמב"ם ונראה דהטור והשו"ע לא ראו בתוספת לשון זו כל תוספת דין או הלכה, אלא באור טעם שהסיבה שאותם דיינים אינם מתייעצים עם גדולים מהם בחכמת התורה, או שאינם מתונים בדין וקופצים וחותרים את הדין קודם שיחקרוהו בינם לבין עצמם עד שיהיה ברור לו כשמש, דברים אלו וכיוצא בהם נובעים מגסות רוח המביאה לעוות הדין. יש לציין דהטור כתב ביחס למי שלא נמלך בחכם העיר הרי הוא שוטה וגס רוח ולא כתב "רשע" וקטע זה שינה שו"ע וכתב בזה"ל, "הרי זה בכלל הרשעים שליבם גס בהוראה".

ושמא השו"ע כתב כלשון הרמב"ם, ולא כלשון הטור משום שהיה נגד עיניו התוספת שכתב הרמב"ם ואמרו חכמים רעה על רעה תבוא לו שכל אלו הדברים וכיוצא בהם מגסות רוח הן המביאה לידי עוות דין". כלומר שגסות הרוח של הדיינים מביאה לעוות דין שזו היא הרשעות. וגסות רוח זו מביאה שדיינים אלו הם רשעים המעוותים את הדין.

וכן כתב בסמ"ע ס' ק' ג' ד"ה שוטה, רשע שם על מי שקופצים להורות קודם שיחקרו היטב ואינם

במכתב ששלח מרן גאון ישראל הג"ר חיים עוזר גראדזעינסקי זצ"ל מוילנא לאותו רב שעמד בראש הרבנים בפריז הוא כותב:

"... ומע"כ מתפלא על אשר יהינו רבני רוסיא להתערב בדבר טרם שכתבו המה טעמים ונימוקם שיש להם טעמים רבים ועוד להם זמן ארבעה חדשים עד חלות תקנתם.

אם אמנם הועתקה לפנינו החלטת אספת הרבנים מיום 12-15 יוני ש.ז. בפאריש, ראינו את דבריהם שם וטעמם, ואחר הבקור והעיון לא מצאנו בדבריהם ובתקנתם להטיל תנאי בקידושין, (שאם תתגרש בערכאות, לא יחול הקידושין), שום עצה ותקנה לבטל נישואין שתצא אשת איש בלא גט, וגם אין ביד הרבנים להפקיע הקידושין.

אולם לפי דברי תשובתו יש להרבנים טעמים שונים ומספיקים שלא נתברר עדין בהחלטתם. אמרתי להעיר את מעכ"ה ולבקשו אשר יציע פרטי הדברים והטעמים במכתב להרב דוד פרידמן הי"ו האבד"ק פינסק קרלין. הגאון הנזכר הוא זקן ההוראה לבית ישראל ויחיד בדורינו. רוב גדלו בהלכה יעידון חבורים הגדולים "פסקי הלכות", שם יגלה מקור הדינים

לעלמא בלא ג"פ כדמו"י, והצעת תקנתם דכל המקדש אשה יתנה עמה בתנאי שאם תתגרש מצד הממשלה או שימות בלא בנים, יעקרו הקידושין למפרע, וכן השתיתו תקנתם על הכלל דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעינו רבנן לקדושין מינה ולכן יש כח בידם להתיר אשה להנשא ע"פ גירושין של המשלה בלבד גם בלא להצריך ג"פ כדמו"י מבעלה.

הרבנים דפריז הרב הגאון ר' צדוק הכהן ז"ל והרה"ג הרב יהודה לובצקי ז"ל פנו לגדולי הדור מרן הגאון הרב יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל מק. קוונא לקבל חו"ד של תורה על תקנות אלו של אותם רבנים. בתשובתו להרה"ג י. לובעצקי הוא כותב בזה"ל: "הנני להודיע כי נבהלתי מזה וחלילה לעלות על הצעת לעשות כן כי אין זה נכון לדינא, וגם ע"י זה יתרבו מכשולים רבים בעו"ה, וע"כ ישתקע הדבר ולא יאמר זה כלל. בקצרה באתי כי יפרשו מזה ולא יזכר ולא יפקד זה כלל".

אחד מאותם רבנים מתקנים, הרב וייל בצרפת, פנה לקבל חו"ד הנצי"ב מוולאזין, ובשו"ת משיב דבר ח"ג סי' מט (הוצאת ירושלים תשנ"ג) השיב שם "... שאי אפשר לבי"ד הגדול להפקיע קדושת אשה לאיש, והוסיף שם וכתב וז"ל ... אבל בלא גט כלל א"א למיעקר בקידושין למפרע ח"ו." וכאמור שם מובאת בספר מחאתם ותגובתם הגלויה של רבנים מרבני גאוני ישראל ראשי גולת אריאל וכן מובאים בתשובותיהם הנימוקים ההלכתיים למחאתם והתנגדותם לאותם רבנים שמבקשים לתקן תקנות להתיר א"א בעלמא בלא ג"פ.

בתגובתם של גדולי הפוסקים כלפי אותם רבנים הוסיפו נמוק עקרוני נוסף לביטול תקנתם ופסיקתם של אותם רבנים שמפקיעין נישואין.

הוראה למעשה על דעת עצמם!?

ועל כן יתנני לבי להאמין כי יבררו כל דבריהם וטעמיהם מפורש, ואחרי אשר ישמעו תשובה ברורה יודו כמדת חכמים על האמת ויאמרו בהם דברים שאמרנו טעות היא בדינו, ולא תהיה התורה לב' תורות, והיה שלום על ישראל".

מֶרֶן הג"ר חיים עוזר זצ"ל העמיד את פנייתו אל אותם רבנים שיאמרו ויכריזו בפרהסיא שהוראתם ותקנתם טעות היא בידם ושלא תהיה התורה לב' תורות, על שלושה:

משום שעל פי ברור הדין וההלכה לא נמצאו דבריהם ותקנתם לבטל נישואין שתצא אשת איש בלא גט, וגם שאין ביד הרבנים להפקיע הקידושין על כן יש לראותם כטועים בהלכה פסוקה ובדבר משנה.

שבענינים חמורים של אשת איש בל יתקנו רבנים תקנות ויפסקו הלכות על דעת עצמם, בטרם יתיישבו בדבר עם גדולי ההוראה בכל ארצות הגולה כאשר גם בשאלת עגונה יחידית דרכה של תורה והוראה שנמלכים עם גדולי התורה למעשה. ק"ו שבתקנה והוראה כללית הנוגעת לטהרת וקדושת המשפחה אין לנהוג הוראה למעשה על דעת עצמם.

בענינים חמורים כהתרת אשת איש לעלמא הנוגעים לכל קהילות ישראל הפסיקה והתקנה חייבת לקבל את אישורם של גדולי התורה ופוסקי הדור. ולכן הפנה הג"ר חיים עוזר זצ"ל את אותם רבנים להג"ר דוד פרידמן זצ"ל אבד"ק פינסק קרלין שהוא זקן ההוראה לבית ישראל ויחיד בדורו.

הנימוק השלישי בדברי האחיעזר שבענינים חמורים של עגונות והתרת אשת איש לא רשאי בי"ד

בשני התלמודים. הוא יברר ברוחב בינתו כל הדברים לשרשם ויודיע דעתו דעת תורה.

בל יפלא הדבר כי רבני חוץ מתערבים בהוראת רבני צרפת, כי זאת התורה אינה מוגבלת במקום, ואף כי עניני נישואין ועריות אשר לדעתנו אין ממש בתנאי כזה, והאשה אשר תנשא בחיי בעלה לאיש אחר בלא גט פיטורין כדת משה וישראל, הרי היא אשת איש גמורה ובניה מאיש אחר ממזרים ואסור להתחתן איתן, ואם כן הלא הדבר נוגע לכל קהל הגולה.

והנה לא אכחד אשר יפלא בעיני, לא אוכל להאמין אשר בענין חומר באשת איש יתקנו רבים תקנות על דעת עצמם, בטרם יתיישבו בדבר עם גדולי ההוראה בכל ארצות הגולה. ולו גם נדמה להם צד היתר בדבר, האם כן עושים למעשה? וכמו שאמרו חז"ל: וכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה!?! הן גם בשאלת עגונה יחידית נמלכים בדבר עם גדולי התורה למעשה, ואף כי בתקנה כללית הנוגעת לטהרת וקדושת המשפחה להערים הערמות לעקור קדושי ישראל ולעשות נשותיהם למיוחדות וקניות לזמן. היאומן כי בעיקרי תורה זו ינהיגו

רוצה לישאנה והשבתי לו שלא התרתי למעשה עד שיחתמו ב' חכמים אחרים מבעלי הוראה עמי..."

וכן כתב המב"ט שם בתשובותיו לענין העגונות שראוי לימלך בהיתר עגונה אפילו בדבר ברור עם חכמי העיר וירדו כולם למנין ויסכימו בהיתר וקרא כתב (משלי יא', י"ד: כ"ד,ו') ותשועה ברוב יועץ ואמר שם (שם טו, כ"ב) וברוב יועצים חכמה, וכי היכי דלימטי ליה שיבא מכשורא, אי בעית אימא סברא וכדאיתא בכמה מקומות ואם לא עשה כן אינו מנוקה משגיאה".

וכן כתב המהר"ם מלובלין (בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' ק"י), "לענין מעשה לא הייתי סומך על עצמי לבדי לעשות מעשה בלא הסכמת מורי הוראה", וכך התנהג גם הב"ח בשו"ת ב"ח סוף סימן ע"ט שדן בענין עגונא וכתב "... ע"כ באתי למידה זו לבאר ולפרש בנ"ד הדבר פשוט באיתתא זו שריא ושהמחמיר עתיד ליתן עליו את הדין ומ"מ אינני סומך על דעתי אם לא יסכימו עמי לפחות שנים מגדולי הדור".

עיין בספר עגונות הנ"ל במבוא עמודים 44-45 שהביא פוסקים רבים נוספים שעומדים על הצורך שהפסיקה בעניני עגונות תהיה בהתייעצות והסכמת גדולי החכמים בהוראה.

הטעם שבעניני עגונה הצריכו הפוסקים שיתבררו וייפסקו רק בשתוף גדולי תורה חכמי ההוראה והפסק הוא כפי שכתב המב"ט הנ"ל דכתיב ותשועה ברוב יועץ וברוב יועצים חכמה. כלומר שענינים חמורים אלו יתבררו ויפסקו לאמיתה של תורה ובדעת תורה צרופה.

וכ"כ בספר החינוך מצוה תצ"ו שלא להמרות על פי בית דין הגדול, ובכל דור ודור גם כן נשמע אל החכמים הנמצאים שקבלו דבריהם ושתו מים מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מליהם ופליאות דעותיהם, ועם ההסכמה הזאת

או חכמים לתקן ולפסוק בטרם שיתיישבו בדבר עם גדולי ההוראה. כך נקבע ע"י פוסקי הדורות. בריב"ש סי' שע"ז שדן בשאלת עגונא שהפנה לו חכם ובתוך תשובתו כתב "... והיה ראוי שישאלו על זה כל חכמי הגלילות ובראשם מורינו הר"ר ניסים נ"י שהוא תל שהכל פונין בו, ולא שחכם אחד יסמוך על סברתו להקל... והנה אין החכם המתיר מנוקה משגיאה כבודו במקומו מונח על שלא קרא כל חכמי העיר ההיא ושירדו כולם למנין ויסמכו בהיתר ואם יש חולק נוטה להחמיר ונגשו אל השופט הגדול העומד על בני עמנו להורות את בני ישראל הוא מורינו הר"ן נ"ר טרם יפסקו הדיין להתיר ולהקל בדבר שבערוה ויבטל תורה, אלא שהיותו בעיניו גדול על כל זולתו גרם לו".

דברי הריב"ש הובאו על ידי מרן הבית יוסף בשו"ת בית יוסף בדין מים שאל"ס סימן א' בתשובה למב"ט שדן ופסק להתיר נשים עגונות שבעליהם טבעו בספינה בים ובתחילת תשובתו כתב בזה"ל ... ותחילה אקדים ואומר דאע"ג דבעיגונא הקילו לאו רבותא היא להקל ולהתיר מתוך אומדנות אדרבא יש להיות מיראי הוראה ואף אם יראה בעיניו שיש ראיות להתיר לא יצא מלפניו היתר לא בכתב ולא בעל פה עד אשר יאספו בעלי הוראה ויסכימו כולם או רובם לדעת אחת צא ולמד ממה שכתב הריב"ש ז"ל (סי' שעז) על מי שמתיר עגונה אחת ולא נמלך בחכמי העיר, וז"ל ... והנה אין החכם המתיר מנוקה משגיאה כבודו במקומו מונח על שלא קרא כל חכמי העיר ההיא ושירדו כולם למנין ויסכימו בהיתר...

יש לציין דגם המב"ט עצמו כתב שם בתשובתו "ומה שנראה לע"ד כתבתי להלכה גם למעשה אם יסכימו המורים בעלי הוראה נר"ו", ובשו"ת המב"ט ח"א סי' קפ"ז בהמשך לתשובתו בסי' קפ"ו כתב המב"ט "אחר שתי שנים התרתי אשה זו ותליתי התרה למעשה עד שיחתמו ב' החכמים מבעלי הוראה ועדין לא חתם אלא אחד, בא לפני האיש ודרש ממני שהיה

דעתם המשובשת אין רשות לעשות קלקול זה בלא הסכמת כל גדולי ישראל בכל המדינות, ואם לא ישמעו לקול זעקת גדולי ישראל האומרים שאין זה תקון אלא מעוות ידעו כי חוטאים הם בנפשותם והבדל יבדלו מכל קהל ישראל..."

במכתב שישולח הרב הגאון המפורסם פ"ה מו"ר מנחם קראקוואסקי זצ"ל בעל ספר עבודת המלך על הרמב"ם ד"ן ומו"צ בוילנא. שם עמוד כ' נאמר "... זאת אשר מצאתי בעיני להעיר הנה דבר כזה הנוגע לדיני א"א וממזרות, אי אפשר לומר כי הוא ענין הנוגע לצרפת מקום בעלי התקנה, אלא גם לכל העולם כולו לכל ישראל מקצה הארץ ועד קצה הארץ כמובן.

איני יודע בשום אופן איך יכולים הרבני הצרפתים לתקן דבר כזה מבלי שאלת פי גאוני ישראל גדולי הדור שבכל תפוצות ישראל ... איך מלאם לבם לעשות כדבר הזה מבלי התיישב עם ראשי הגולה בכל מקומות מושבותיהם... דברים כאלה אינם נעשים ע"י קומץ רבנים ממדינה אחת הלא עכ"פ יודו בעצמם שבמקצוע זה ישנם ת"ל גדולי תורה והוראה שיודעים היטב בטיב גיטין וקידושין יותר מהם, האמנם לא חסר לנו, כי אם להרבות חלילה ממזרים בישראל כדת משה וישראל..."

בשו"ת דברי מלכיאל לגאון המובהק פאה"ד מו"ה מלכיאל טננבוים זצ"ל אב"ד לאמזא (חתום על מחאה גלויה של רבני רוסיה כנגד רבני צרפת ושלח מכתב נפרד לרבני פאריש) ח"ה סי' קכ"א כותב: "וע"ד שהביא מעכ"ת דברי איזה רבנים שרוצים לתקן שבי"ד שבמדינתם יפקיעו את הקידושין אם בהמשך הזמן יתפרדו הזוג ע"י חוק הממשלה, חלילה לעשות כן כי זה נאמר רק בימי חז"ל חכמי הש"ס אשר כל בית ישראל נשען עליהם וכל תקנותיהם האלה דין גמור לכל ישראל אבל לא בדורותינו וגם כי תקנה זו גם בזמן הש"ס היה שייך רק לתקן בכל ישראל אבל לא שיתקנו

נכזין אל דרך האמת בידיעת התורה וזולת זה, אם נתפתה אחר מחשבותינו ועניות דעתינו לא נצלה לכל. מדגיש האחייעזר שהוראה והלכה זו נאמרים גם כשעוסקים בשאלת עגונה יחידית שצריך להמלך בדבר עם גדולי התורה.

ישם במכתבו הוא מפנה את אותם רבנים שיציעו את דבריהם ונמוקיהם בפני הרב ר' דוד פרידמן זצ"ל אב"ד פינסק קרלין שהוא זקן ההוראה לבית ישראל ויחיד בדורינו.

האחייעזר מדגיש שהוא זקן ההוראה לבית ישראל ויחיד בדורינו כלומר שלא די להתיעץ עם גדולי תורה והוראה אלא שהחובה לקבל אשורם של גדולי חכמי תורה ופוסקי דור. מהפניה זו של האחייעזר עולה עקרון הלכתי נוסף שבעיני הלכה והוראה שענינם שייך לכלל קהילות ישראל כהתרת אשת איש לעלמא אין להורות או לתקן תקנות בלי שיקבלו את הסכמתם ואישורם של גדולי התורה וההוראה שבדור.

שם בספר אין תנאי בנישואין עמוד 28 מובא מכתבו של מרן מאור הגולה הרב חיים הלוי סאלאוויצקי זצ"ל מבריסק להרב דוד פרידמן מקארלין ששייב ויורה לאותם רבנים מצרפת שמבקשים לתקן תקנה לעגונות. בפניתו הוא כותב, "וכ"ג הרם רבא דעמיה גדול הדור עליה רמיה מצוה זו של הצלת ובית ישראל, ואחר כך יצאו כל תופסי התורה..."

מרן ר' חיים בריסק זצ"ל מדגיש שבשל היותו של ר' דוד מקרלין רבא דעמ"י, וגדול הדור, עליו לפנות לאותם רבנים, והוסיף שהוא מצווה ונושא באחריות להצלת בית ישראל.

להלן נבאר מכח איזה דין חלה המצוה והאחריות על גדולי הדור לעסוק בענינים חמורים אלו.

המהרש"ם מו"ה שלום מרדכי הכהן אבד"ק מברעזאן כותב לענין אותם מרבני צרפת שבקשו לתקן תקנות של תנאי בקדושין שם עמוד 22 "... וגם לפי

בשביל דבר שנוגע למדינה אחת ואין כח בי"ד יפה בשביל זה"...

הגאון ר' יהודה לובעצקי מפאריש בפנייתו אל חכמי גדולי הדור (שם עמוד ו') כותב "... ולכן אליכם גאוני הזמן נפנה כי חוב קדוש לעמוד בפרץ לגדור פרצה אשר ישימו בחומת בית ישראל למען הקים הדת על תלה והדבר נוגע לכלל ישראל"...

בפנייתו להרב יוסף לעהמאן ז"ל שהיה שותף לרבנים שרצו לתקן לתקנת העגונות הוא מסכם וכותב: "כי לתקן דבר חדש בענין חמור כזה צריך הסכמת גדולי חכמינו ולא לסמוך על רבנים יחידים ולא לצרף לזה רבנים אשר רק שם רבנים נקרא עליהם והם אינם כי אם דרשנים ומנהיגי בתי כנסיות... ואומר אני על עצמי אשר זה כשלושים שנה שאני מורה הוראות ודנתי בפני הרה"ג מו"ה צדוק הכהן נ"ע בהרבה דינים ושו"ת ות"ל כל השו"ת וההוראות נתקבלו ברצון, ואם היה שאלה כזו בפני והייתי מוצא בו טעם להתיר בפה מלא הייתי אומר כי להוראה כזאת אינני כדאי להורות והייתי פונה לגדולי הדור, וכאשר יסד הבאראן עדמונד ראטשילד את המושבות בא"י נשאלתי ע"י הרה"מ ערלינגער נ"י במעמד הרב הג' מו"ה צדוק הכהן ז"ל בענין עבודת האדמה בשביעית בזה"ז, והשבתי כי בשאלה כללית כזאת אינני כדאי להורות רק אשאל על פיהם לגדולי זמנינו ובחרנו בהגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל ועוד שני גדולי דור, ובפרט לשאלה כזאת הנוגעת לכלל ישראל המתחננים זה את זה ובענין איסור אשת איש חמורה, ולכן אחרי העיון בדבר ההצעה שלכם תבחרו באיזה גדולי הדור... ובפרט אשר גאון מפורסם בזמנינו כתב כי הוא דבר שאי אפשר ע"פ דין... וח"ו התורה נעשית כשתי תורות..."

בשו"ת דבר אברהם ח"ג סי' כ"ט שדן בענין נישואין אזרחיים קבע ג"כ את העקרון ההלכתי שבעניני הלכה והוראה שענינם שייך לכלל קהילות

ישראל כהתרת אשה שנשאה בנישואין אזרחיים לעלמא, יש להתיר רק באמצעות גט לחומרא.

וז"ל שם: "הן ידוע לכתר"ה שלפני שנים אחדות פניתי להרבנים הגאונים בקול קורא אודות זה, בקו"ק ההוא עוררתי ששאלה זו נוגעת לכלל ישראל שלא יתערבו ביניהם פסולי משפחה הגוררים אחריהם חשש ממזרות, אינה שאלה פרטית ומקומית ואי אפשר שתהא נדונית ונפתרת ע"י כל רב יחיד ויחיד כאו"א לפי שקול דעתו שא"כ התורה נעשית כשתי תורות ובית ישראל נקרע לקרעים, שרב אחד יתיר ויעשה מעשה על פיו ויולדו בנים ובבואם למקום אחר שדעת הרבנים שם להחמיר ידונום כממזרים ואין תקנה להם. ע"כ הצעתי שיפתר הדבר אחרי מו"מ והסכם בין גדולי הדור, ע"ז קבלתי מכתב ארוך מהגאון מוהרר"י ראזין ז"ל אבד"ק דאוינסק... שני המכתבים שונים בכמותם אבל עידוניהם הם בשיטה אחת ומתכוונים למסקנא אחת שבלאו גט א"א להתירה כלל...", ושם במסקנת התשובה כותב, "מסקנת הדברים שבענין צריך ישוב והחלטה ע"י גדולי הדור".

מדברי גדולי חכמי ופוסקי הדורות עולה עקרון הלכתי חשוב שבעניני הלכה והוראה שענינם שייך לכלל קהילות ישראל כהתרת אשת איש לעלמא אין להורות או לתקן תקנות בלי שיקבלו את הסכמתם ואישורם של גדולי התורה וההוראה שבדור.

המשותף מבחינה הלכתית בין נושא התרת אשת איש עגונא בלא ג"פ ונושא הליך גיור וגירות שלשניהם יש השלכה לענין שמירת כרם בית ישראל שלא יגרם מצב שלתוך כרם בית ישראל יכנסו הפסולים לבוא בקהל ישראל, אסור אשת איש לעלמא ורבוי ממזרים, ואסור כניסתם של נכרים לקהל ישראל ורבוי נכרים הנולדים מאותם גיורות שהתגיירו בלא קבלת מצוות שנשארו בגויותם, ובענינים אלו יצאו

ומורה, "ועצומים כל הרוגיה" – זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה".

וכאמור בענינים ונושאים אלו שיש להם השלכה לכל כרם בית ישראל המוסמכים להוראות ולתקנות בזה הם גדולי חכמי התורה והפסק שבדורו ושום בית דין, רב או מורה הוראה אינם רשאים להורות ולפסוק או לתקן תקנות בנגוד לפסיקתם, וחובה על כולם לפסוק ולהורות כפסיקת גדולי הדור, וכל תקנה בנושאים אלו חייבת לקבל את אשורם והסכמתם.

פרק י"ג

המסקנות ההלכתיות מברור פסיקתם של כבוד ביה"ד הרבני בחיפה שליט"א, ובית הדין שהקימו כבוד הגרש"מ עמאר שליט"א הרשל"צ והרה"ר לירושלים והגר"צ בוארון שליט"א להתרת אשת איש לעלמא באמצעות הפקעת קדושין למרות שהבעל חי:

בספר אין תנאי בנישואין מובאים עמדתם וחוו"ד ההלכתית של כל גדולי התורה ופוסקי הדורות מכל קהילות ישראל וקביעתם בענין תקנות עגונות והתרי נישואין בהתרת אשת איש לעלמא בלא גט באמצעות הפקעת הקדושין למרות שהבעל חי [בפרק י"ב שבקונטרס זה מובאים פסיקתם של רבים מגדולי חכמי התורה ופוסקי הדור, שבכל קהילות ישראל בארצות הגולה ובא"י שהיו באותה העת. בעמודים 13-14 שבקונטרס מובא מכתבו של מרן הגאון ישראל הג"ר חיים עוזר גראדזעינסקי זצ"ל מוילנא בפנייתו לאותם רבנים שיכירו בשלושה עקרונות בהם טעו בהוראתם.

על עקרונות אלו אשתית את המסקנות ההלכתיות של חוו"ד:

לאור כל האמור בפסק דינו של בית הדין בחיפה ופסק הדין של בית דינם של הגרש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון שליט"א, יש לראותם טועים בהלכה ובדבר משנה שלא נמצא בדבריהם ופסיקתם להפקיע קדושין, שיוציא אשתו בלא גט באשר הבעל נמצא, כל

גדולי חכמי התורה ופוסקי הדור בהוראות ואזהרות חמורות להגן על עם ישראל מפני מכשולים חמורים.

וכפי שהסברנו, בענינים הלכתיים שיש להם השלכה על כלל קהילות ישראל סמכות ההוראה והתקנה מסורים ביד גדולי חכמי התורה ופוסקי הדור, וכל ישראל כולל רבנים ודיינים אחרים כפופים להוראתם ופסיקתם ואינם מוסמכים לפסוק בנגוד להוראתם ופסיקתם, ואינם יכולים לעשות תקנות בלא שיקבלו את אשורם ופסיקתם של גדולי התורה והפסק שבדור. בלשון אחרת י"ל שבעינינו ונושאים אלו פרט לגדולי פוסקי הדור אחרים הם בבחינת שלא הגיעו להוראה. וכפי שנאמר במס' סוטה כ"ב ע"א "כי רבים חללים הפילה" (משלי ז' כ"ו) זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. מדברי מרנן ורבנן גדולי הדורות הנ"ל באשר לענין התרת אשת איש עגונא לעלמא בלא גט באמצעות תקנות למיניהם, ומדברי מרנן ורבנן גדולי הדור באשר להליכי גיור וגיורים שנעשו וקיים חשש שלא היתה קבלת מצות בעת מעשה הגירות שהם מצהירים, עולה אזהרה חמורה שהוראה בנגוד לפסיקתם יש בה מכשול חמור לרבים מקהילות ישראל ופגיעה בכרם בית ישראל.

לעיל בפרק ה', נתבאר בהרחבה אסור לפני עור לא תתן מכשול בו עוברים אותם רבנים מרבני צוהר כולל היו"ר ונזכיר את שמצינו בשערי תשובה שער שלישי הלכה נ"ב שכתב: "ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ט, י"ד) הוזהרנו בזה שלא להורות את בני ישראל אשר לא כדת ושלא כהלכה, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"ד משנה י"ג) הוו מתונים בדין, וממהרי לב להדין ולהורות לא יצילו את נפשם מת מכשול לפי עור וחטאתם כבדה מאוד, כמו שנאמר (תהילים כ"ב ה') לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ" – ועוד אמרו הוי זהיר בתלמוד ששגת תלמוד עולה זדון ואמרו (סוטה כ"ב א') "כי רבים חללים הפילה" – זה תלמיד שלא הגיע להוראה

העקרון ההלכתי שנקבע בסעיף ג' שבכל פסיקה בפסיקת בתי הדין הרבניים הן האזורים והן הרכבי ביה"ד הגדול יש לצרף לפסיקתם את אשורם של גדולי התורה הוראה וגדולי זקני הדיינים, מאחר ולבתי הדין הרבניים נקבעו סדרת תקנות הדיון על פיהם פועלים בתי הדין וזאת כדי שלא תצא תקלה מפסיקתם ויעברו על אסור דאורייתא "לא תשא עול במשפט". ובתי הדין יקיימו את חובתם ואחריותם לשמירת קדושת עם ישראל, ובזה ימנע הוצאת לעז על פסקי הדין בעניני עגונות, נשואין וגירושין או גיטין שניתנים באמצעות גט מהרש"ם, או זכוי גט בבעל שאינו בהכרה כתוצאה מארוע מוחי שהפכו "צמח" מחוסר הכרה [כמקרה שמובא בפרק ח' (לעיל עמוד 8) בפסיקת הרה"ג הרב א. אברג'יל אב"ד בירושלים].

פרק י"ד - חלק ב

ביחס לפסיקת בית הדין של הגרמ"ש עמאר הרשל"צ והרה"ר לירושלים והגר"צ בוארון אב"ד "צדק ומשפט" בי"ד לממונות ירושלים פ"ת ואשדוד ודיין שלישי שחתימתו לפסה"ד לא מצורפת שהקימו בית דין שלא במסגרת הרבנות הראשית שעוסק בעניני קביעת מעמד אישי לצורך מתן היתרי נישואין שביה"ד הרבני בחיפה השתית את פסיקתו על פסיקתם להתרת א"א לעלמא באמצעות הפקעת הקדושין בלא גט.

על כבוד נשיא מועצת הרבנות הראשית הגר"י יוסף שליט"א, הרשל"צ והרה"ר לכנס בדחיפות את חברי מועצת הרבנות הראשית לישראל ע"מ שיקבעו את עמדתם ההלכתית לשלושת העקרונות ההלכתיים כפי שציינתי בפרק י"ג.

לקבוע עמדתם לאמור בסעיף א' שיש לראותם טועים בפסיקת ההלכה להתרת א"א לעלמא באמצעות הפקעת קדושין בלא גט למרות שהבעל קיים ומקומו ידוע.

תשתית על פי כללי ההלכה והפסיקה. [עייין במסקנת הגר"ע גראדזינסקי זצ"ל הראשונה נמצא בפ' י"ב עמ' 14].

ק"ו שבפסיקתם הנוגעת לטהרת וקדושת הנישואין בישראל בכל הנוגע לאסור אשת איש וממזרות, שאין להורות כך למעשה על דעת עצמם בטרם יתיישבו בדבר עם גדולי הוראה ותורה בישראל. [עייין במסקנת הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל השניה נמצא בעמוד 14].

בענינים חמורים כהתרת אשת איש לעלמא הנוגעים לכל קהילות ישראל הפסיקה מחייבת לקבל את אשורם של גדולי התורה וההוראה ופוסקי הדור. [נמצא במסקנה השלישית של הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל עמוד 14].

פרק י"ד - חלק א

לאור המסקנות ההלכתיות שנתבררו ונתלבנו בקונטרס זה בענין פסק הדין של ביה"ד הרבני בחיפה, שהתיר אשת איש לעלמא בלא גט למרות שהבעל קיים ומקומו ידוע, על נשיא ביה"ד הגדול כבוד הגר"ד לאו שליט"א לכנס בדחיפות את כל חברי ביה"ד הגדול על מנת לקבוע עמדתם ההלכתית לשלושת העקרונות ההלכתיים שציינתי בפרק י"ג:

לקבוע עמדתם לאמור בסעיף א' שיש לראותם טועים בפסיקתם בהלכה להתרת אשת איש לעלמא באמצעות הפקעת הקידושין בלא גט למרות שהבעל קיים ומקומו ידוע.

לקבוע את עמדתו לאמור בסעיף ב' קביעה שהיא עקרונית, שאין להורות כך למעשה על דעת עצמם בטרם שיתיישבו בדבר עם גדולי הדיינים וגדולי הוראה בישראל ויצטרפו לפסיקתם, מאחר שבענינים חמורים של התרת אשת איש לעלמא הנוגעים לכל קהילות ישראל בארץ ובעולם חייבים נשיא ביה"ד הגדול ושאר חברי ביה"ד הגדול שבירושלים לקבל את

פרק ט"ו

חובתם של כבוד נשיא ביה"ד הגדול הגר"ד לאו שליט"א וחברי ביה"ד הגדול וכבוד נשיא מועצת הרבנות הראשית הגר"י יוסף שליט"א וחברי מועצת הרבנות הראשית מדין זכל ישראל ערבין זל"ז להתכנס בדחיפות ולקבוע את עמדתם ההלכתית בשלושת העקרונות המצויינים בפרק י"ג על שלושת הסעיפים ולפרסם ברבים את עמדתם שפסיקת בית הדין הרבני בחיפה בתיק בניה"ז גז ופסיקתם של בית הדין הפרטי של כבוד הגש"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון והדיין השלישי שצרפו אליהם יש לראותם טועים בהלכה בזה שהתירו אשת איש לעלמא בלא גט למרות שהבעל נמצא ומקומו ידוע. דבר שיצמם את הבקורת הקשה והחמורה על פסקי הדין שיוצאים בפסקי דינם של בתי הדין האזוריים ובית הדין הגדול על כל ההרכבים שבו, ויחזק את שמירת קדושת הנישואין וקדושת עם ישראל היחיד והכלל.

(-) הרב אברהם חיים שרמן

חבר בית הדין הרבני הגדול [בעבר]

ירושלים עיה"ק תובב"א

לקבוע עמדתם לאמור בסעיף ב' קביעה שהיא עקרונית שאין להורות כך למעשה על דעת עצמם בטרם שיתיישבו בדבר עם גדולי ההוראה וק"ו שלא יסתירו את פסיקתם ונמוקי פסיקתם, מאחר שעניינם של חומרת התרת א"א לעלמא, נוגע לכל קהילות ישראל בארץ ובעולם, ולא ליצור מצב שלא יוכלו שבטים לבוא זב"ז מחשש חמור של א"א או ממזרות.

על נשיא מועצת הרבנות הראשית וחברי המועצה לקבוע את העקרון ההלכתי שנקבע בסעיף ג' שכל רבני הערים רושמי הנישואין יידעו שכל פסיקה והחלטה הקשורים להתרת א"א לעלמא שנתנו ע"י בתי דין ורבנים שפסקו בעניני מעמד אישי חייבים לקבל אישורם של גדולי הוראה ופסיקה וכמובן שהדברים אמורים גם לגבי החלטות בית הדין שהוקם ע"י כבוד הגר"מ עמאר שליט"א והגר"צ בוארון מבלי להסתיר את הנימוקים ההלכתיים שע"פ ניתן פסה"ד. כולל הוצאת פסקי דין בעניני גירים ושאר דברים הקשורים לשמירת קדושת הנישואין בעם ישראל בכל אתר ואתר.

בירור הלכתי מאת אחד מגדולי רבני הציונות הדתית, החפץ בעילום שמו מטעמים המובנים לכל.

אומר (ח"ח חאה"ע סימן ג) שכתב להקל בקידושין שנמצא אחד מהעדים קרוב או פסול, עפ"י דברי המשפטי עוזיאל (חאה"ע סימן נז עמוד ריב) שמשגי על החתם סופר. ובתשובה אחרת (ח"ט חאה"ע סימן ח) כתב היביע אומר להתיר שאלת ממזרות במקרה כנ"ל, על אף שרק עד אחד מעיד על עד הקידושין שהיה חילוני בזמן הקידושין, מכיון שעד הקידושין עצמו מודה בכך, ועפ"י שיטת הראב"ן הסובר דהיכא שעד אחד מצטרף להודאת פיו לא אמרינן שאין אדם משים עצמו רשע.

בס"ד ה' אדר א' תשע"ט

לכבוד הרב הגאון הגדול ... שליט"א

מאחר עלות השלום למעכ"ת

ברצוני לברר מה דעת כבוד הרב לגבי מקרה של אשה מעוגנת שטוענת שאפשר לבטל נישואיה מחמת שאחד מעדי הקידושין נמצא פסול, שעד אחד מעיד עליו שלפני החתונה (בה שימש כעד) ראה אותו מחלל שבת בצניעא במלאכה דאורייתא, וגם עד הקידושין מודה בכך. ולכאן יש מקום להקל עפ"י דברי היביע

ג) ולפי"ז בימינו שמסריטים את החופה ואת החתונה בוידאו, א"כ שמא גם למשפטי עוזיאל יש "אנן סהדי"?

ד) גם ראיתי בשו"ת מאמר מרדכי (ח"א חהו"מ סימן ג) להגר"מ אליהו זצ"ל שחולק על המשפטי עוזיאל בזה. כמו מי ההלכה למעשה לדעת כבוד הרב?

וגם מבואר במשפטי עוזיאל (שם בחאה"ע סימן נז) שאם מדובר על עד שחילל שבת רק בצינעא, אזי כיון שבימינו קיל להו לאינשי חילול שב"ק, לכן אינו נפסל לעדות אלא רק אם התרו בו קודם לכן שידע שזה אסור וגם שייפסל ע"כ לעדות. ובשו"ת עזרת כהן (סימן מה) דעתו להלכה כדעת הסמ"ע שמעיקר הדין אין העד נפסל אפילו בחטא דאורייתא אלא רק אם התרו בו קודם לכן שייפסל ע"כ לעדות.

ה) האם בכל זאת ניתן במקום עיגון גדול להקל ולא לחשוש לדברי העזרת כהן והמשפטי עוזיאל הנ"ל?

אך מאידך, בשו"ת עזרת כהן (סימן צד) כתב שדברי הראב"ן שנויים במחלוקת גדולה בראשונים, ושזהו למעשה ספיקא דדינא.

א) האם אפשר להקל במקום עיגון גדול על סמך דברי הראב"ן?

ב) ואת"ל שכן, מה הדין כאשר עד הפסילה היחיד (המצטרף עם עד הקידושין לפוסלו), הכיר את עד הקידושין רק כחצי שנה לאחר הקידושין, וממילא אינו יכול להעיד על עבירה כלשהי שעבר עד הקידושין "בזמן אמת" טרם החתונה?

וגם מה שהביא היביע אומר משו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סימן נז עמוד ריב), הרי שם טעמו במה שחולק עם החת"ס בענין קידושין שנעשו בפרסום, שסובר החת"ס שמקודשת אף בלא עדי קידושין משום "אנן סהדי", ומשיג עליו המשפטי עוזיאל מטעם שבעינינו לעדים שיודעים מכך שאז היה "אנן סהדי", והוי כ"עד מפי עד", ולא דומה למקרה שבו גם בזמן העדאה בבי"ד יש "אנן סהדי".

תשובות כבוד הרב:

א) אי אפשר להתיר ספק אשת איש. ומאחר שדברי הראב"ן שנויים במחלוקת, יש להחמיר.

ב) דבר זה דומה לדברי הרמ"א (חו"מ לד כג) בשם הריב"ש (סימן רסו), שפוסקים שאפילו כאשר ישנו ספק לעד הפסילה אם העבירה שראה היתה לפני הקידושין או לאחריה, מ"מ מעמידים את עד הקידושין על חזקת כשר, וק"ו לנדו"ד שברור שעד הפסילה מעיד רק על מה שראה לאחר הקידושין.

ג) סברא חזקה מאוד, ונראית נכונה.

ד) לא רק הוא חולק. כבר הראי"ה קוק (בעזרת כהן סימן מד) קבע שיש לחשוש לדברי חתם סופר.

ה) יעויין בשו"ת עטרת דבורה (ח"א סימן כד) שמביא הרבה מגדולי האחרונים שסוברים כדעת הסמ"ע. ובכלל, כלל גדול הנחילנו הראי"ה קוק (בשו"ת עזרת כהן עזרת כהן סימן סג, בתשובה להרב אלקלעי אודות הצעה לתקנת עגונות) וז"ל

"תרי קולי אין ראוי להקל גם בשעת הדחק", עכ"ל. [א"ה, הן אמנם מצינו אריכות גדולה בדברי הפוסקים בכ"ד אי עבדינן תרי קולי בשעת הדחק, ויש שמתירים, ויש בזה אריכות גדולה למהרש"ם בדעת" (יו"ד סימן מא), ומסקנתו שבשעת הדחק גרידא אין להקל תרי קולי, אא"כ ישנה כאן גם שעת הדחק וגם מקום מצוה, שלפי"ז לכאוי י"ל דהיכא שהיא עדיין מחוייבת במצות "שבת" אזי יש להקל גם תרי קולי.

אך כ"ז מצינו דווקא בדרבנן, ואילו בדאורייתא לא מצינו לשום פוסק שיקל תרי קולי בחדא מחתא, אדרבא דעת הרבה פוסקים שבדאורייתא לא מקילים אפילו קולא אחת בשעת הדחק, כדיעויין בש"ך יו"ד סי' רמ"ב.

ועוד בה, דגם בדרבנן לא מצינו להקל תלתא קולי בחדא מחתא, אלא דווקא בתרי קולות יש שמתירים, ובזה הכרעת המהרש"ם להקל במקום שיש גם שעת הדחק וגם צורך מצוה, אך לא ביותר מתרי קולי.]

סקירה ובה ניתוח מלא של כל עדויות עדי הפסילה המעידים לפסול את עד הקידושין נכתב ע"י חכ"א שליט"א מחכמי עדת התימנים, החפץ בעילום שמו - תוכן הסקירה אסור בקריאה לבחורים ולרווקים -

העדויות במקרה דנן:

וכשנשאלו על כך ע"י בה"ד בפרוטקול כסליו
התשע"ח, ענתה באת כח האשה: היו חסרים לנו
נתונים, חלק מהעדים חיפשנו אותם ולא ידענו אם
עדותם מספיק חזקה, "חששנו מאד" וכשהתחלנו
לחפש עדים "לא כ"כ נענינו", ושאלנו מה ניתן לעשות
וזה לקח לנו זמן. אינני מבינה בהלכה והייתי צריכה
להתייעץ כדי לדעת, היה נראה לנו לא נכון להביא עד
לא רלוונטי. עכ"ל. "חששנו מאד". ממה חששו? נראה
לכאורה שהחשש היה שמא יעידו שהעד כשר. "לא
כ"כ נענינו", מה פירוש לא כ"כ... מה זה "כל כך", לא
נענינו וחסל. ולמה באמת לא נענו, הלא הם אינם
חברים של הבעל, אלא של העד, והעד כיום משתף
פעולה עם האשה.

אין מנוס מהמסקנה, כפי שכתב הרב הגאון ג.
אקסלרוד שליט"א מטעמים אחרים, שיש כאן עדות
מרומה והיה צריך מדינא חקירה ודרישה, ולקמן נביא
ע"כ עוד ראיות.

ומהתימה שהעלימו כי כבר הובאו העדים לפני
הרב בוארון והרב עמאר עוד קודם. כמו"כ, שם
הפרוט' אינו מסודר, ועירבוב זמנים, והעד השני לא
נחקר על זמן הכירותו עם עד הקדושין, ועוד ועוד.

כנראה לכאורה הביאו עדים לבדיקה אצל הרב
בוארון להתייעץ אם "העדים רלוונטיים" ואם חלילה
לא יהיו לרועץ.

אמנם נראה שבכל עדות יש גרעין אמת המקיימו,
רק שנוסף עליו נופח. ואעפ"כ נחקר לפי עדויות
העדים את כשרות עד הקדושין על פי מה שכתבו.

בסרטון החופה נראה בבירור כי בחתונה נוכחים
קהל רב וביניהם רבנים וראשי ישיבה מתחת לחופה.
וכמו"כ, מתועד בבירור כי העדים חתמו על הכתובה
לאחר הקידושין. לפי בדיקה שערכתי, הרב אורי שרקי
(מסדר הקידושין דנן) נוהג ליחד את העדים, וכן
להזכירם לחזור בתשובה (פרטים אלו לא מתועדים
בסרט).

בה"ד הגדול ביקש באדר א' ה'תשע"ו להמציא
עדויות שיעידו על פסלות העד. כל הנמצא בהליך כזה
מבין שברגע שב"כ האשה הבינה שאולי אפשר לפסול
את העד, ודאי החלה לחפש הרבה קודם הדיון אחר
עדים שיעידו עליו. מתוך העדויות עולה כי מדובר
באדם שיש לו חוג מכירים רחב, וודאי שלא היה קשה
למצוא עדים שמכירים אותו. וודאי שלא היה קשה
להביא את מי שגרו איתו באותה דירה.

עד הקדושין ד. [שלדעתם היה פסול] שיתף פעולה
איתם, ומהפרוטקול [כסליו התשע"ח], נראה שהוא
עתה שונא את את הבעל, כי כך ענה שם ש' 27-28:
ב"ד: את הבעל אתה מכיר? חבר שלו? העד: לא היום
אז הייתי חבר שלו. ההדגשה היום לא, מראה שכיום
הוא סולד מהבעל.

וודאי שלו היה נשאל ע"י האשה וב"כ, היה מספר
מי יכול להעיד עליו, וא"כ מהתימה שרק אחר תקופה
ארוכה מאוד הצליחו למצוא שני עדים, עד אחד
שהכירו באותה תקופה, ועד שני שהכירו כשנה אחר
הנישואין. וזאת רק כשנתיים (!!!) אחר הדיון
ב"גדול".

פרוטקול בה"ד הגדול כח אדר א' ה'תשע"ו:

א. ש' 27, אני בא מבית דתי ואחרי הצבא הורדתי את הכיפה ועזבתי את הדת - נסעתי לארה"ב ולא שמרתי שם שבת ועבדתי בשבת.

ב. ש' 30-32, בגיל 23 עזבתי את הדת לא שמרתי שבת אבל כבדתי את הורי אבל עבדתי ונסעתי בשבת ועבדתי כמציל בבית מלון ... ובהמשך בהדרגה התחלתי יותר לשמור לא נסעתי בשבת ולא חללתי שבת בפרהסיא.

ג. ש' 33-36, ב"ד: בן כמה היית בשנת 2010 כשהם התחתנו. העד: בגיל 36, בגיל 34 התחלתי קצת לחזור בהדרגה - בארה"ב היה טיול וזה היה "ספתח" של אי שמירת שבת ובערך בגיל 34-35 הפסקתי לנסוע בשבת, זה היה תהליך ולא זוכר מה היה אז, היום אני לא שומר שבת 100%.

ד. ש' 39-42, העד אינו זוכר מה נשאל ע"י המסדר קדושין אם הוא קרוב אם שומר שבת וכד'.

ה. ש' 43-45, האם אז שמרת שבת? העד: היה תקופה בעבר שאני לא יכול לומר בדיוק, אני מנסה לשחזר את הנסיעות שלי לחו"ל באותם שנים - בבית טלפונים הייתי עושה בשבת.

ו. ש' 46-47, ב"ד: לעשות מים חמים לקפה היה עושה בשבת? העד לא כשהיו אורחים, אבל שלא היו כן.

ז. ש' 48, העד מסתכל בדרכון ואומר שב 2011 נסעתי לחו"ל לאיטליה ונסעתי בשבת.

ח. ש' 58-59, ב"כ האשה: אמרת שבאותה תקופה עבדת האם נסעת בשבת? העד: זה היה לפני התקופה הזאת - דברתי בטלפון אבל בצינעא.

ט. ש' 60-61, ב"כ האשה: כשרות שמרת באותה תקופה? העד: חוץ מארה"ב תמיד שמרתי, זה היה טבוע בי.

י. ש' 62-63, ב"ד: הנחת תפילין? העד: מידי פעם לא באופן רציף.

החלטה מיום יא באדר ב' התשע"ו: על האשה להביא לדיון ב' עדים שהכירו את העד, בתקופה בה נישאו הצדדים, דהיינו בשנת 2010, וכן עדים שהיו עם העד בטיול באיטליה בשנת 2011.

פרוטקול ג' כסליו ה'תשע"ח בראשות האב"ד דניאל אדרי.

יא. ש' 25-28, ב"ד: אתה מכיר את האשה? ת. מכיר פחות או יותר לאחר שהכרתי את הבעל. ב"ד: את הבעל אתה מכיר? חבר שלו? ת. העד: לא היום אז הייתי חבר שלו.

יב. ש' 37-42, לשאלת ב"ד על כיפה ענה שלעיתים כן ולעיתים לא. ובחופה כן.

יג. ש' 47-53, לשאלה אם המסד"ק אמר לו לחזור כעת בתשובה, טען "אינני זוכר". והוסיף שהרב עמר כבר שאל אותו זאת קודם לכן, וגם לו ענה שאינו זוכר.

יד. ש' 54-58, ב"ד: אילו היה כזה דבר היית אמור לזכור? ת. לא זכור לי משהו כזה. יכול להיות שזה לא השאיר עלי רושם משמעותי. ב"ד: יכול להיות שאף אם אמרת כיוון שאתה אומר שזה לא עשה עליך רושם משמעותי אז גם אם עשית זאת זה היה מפה ולחוץ. ת. אני רק זוכר את הסיטואציה אך אינני זוכר מה הוא אמר.

טו. ש' 59-64, ב"ד: מיד אחר החופה או בזמן החופה היית שומר שבת? ת. זה מורכב. אני לאחר הצבא עזבתי את הדרך, עבדתי בשבת ונסעתי בשבת. באיזה שלב התחלתי לחזור אך לא חיצונית, היה לי תקופות שקצת היה התקרבותי וקצת התרחקותי אך התחלתי לשמור שבת חלקית לא לנסוע אך הייתי מדליק אור בשבת. לאחר מכן נסעתי בשבת. ב"ד: בתקופה שהיית עד? ת. יצא לי לנסוע בשבת.

טז. ש' 65-66, מה עוד היית עושה בשבת? ת. בגדול הייתי שומר שבת זה מעניין כי בתקופה ההיא

כה. ש' 115-116, ב"ד: אילו היה בא לך קפה בשבת היית עושה? ת. כן.

כו. ש' 117-120, שומר 3 שעות אחר בשר לאכול חלב.

כז. ש' 121-122, ב"ד: בשנת תש"ע היית נוסע בשבת? ת. לא בארץ בחו"ל כן.

כח. ש' 135-136, ב"כ האשה: כאשר דיברנו בעדות הראשונה דיברת על מט"ח בשבת? ת. היה לי פעמיים שלש שסגרתי עיסקה עם מסמך אלקטרוני.

כט. ש' 137-139, ב"ד: כאשר עבדת כמציל עבדת בשבת? ת. כן, אך היה זה לאחר הצבא, רוב האנשים שהיו בסביבתי באותה תקופה... אני רוב הזמן הייתי עם כיפה אך שמרתי פחות, והיום אני הולך עם כיפה ואני שומר יותר.

ל. ש' 141-146, לשאלת ב"ד: אתה נשוי? ת. לא, באותו זמן אנשים שסביב ראו אותי עם כיפה ולכן לא הרבה ידעו על המט"ח כפי שאמרתי היו תקופות יותר או פחות. ב"ד: היה לך ענין להסתיר את זה? ת. הייתי בחברה דתית ויש לי קרבה למסורת. היום אני רואה דברים שונה ממה שחונכתי, אימי יותר פתוחה ואבי פחות. באותה תקופה שהתחילו השינויים כנראה זה גם נשאר לי להוריד פרופיל אך בחו"ל זה יותר קל לכן אמרתי את זה.

לא. ש' 211-298, אחד העדים ה.י. מעיד על עד הקדושין, בשונה מהעד הקודם לא נשאל מתי הכיר את עד הקדושין, ולא נכתב תאריך ההיכרות שלו עם העד. לענ"ד אין זו טעות...

בפרוטוקול עדות מאוחרת יותר (מתאריך יד באייר תשע"ח) מבואר שהכירו רק כחצי שנה עד שנה לאחר החתונה בה שימש כעד קידושין.

לב. ש' 257-262, לשאלות בית הדין על תפילות גם בשבת וכיפה - עונה: לסירוגין. תפילין לפעמים.

לג. ש' 263, ב"ד: כמה פעמים ישנתם יחד? [כלומר, השאלה מופנית לעד הקדושין. בשורות

הייתי הולך עם כיפה והיום לא, ודוקא היום אני לא אסע בשבת ואז כן.

יז. ש' 68-71, ב"ד: בחו"ל היית מתעסק עם הטלפון בשבת? ת. כן. ב"ד: היית מעשן? ת. אני לא מעשן.

יח. ש' 72-83, ב"ד: הדלקת בוילאר. ת. פעם אחת, זה היה בעיקר אור. זה לא היה סדרתי היו תקופות יותר ותקופות פחות. ב"ד: זה לפני העדות וגם אחרי באותו איזור תקופה? ת. כן. ב"ד: היתה לך חברה שומרת שבת ואתה לא שמרת? ת. אני ככה ככה, לא נסעתי בשבת, רק בחו"ל. ב"ד: היית מחמם קפה? ת. לא. ב"ד: בוילאר? ת. פעם אחת אני זוכר. ב"ד: טלפון? ת. מעט, אולי פעם פעמיים.

יט. ש' 84-87, ב"ד: האם היו לך יחסי אישות עם אותה בחורה? ת. כן. ב"ד: היא היתה טובלת. ת. לא.

כ. ש' 88-89, ב"ד: גילוח. ת. רק עם מכונה.

כא. ש' 90-91, ב"ד: אתה אוכל כשר. ת. זה משהו שבא איתי מהבית היה תקופה בחו"ל שלא כ"כ שמרתי זה היה מזמן.

כב. ש' 92-97, עונה שהיה מציל בבריכה עובד בשבת, אך היה זה אחר הצבא, מזמן, לא בתקופת העדות.

כג. ש' 100-110, ב"ד: נסעת בשבת באותה תקופה? ת. בחו"ל. ב"ד: בתקופת החופה? ת. לא בארץ רק בחו"ל. ב"ד: לפני החופה היית בחו"ל? ת. כן. ב"ד: למה בישראל לא נסעת? ת. קשה לי להסביר את זה. גם היום אין לי ברירה יש את פתיחת הדלת במלון. היום אני לא אסע בחו"ל אך אז נסעתי.

כד. ש' 111-114, ב"ד: אילו היית יודע שהוריי לא היו מצטערים שאתה נוסע בשבת היית נוסע גם בישראל? ת. לא קשור להורי זה לא עניין של ההורים אני לא חשפתי את זה שאני עובד בשבת כי לא רציתי לצער אך לא בגלל זה. אילו זה היה חשוב לי אז ההורים היו יודעים מזה ולא הייתי נמנע מזה.

פרוטקול יד באייר התשע"ח הרב א.מ. שלוש ראב"ד חיפה

מא. ש' 17-32, העד: הייתי בחתונה שנערכה בב' סבת 2010. הכרתי את החתן כשנה שנה וחצי לפני החתונה... הייתי בגיל 37. בצעירותי למדתי בתיכון דתי הימלפרב. הורי שומרי מצוות בשבתות הלכתי עמו לבהכנ"ס. בתיכון שמרתי מצוות, למדתי שנה בקיבוץ הדתי עין צורים, הלכתי לצבא, הסדקים התחילו בישיבה הרגשתי שאני צריך משהו יותר חפשי. שמרתי שבת הנחתי תפילין... בצבא לא הורדתי כיפה לאחר חצי שנה בגיל 23 הורדתי את הכיפה. בגיל 24 טיול חודשיים לארה"ב עם חברים שכרנו רכב ומכאן ואילך הפסקתי לשמור נסענו בראש השנה. כשחזרתי לארץ זה פתח לי דרך. היו תקופות שקצת שמרתי אך התאים לי אורח חיים לא דתי. לחתונה באתי עם כיפה לא שאלו אותי אם אני שומר שבת בגלל האירוע חבשתי כיפה וכן בגלל שאמרו לי שאני עד.

מב. ש' 33-35, ב"ד: באיזה תקופה היית מצויל? ת. בשנים 95-97 עבדתי כמצויל בשבתות. באו לקחת אותי עם רכב. הייתי בגיל 25-26 שמעתי רדיו בשבת.

מג. ש' 36-46, עד הקידושין ד: בתקופה שהכרתי אותי הייתי שומר שבת חלקית לא נסעתי אך הייתי יכול להדליק אור. זכור לי שהשתמשתי בטלפון בשיחות יוצאות למסחר מט"ח וסגירת עסקאות. זה היה בתקופה שלפני הנישואין. באיזהו שלב היתה לי חברה מירושלים היא ישנה אצלי ואני אצלה לא שמרנו טהרת המשפחה. הייתי מודע לאיסור נידה אך זה לא הפריע לי. היא היתה בחורה דתיה, יצאנו כמה חודשים. אחרי שנפרדנו הייתי בקשר עם חבורה, והיה קשר ביני לבין אחת מהחבורה וקיימנו יחסי אישות ללא טבילה. הדלקתי אור היתה פלטה ומיחם בזה הרגשתי את השבת. התגלחתי במכונה שמרתי כשרות כי זה בנושמה שלי. כלפי חוץ הייתי דתי תפיסת עולמי כחילוני. לא הפריע לי ששוחחתי בטלפון. אכלתי כשר בפסח, פעמיים או שלש לא צמתי בט"ב ביום הכיפור, תמיד צמתי. הרגשתי שחסר לי פה משהו ושם משהו,

הבאות העד ה.י. ממשיך לענות על שאלות שונות, ואח"כ (בשורה 284) משיב עד הקידושין על השאלה הנ"ל.]

לד. ש' 284-286, ת. היא ישנה אצלי לפעמים ואני אצלה לפעמים. ב"ד: מהיכן הכרת אותה? ת. ארוחת שבת.

לה. ש' 299-304, ב"ד: אתה בא מבית שומר תורה ומצוות. האם אתה יודע את חומרת איסור נידה? ת. כן. ב"ד: ולא היה איכפת לך? ת. לא. ב"ד: אמרת לה לטבול? ת. לא.

לו. ש' 305-307, ב"ד: ידעת שטלפון אסור? ת. לא חשבתי שזה מותר אך לפי השקפת עולמי אז וקצת היום זה קצת אחרת כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו.

לז. ש' 308-321, ב"ד: ידעת שאתה עושה איסור בנסיעה בשבת? ת. כן. ב"ד: האם ידעת שמחלל שבת פסול לעדות? ת. זה לא עלה במוחי. ב"ד: ז"א ידעת שאתה מחלל שבת ובכל זאת באת לעדות? ת. המציאות מבחינתי הייתה ומבחינת הסביבה שאני כן שומר שבת. איסור הנידה למרות שידענו שזה אסור זה לא היה ענין. ב"ד: מה אתה חשבת? ת. אני לא חשבתי.. אני ראיתי את עצמי כשומר שבת ואז לא חשבתי שיש עניין בעדותי ושיכול להיות בעייתי. ב"ד: החילולי שבת מעידה או שיטה? ת. לא כשיטה שהרי לא עשיתי זאת כל הזמן. ב"ד: מעידה? ת. לא התייחסתי לזה. היו כמה פעמים שלא צמתי בת"ב ובזה הרגשתי שמעדת.

לח. ש' 322-323, ב"ד: כיפור צמת? ת. תמיד.

לט. ש' 326-327, ב"ד: אכלת במסעדת טריפה בחו"ל? ת. פעמיים אך היה זה לפני 20 שנה.

מ. ש' 328-331, ב"ד: בעילות נידה ידעת שזה אסור זה לא הפריע לך? ת. לפעמים זה הפריע לי. ב"ד: למה המשכת? ת. אין תשובה.

וכד'. בין כך היה זה רק בארה"ב הרבה לפני התחזקותו. צום ת"ב נכשל רק פעמיים שלש, וכנראה שמדובר על התקופה שלפני התחזקותו.

מבירורים נוספים שערכתי על תקופת הנישואין: העד היה הולך למקוה ולמעיינות [ראה גם שורה 30 פרוט' כסליו התשע"ח], מתפלל קבוע בשטיבל, עורכים סעודות גם בבית רב מקומי באיזור. לא הוכר כמי שיעבור על איסורי עריות. היו נעשות ארוחות משותפות עם בנות. הולך תמיד עם כיפה או כובע מצחיה.

נסיעה בשבת לדברי עד הקדושין

באות ג (ש' 33-36), ב"ד: בן כמה היית בשנת 2010 כשהם התחתנו. העד: בגיל 36, בגיל 34 התחלתי קצת לחזור בהדרגה - בארה"ב היה טיול וזה היה "ספתח" של אי שמירת שבת "ובערך בגיל 34-35 הפסקתי לנסוע בשבת", זה היה תהליך ולא זוכר מה היה אז, היום אני לא שומר שבת 100%.

ראה אות יח, ב"ד: נסעת בשבת באותה תקופה? ת. "בחול"ל". "לא נסעתי בשבת, רק בחול"ל" אות כג, "לא בארץ רק בחול"ל". אות כז, לא נסעתי "לא בארץ בחול"ל כן", בתקופת הנישואין בשבת. הנישואין היו בכ"ב טבת לדברי האשה בפרוטקול, הנכון שהיה זה אור לכ"א תש"ע, כ"ב טבת יוצא ביום ששי. והיינו 6/1/2010, ראה בפרוטקול כסליו ה'תשע"ח שורה 325 דברי האשה.

כאן באה השאלה מה ההדגשה "בחול"ל כן". אם הכוונה רק על תקופת הנישואין, למה הוצרך להדגיש בחול"ל כן, הרי זה היה בארה"ב הרבה לפני שחזר בתשובה בהדרגה, או שנה לפחות לאחר מכן באיטליה.

ובאות ט"ו מאותו פרוטקול אומר שנסע בשבת בתקופה שהיה עד. הא כיצד??? יתכן ששכח כי לא היה בחול"ל באותה תקופה.

וב"עדות בוארון": עבדתי כמציל ועבדתי גם בשבת ... הייתי מגיע לבריכה עם הרכב. בארץ רק בתקופה

לא הפריע לי שחייתי עם אשה בשבת הדלקתי רדיו אך לא פעמים רבות.

מד. ש' 47-48, ב"ד: אם נתיר את האשה האם היית מתחתן איתה מצד אשת איש? ת. בזמנו יתכן שזה לא הפריע לי, גם היום הייתי מסכים לחיות עם אשת איש מבחינה דתית. יתכן שמבחינה אחרת לא הייתי נישא. ביחוד אם ב"ד מתיר אותה. ולחיות עם אשת איש בזמנו התשובה פשוטה שלא היתה לי בעיה היום יתכן שלא.

מלבד עדויות אלו בבה"ד הרבני, נגבו עדויות מכינות בכ"ט תמוז ה'תשע"ז, בבית הדין הפרטי אצל בוארון, ועל פיהם הוציא את ההיתר. לקמן יצינו "עדות בוארון".

בפרוטקול "עדות בוארון" לא מוזכר כלל את תהליך של החזרה בתשובה. וגם לא מוזכר שם שדברי העדים מראים ששמר שבת לפחות כלפי חוץ.

הפרופיל של עד הקדושין ד.ע. כפי העולה:

נולד בשנת: לפי העדות שבאות ג נולד 1974 לפי העדות שבאות מא נולד בשנת 1973, כנראה שנולד באמצע שנת 1973. למד בתיכון דתי לייט [שבחוגים אלו ישנה קירבה בין בנים לבנות], השתלמות בעין צורים דתי לייט. שם החלו לו סדקים בדת, שמר מצוות רגיל גם בצבא, אחר כן [לפי העדות שבאות מב] עבד כמציל בשנים 95-97 ולא נהג ברכב אלא היו באים לקחת אותו, נמצא שבכל המקומות שכתב נסעתי בשבת בקשר לעבודה, הכוונה ע"י נהג אחר. ועדיין הלך עם כיפה עד גיל 23. בגיל 24 נסע לארה"ב. שם היתה לו ירידה קשה. מאז לא נסע לחול"ל עד 2011 לאיטליה, וכנראה שהיה זה בקיץ 2011. "מ"עדות בוארון": תמיד שמר כשרות חוץ מפעם אחת. באות לט הבאנו שהיה זה לפני 20 שנה שאכל פעמיים במסעדה לא כשרה, וגם בזה אין הכרח שאכל מאכלי טריפה ממש. אולי דברים שאין בהם איסור אלא רק מכלי גויים וסתם כלים אינם בני יומן מבליעת איסור

"אתם מתירים בגללי, ואני יודע שהנני דובר אמת".
אולם נכשלו הב"ד בשאלה זו, ונתפס העד בתשובתו...

עכ"פ תרתי דסתרי תרתי באותה תשובה: בזמנו
יתכן שזה לא הפריע לי... בזמנו התשובה פשוטה שלא
היתה לי בעיה... סתירה מיניה וביה כמעט בתוך כדי
דיבור.

ועוד: באות מ (ש' 328-331), ב"ד: בעילות נידה
ידעת שזה אסור זה לא הפריע לך? ת. לפעמים זה
הפריע לי. ב"ד: למה המשכת? ת. אין תשובה. איסור
נידה הפרוץ מפריע לו ואין לו תשובה, ואילו לגבי
אשת איש שישנם גם חילונים שלא יתקרבו לזה, אין
לו בעיה!?

עוד תרתי דסתרי באותה תשובה

גם היום הייתי מסכים לחיות עם אשת איש מבחינה
דתית... היום יתכן שלא. סתירה כמעט באותו
משפט!!!

[מבירור אישי שלי, בזמנו לא היה אפי' עולה על
דעתו. ואכן, אין אפי' עדות אחת על התנהלות פרוצה
ממש עם בנות, מלבד איזושהי השערה.]

קפה בשבת

ב"עדות בוארון" "פעם אחת הוספתי מים בשבת".
יש לציין שבעדות בוארון אין ענין התקופות, והכל
נכלל, כלומר כל משך השנתיים שגר עמו הכל בבת
אחת, על אף שחלק מזמן זה היה לאחר החתונה...

באות ו' (ש' 46-47), ב"ד: לעשות מים חמים
לקפה היית עושה בשבת? העד: לא כשהיו אורחים,
אבל [כ]שלא היו כן.

באות יח (ש' 72-83): ב"ד: היית מחמם קפה? ת.
לא.

תלתא דסתרי, כנראה התחיל לנוקפו לבו והתחיל
לחשוב ש"אין אדם חוטא ולא לו". או שפשוט נפלטה

ההיא נסעתי בשבת. [ראה לקמן שגם לבריכה לקחו
אותו ברכב ולא הוא נהג.]

שמירת שבת כיום

באות טז (ש' 65-66), ב"ד: מה עוד היית עושה
בשבת? ת. בגדול הייתי שומר שבת זה מעניין כי
בתקופה ההיא הייתי הולך עם כיפה והיום לא, ודוקא
היום אני לא אסע בשבת ואז כן.

באות כג (ש' 100-110), ב"ד: למה בישראל לא
נסעת? ת. קשה לי להסביר את זה. גם היום אין לי
ברירה יש את פתיחת הדלת במלון. היום אני לא אסע
בחול"ל אך אז נסעתי.

באות כט (ש' 137-139), ב"ד: כאשר עבדת
כמציל עבדת בשבת? ת. כן, אך היה זה לאחר הצבא,
רוב האנשים שהיו בסביבתי באותה תקופה... אני רוב
הזמן הייתי עם כיפה אך שמרתי פחות, והיום אני הולך
ללא כיפה ואני שומר יותר.

אך כשנשאל אם ילך עם אשת איש היום
[התשע"ח] ענה שכן. מי שמע כדבר הזה ששומר שבת
[לפחות בפרהסיא] יצהיר שמוכן ללכת עם אשת איש
ולא מפריע לו. אמנם יתכן ששומר שבת יכשל בתקפו
יצרו, אך ללא תקפו, התייתכן הצהרה כזו?

שמא הוסבר לו שהיום צריך להראות שומר שבת
שתתקבל עדותו... אך למעשה נכשל בדבריו, שכאמור
כאשר שאלו אותו [באות מד ש' 47-48] ב"ד: אם
נתיר את האשה האם היית מתחתן איתה מצד אשת איש
? ת. בזמנו יתכן שזה לא הפריע לי, גם היום הייתי
מסכים לחיות עם אשת איש מבחינה דתית. יתכן
שמבחינה אחרת לא הייתי נישא. ביחוד אם ב"ד מתיר
אותה. ולחיות עם אשת איש בזמנו התשובה פשוטה
שלא היתה לי בעיה היום יתכן שלא עכ"ל, שזה נראה
כסתירה ברורה למה שאומר שהיום הוא שומר שבת.

יתכן שבה"ד חשב שיאמר שבדאי הינו מקפיד על
איסור אשת איש, אך אם תתירו אסמוך על זה, כלומר

להו. וכנ"ל לגבי צלצולי טלפון ועסקאות בשבת. ולא נרחיב בזה על סתירות וכד'.

ענין "הכיפה"

[אף שאין בזה נ"מ לדינא, ראוי להראות את הסתירות כדי להמחיש יותר את העובדה שיש כאן דין מרומה.]

באות טז (ש' 65-66), ב"ד: מה עוד היית עושה בשבת? ת. בגדול הייתי שומר שבת זה מעניין כי בתקופה ההיא הייתי הולך עם כיפה והיום לא.

באות כט (ש' 137-139), ב"ד: כאשר עבדת כמציל עבדת בשבת? ת. כן, אך היה זה לאחר הצבא, רוב האנשים שהיו בסביבתי באותה תקופה... אני רוב הזמן הייתי עם כיפה אך שמרתי פחות, והיום אני הולך ללא כיפה ואני שומר יותר.

באות ל (ש' 141-146) לשאלת ב"ד: אתה נשוי? ת. לא, באותו זמן אנשים שסביב ראו אותי עם כיפה ולכן לא הרבה ידעו על המט"ח כפי שאמרתי היו תקופות יותר או פחות.

בעדות בוארון - העד א.כ. מעיד: הוא היה עם כיפה ונראה כלפי חוץ דתי.

באות מא (ש' 17-32) העד: הייתי בחתונה שנערכה בב' טבת 2010. הכרתי את החתן כשנה שנה וחצי לפני החתונה... בצבא לא הורדתי כיפה לאחר חצי שנה בגיל 23 הורדתי את הכיפה... לחתונה באתי עם כיפה לא שאלו אותי אם אני שומר שבת בגלל האירוע חבשתי כיפה וכן בגלל שאמרו לי שאני עד.

דבריו שבאותיות טז ו-ל, משמעותם היא שהלך תמיד עם כיפה. וכן מבואר מעדות העד א.כ. בעדות בוארון. אך באות כט אומר: "רוב הזמן", ובאות מא: "רק בגלל האירוע..."

ברור מהדברים שכל הזמן היה עם כיפה, וכך הכירוהו האנשים. ומה שאמר "רוב הזמן" או "רק לאירוע", זהו חלק מהתרמית. או שמא מפני שבאותה תקופה הלך לפעמים עם כובע במקום כיפה, לכן אמר

מפיו האמת מחמת ריבוי השאלות. או אפשר שחשש שהעד שהיה איתו בדירה יסתור דבריו.

בוילאר בשבת

באות יח (ש' 72-83), ב"ד: הדלקת בוילאר. ת. פעם אחת, זה היה בעיקר אור. זה לא היה סדרתי היו תקופות יותר ותקופות פחות. ב"ד: זה לפני העדות וגם אחרי באותו איזור תקופה? ת. כן. ב"ד: בוילאר? ת. פעם אחת אני זוכר. חדא, אין כאן ראיה להדלקת בוילאר באותה תקופה שלפני הקידושין, מי יאמר לנו על איזה תקופה דיבר, ושאלת הב"ד על התקופה חוזרת רק על האור שהיה מכבה. ועוד, שהרי ראינו שאפי' לגבי הטיוול לאיטליה שהיה שנה פלוס אחר החתונה אינו זוכר מתי היה, עד שבדק בדרכון, נמצא דהתקופות מעורבות לו. ועוד, הרי אומר שזה מקרה חד פעמי, ולא נשאל ע"י הב"ד שמא היה זה בלי כוונה שמתוך הרגל שכח כי שבת היום לה'.

אור בשבת, טלפון, ועסקאות

באות טו (ש' 59-64): היה לי תקופות שקצת התקרבותי וקצת התרחקתי אך התחלתי לשמור שבת חלקית לא לנסוע אך הייתי מדליק אור בשבת.

באות מג (ש' 36-46), עד הקידושין ד: בתקופה שהכרתי אותו הייתי שומר שבת חלקית לא נסעתי אך הייתי יכול להדליק אור... בשבת הדלקתי רדיו אך לא פעמים רבות.

הדלקת אור בשבת יש שלא חשוב להם כמלאכה, שהרי אינו אלא הרמת כפתור בעלמא. ואינם חושבים שיש בזה הבערה, שהרי אש צריכה חמצן, היפך המנורה. וכן אין חושבים שיש בזה מלאכת בישול, ועיין דיוני האחרונים אי הוי גרמא ועוד. ובכה"ג בעי התראה, שאין יודעים שאסור מדאורייתא, או מחמת מה איסורו, מבשל או מבעיר. ואינני רוצה להרחיב יותר, דלא יבואו הבעלי היתר ויתירו מלאכות שבת. ועוד, שמא היה זה תאורת פלורוסנט, שי"א דאינה אלא מדרבנן, ושיטת החזון איש דהוי בונה ודאי לא שמייע

המרחק מאשתו בנידתה, ואילו באחרות אינם מניחים אל הלב. ואף שאמר שידע מאיסור בעילת נידה בפנויה, אין בזה לומר שחשב שהאיסור חמור מהתורה. יתכן שרק כיון ששמע זאת מהחברים כשהתחזק, הבין שיש בזה איסור. ועל איסור חיבוק ונישוק הרי זה דבר המצוי מאד בחוגים בהם גדל עד דחשיב להו להיתר ואין בו ממש, ואף יש רבנים מרבני החוגים הללו, שאין הם מוכיחים את קהל עדתם בזה. והדברים ידועים.

יתר על כן, בכל ענין הריחוק מפנויה נידה, אין הצעירים לפני חתונתם חושבים כלל על האיסור אם יש בו כרת או מלקות וכד', אלא סתם איזה איסור קל ערך בעיניהם. ויש רבים שאינם מודעים כלל לאיסור נידה, אלא יודעים שיש איסור נגיעה. ההורים כמוכן אינם מספרים לילדים על הליכה למקוה. גם בחוגים החרדיים הרבה בחורים אינם משייכים את ההרחקות מנשים פנויות לאיסור נידה, ומצוי מאוד שבחור לפני החתונה לא מודע לכך כלל.

בפרוטוקול כסליו ה'תשע"ח (ש' 304-299) נשאל ע"י ה"ד: אתה בא מבית שומר תורה ומצוות האם אתה יודע את חומרת איסור נידה? ת. כן. ב"ד: ולא היה איכפת לך? ת. לא. ב"ד: אמרת לה לטבול? לא.

מלבד שסותר את הנאמר באות מא (ש' 328-331) ב"ד: בעילות נידה ידעת שזה אסור זה לא הפריע לך? ת. לפעמים זה הפריע לי. גם כאמור, סתם צעירים מהחוגים הללו, או שאינם מודעים כלל לאיסור נידה, רק שיש איזה איסור נגיעה בעלמא כביכול, וגם אלו שכן יודעים, רבים יש שאין מביטים בזה כאיסור חמור שיש בו כרת, ואפ"ל לא חושבים על כך.

עדות העד א.כ. כסליו ה'תשע"ח

למד בישיבת בני עקיבא אור לציון סיים בשנת 2000 בצבא 10 שנים בקבע, שירת בירושלים וחפשו דירה.

מה. ש' 154-168, היינו שותפים לדירה במשך שנתיים. גרים יחד. שכרתי את הדירה עם ד. [עד

באופן כזה, שמצד אחד אינו משקר בפירוש, ומאידך מתמלא רצונו שיחשבו שלא היה כ"כ איכפת לו מכיפה.

עוד תרתי דסתר

אף שאין נפקא מיניה לדידן שהרי אנו דנים על תקופות אחרות. רק לצורך המחשה בלבד לקביעת הרב הגאון ג. אקסלרוד שליט"א שהדין מרומה ובעי חקירה ודרישה מדינא, כדקי"ל בחו"מ סימן ל סעיף א.

א. באות מב (ש' 35-33) ב"ד: באיזה תקופה היית מציל? ת. בשנים 95-97 עבדתי כמציל בשבתות. "באו לקחת אותי עם רכב". הייתי בגיל 25-26 שמעתי רדיו בשבת. ב"עדות בוארון": "הייתי מגיע לבריכה עם הרכב". הרב בוארון משתמש בזה כצד להיתר, והלא זה בתקופה שונה לחלוטין.

ב. ב"עדות בוארון": עישנתי מעט לא יצא לי לעשן בשבת. באות יז (ש' 71-68): ב"ד: היית מעשן? ת. אני לא מעשן.

ג. באות טז (ש' 66-65): מה עוד היית עושה בשבת? ת. בגדול הייתי שומר שבת. ב"עדות בוארון": יכול להיות שכתבתי זכרונות לעצמי. אולי איזה תזכורת בשבת. כנראה כתשובה על שאלה אם כתב בשבת.

ד. באות טז (ש' 28-25): ב"ד: אתה מכיר את האשה? ת. מכיר פחות או יותר לאחר שהכרתי את הבעל. ב"עדות בוארון": "אחרי החתונה הוא בא עם אשתו לשבת, הוא כפה את עצמו לבא אלי, באיזה שלב הקשר הלך ודעך. באחת השבתות שהם היו אצלי הרגשתי שיש מתח ביניהם, אחרי כמה זמן שרצה לבא התחמקתי ממנו. אפ"ל הייתי אצל ההורים של אשתו ב...". האם זה נקרא פחות או יותר, או יותר מפחות, באים שבתות, הולך לבית הוריה...

בענין עובר על איסור ערוה

[נדון בו אחר כך באורך לאחר פרוטוקול שאר העדים]

נקדים: איסור יחוד וחיבוק ונישוק בעריות קל בעיני העולם, ואפי' איסור בעילת נידה בפנויה רבים אינם חוששים מכך, ורבים מעמי הארץ שומרים את

פרוטקול יד אייר התשע"ה

נד. ש' 61-52, העד הנ"ל א.כ.: חייתי עם עד הקדושין שנתיים בדירה בירושלים בספטמבר 2009. ואח"כ היינו מקושרים טלפונית. לפני כן לא הכרתי אותו. ... הוא הגדיר עצמו כשומר שבת הייתי עם כיפה. ומניח תפילין ושומר שבת. רק שנינו היינו בדירה, כאשר חזרתי מהתפילה הוא ישן. הוא היה מתקשר אלי אם אני מגיע לדירה כיון שהוא רוצה להביא חברה לדירה. הוא עשה לי סימן כדי שאדע להתנהג בהתאם. כמו"כ היתה לו חברה שהוא בא אליה והיא באה אליו. זה היה ב-2009. שבוע אחרי שנכנסתי הוא כבר הביא בחורה. אני הייתי פחות שבתות בדירה אך לא היינו יחד אולי לארוחה אחת או שתיים. היתה מנורת לילה והוא ניתק אותה גם בשבתות ולא היה שעון שבת. רדיו לא שמעתי אך כמשקיע בנירות ערך הוא סיפר שמניה ירדה בשבת. הוא לא הסתיר את זה וזה היה אורח חייו הכיפה היתה בגלל הוריו.

ובאות מו (ש' 173-169) אמר העד הנ"ל: לד. [עד הקדושין] היה מנורת לילה צבעונית "רואה אותה בלילות שבת דולקת ופתאום נכבית", חשבת אולי יש לה שעון שבת אך ראיתי שלא. זה היה מספר שבתות.

לגבי האור בשבת, יש להסתפק אם אכן ראה נדלק, כי מלשונו "ופתאום נכבית", נראה שלא ראה פתאום נדלקת, ש"מ שהיתה דולקת מכבר רק אח"כ פתאום נכבית. וכן נראה מדבריו שבאות נד: היתה מנורת לילה "והוא ניתק אותה" גם בשבתות ולא היה שעון שבת. וא"כ מה שאמר באות נג (ש' 210-207), ב"ד: ראית אותו מדליק ומכבה או היית מסיק? ת. ראיתי שהוא נכנס לחדר והאור נדלק. רק מחמת אופן ניסוח השאלה ע"י בית הדין טעה בזה. דאם היה רואה נדלק, ודאי שהיה מדגיש זאת תחילה. ועוד, הדלקה באופן תמידי בדיוק כשנכנס הינה תמוהה, וודאי לא תהיה לו מחשבה שזה שעון שבת, והרי מתחילה נסתפק בזה. ועכ"פ, לכל היותר ניתן להסיק מדברי העד על ראיית הידלק האור פעם אחת בודדת ולא יותר, שבזה בוודאי שיש לתלות שהיה זה בשוגג או אולי אפילו במתעסק.

הקדושין], שكرתי ממנו הוא היה בעל הבית, והייתי שותף, היינו חברים. שמרתי שבת.

מו. ש' 173-169, ב"ד: הוא שמר שבת? ת. בגדול, כשחפשי דירות מצאתי ממצא חדש שיש שמירת שבת במרחב הציבורי בסלון ובמטבח. אך בחדר כל אחד עושה מה שבא לו. לד. [עד הקדושין] היה מנורת לילה צבעונית רואה אותה בלילות שבת דולקת ופתאום נכבית, חשבת אולי יש לה שעון שבת אך ראיתי שלא. זה היה מספר שבתות.

מז. ש' 181-178, ב"ד: הוא חימם מים הדליק בוילאר? ת. לא ראיתי. ב"ד: רק אור ראית? ת. כן.

מה. ש' 189-184, ב"ד: שיחות טלפון? ת. הוא סיפר לי שהוא מכר מניות כי כמעט הפסיד, שאלתי אותו איך ידעת והוא אמר לי ידעתי. ב"ד: למה סיפר לך כמסל"ת? ת. בדרך אגב. ב"ד: ראית שיחת טלפון שלו בשבת? ת. לא. רק אור.

מט. ש' 194-191, ב"ד: היתה בחורה אצלו בחדר? ת. כמה פעמים. היו 2 כשאני לא הייתי היתה אחת שכשחזרתי מוצ"ש מאוחר הדלת שלו היתה קצת פתוחה והם ישנו בחדר, ולמחרת בוקר שתייתי קפה לפני שיצאתי ואז היא שאלה אותי מתי באתי. ואמרתי לה מאוחר בלילה. היא שאלה אותי 'לא הערנו אותך אני מקווה כי הבחור יודע לעשות דברים' היתה עוד אחת שהיא באה וסוגרים את הדלת.

נ. ש' 196-195, ב"ד: ידעת אם הלכו למקוה? ת. לא

נא. ש' 198-197, ב"ד: הם היו דתיות? ת. על הסקאלה דתי לייט.

נב. ש' 200-199, ב"ד: באיזה שנים מדובר? ת. שבוע לפני ר"ה תש"ע.

נג. ש' 210-207, ב"ד: ראית אותו מדליק ומכבה או היית מסיק? ת. ראיתי שהוא נכנס לחדר והאור נדלק. ב"ד: איזה נורה זה היה? ת. חוט להט אז לא היה לדים.

כמעט הפסיד, שאלתי אותו איך ידעת והוא אמר לי ידעתי. ב"ד: למה סיפר לך, כמסל"ת? ת. בדרך אגב. ב"ד: ראית שיחת טלפון שלו בשבת? ת. לא. רק אור. לדבריו, עד הקידושין לא רצה לומר ששמע ברדיו. אז איך אמר שלא רצה להסתיר?! בעדות בוארון - העד הזה מעיד על עד הקידושין: הוא היה עם כיפה ונראה כלפי חוץ דתי. איך אמר עליו שלא רצה להסתיר?! ועוד, "הכיפה היתה בגלל הוריו". הרי אותו העד אמר שאחרי הצבא הוריד כיפה, ראה אות מא, כלומר אינו עושה חשבון להוריו!?

העולה:

א. עדויות סותרות את עצמן.

ב. לפי דבריו הוחזק ככשר ע"י העולם מבחוץ.

ג. מלבד זאת, העד לא ראה מעשה בפועל של איסור עריות, או מעשה של חילול שבת.

ד. גם לפי שמועתו והבנתו, אין שום עדות על מעשה ביאה עם ערוה, מלבד שאלת יחוד עם נדה שאינה פוסלת. או שאלת ספק חילול שבת, כאשר בכלל לא ברור אם היה לו ספק על כיבוי או גם ספק על הדלקה. ואף בהדלקה אין ברור דהיה בזה איסור דאורייתא דנפסל למפרע. ועכ"פ לא ראה שום דבר בעיניו ממש, אלא רק ע"י אומדנא מכך שראה את האור נכבה (ואולי גם נדלק), וכיצד ניתן לקבל עדות שאינה מבוססת על ראייה ממש אלא רק על אומדנא! (כדיעויין באורך ב"קול קורא" מאת בד"צ שערי שלום, שהאריכו בזה.)

העד י.ה.

בעצם לא היה מהצורך כלל לדון בדבריו, שהרי עדותו נסובה על זמן מאוחר יותר. הכרותם לטענת עד הקדושין היתה 6 חודשים אחר החתונה, לטענת העד י.ה. היה זה בפסטיבל חוצות היוצר דהיינו בתאריך 2/8/2010. ובה"ד כתבו שלאחר בדיקה הוברר שבסוף 2010 היו בקשר, כלומר כשנה אחרי החתונה.

אך מתוך דבריו נלמד עוד דברים:

נמצא שאין כאן עד המסייע לענין חילול שבת, אף אם לו יצוייר שהיינו יכולים להסתייע במה שהעד הסיק מחמת אומד ולא ראה בבירור. חדא, כאמור נראה שהעד א.כ. חשש רק לכיבוי והוא מדרבנן. תו, אף אם תאמר שחשש גם להדלקה, מ"מ אין המדובר אלא על מקרה בודד וכנ"ל, דוודאי שיש לתלות בשוגג או אפילו במתעסק. ושלישית, במה שאמר באות נג (ש' 207-210) ב"ד: איזה נורה זה היה? ת. "חוט להט אז לא היה לדים", ממה שהוסיף שלא היו אז לדים, מבואר שרק מהשערה עתה אמר זאת, כי אם ראה שזו להט מה לי אם היה או לא היה אז לדים, הרי הוא מעיד מה שעניו ראו. אך באמת היו נפוצות אז נורות פלואורסצנטית, שלהרבה פוסקים אין בהם מלאכת מבעיר, ובוודאי שלא מלאכת מבשל. ואף נורות לדים כבר היו אז בארץ (בניגוד לדברי העד), על אף שיחסית להיום היו פחות מצויות.

בקשר לעדותו בענין החברות, כך נכתב באות מט (ש' 194-191), ב"ד: היתה בחורה אצלו בחדר? ת. כמה פעמים. היו 2 כשאני לא הייתי היתה אחת, שכשחזרתי מוצ"ש מאוחר הדלת שלו היתה קצת פתוחה והם ישנו בחדר, ולמחרת בבוקר שתייתי קפה לפני שיצאתי, ואז היא שאלה אותי מתי באתי. ואמרתי לה מאוחר בלילה. היא שאלה אותי 'לא הערנו אותך, אני מקווה כי הבחור יודע לעשות דברים'. היתה עוד אחת שהיתה באה וסוגרים את הדלת.

מהמשאלה המחוצפת שלה אנו לומדים שלא עשו מעשה אישות: "לא הערנו אותך, אני מקווה כי הבחור יודע לעשות דברים". הרי שהיא רק מביעה תקוה. וכן מוכח מכך שהדלת היתה פתוחה קצת, והם ישנו. ועוד, כיון שלא ראה גוף החילול ולא ראה את מעשה הניאוף ולפחות כדרך הנאפים זה על זו, אין בעדות זו לפוסלו, אפ"י היו שנים שראו כן.

באות נד: הוא לא הסתיר את זה, וזה היה אורח חייו. הכיפה היתה בגלל הוריו. פלא, הרי לא ראה כשכיבה את האור אלא ראה פתאום שנכבה, לפניו לא עשה שום איסור. ובאות מח (ש' 184-189) ב"ד: שיחת טלפון? ת. הוא סיפר לי שהוא מכר מניות כי

ש' 247-250, ב"ד: היא אמרה לך שחיה איתו חיי אישות? ת. היא לא פרטה ואני לא שאלתי שאלות אישות. ב"ד: אז למה היא סיפרה לך על המקוה? ת. כי זה מעניין אם רווקה הולכת למקווה.

בפרוטקול אייר ה'תשע"ח (ש' 68-69) אומר העד י.ה.: הרושם היה שהם חיו שם כזוג. היא לא סיפרה לי. יכול להיות שיש לי התכתבויות מוקדמות יותר, עלי לבדוק זאת.

בעדות בוארון - היא לא טבלה במקוה אני מכיר אותה טוב, הם חיו באיסור.

זהו פרצופו של העד הבא לפסול את עד הקדושין, מכיר היטב את הבחורה ודרכה הכיר את עד הקדושין, חי באורח חיים כזה שיתכנו התכתבויות על דברים אינטימיים עם בחורה לא לו, הלא זהו חשוד על העריות, ואינו נאמן להעיד, לכה"פ מדרבנן.

בנוסף, שאלות כאלה אומרות שכבר הכיר הכירות מעמיקה יותר את הבחורה, ולא כפי שאמר בפרוטקול כסליו ה'תשע"ח (שורה 287-288) על שאלת ב"ד אם הכיר אותה לפני עד הקדושין? ת: קשר ידידותי לא רומנטי. [על ראש הגנב בוער הכובע, למה לא ענה "כן" ודי.].

את השאלות על דבר עריות שבגינן רוצים לפסול את עד הקדושין, נמנע בה"ד כמעט לחלוטין מלשאול את העדים הבאים לפסול את עד הקדושין לגבי מצבם בענין זה. למרות שהדבר זועק מכל שורה של עד זה, בה"ד רק שאלו אותם אם הם שומרי שבת. והתעלמו מכך שמסתמא הם בעצמם פסולי עדות מחמת עריות.

אך האמת שבה"ד בכל זאת התייחס לכך מעט. ב"ד: היה לך אז איזה קשר? ת. לא זוכר. תמיהה רבתית: על עד הקדושין זוכר, ואם היה לו עצמו קשר עם בנות אינו זוכר?! בה"ד נמנע מללחוץ לברר הדק היטב שמא העד הפוסל פסול בעצמו.

בפרוטקול כסליו ה'תשע"ח (ש' 235-236) ב"ד: ראית אותו מחלל שבת? ת. לא. בפרוטקול אייר ה'תשע"ח (ש' 66-67) כלפי חוץ הוא היה נראה כשומר שבת. בעדות בוארון "הייתי מבלה איתו הרבה שבתות, באתי אליו לסעודות שבת... לא ראיתי איזה חילולי שבת."

בשלב זה היה הולך רק לסרוגין עם כיפה כעדות העד בשורות 253-254. ובעדות בוארון: "לרוב הוא לא היה הולך עם כיפה". ונמצא שלדבריו של עד זה החלה אז ירידה בשמירת הדת אצל עד הקידושין, ובכל זאת העד לא ראה חילולי שבת למרות שהיה מתארח בביתו בשבתות הרבה יותר מהעד א.כ., שעל אף שהיה שותף בדירה, אך שבתות לא היו עושים יחד.

נבוא עכשיו באורך לפרשת עריות

בפרוטקול כסליו ה'תשע"ח (ש' 237-240) ב"ד: מה כן ראית? ת. היה לו חברה שהיתה איתו בשבת. ב"ד: הם חיו יחד? ת. הם היו זוג ממש ראיתי אותם פעם בחוצות היוצר מטיילים.

תימה, טיול יחדיו מראה לעד שהם זוג ממש?! הרי זה לכל היותר זוג חברי, ממש כמנהג "דתי", שהרי נישוק לא היה בחוץ, כך העיד העד הנ"ל באותו פרוטוקול בשורות 291-292.

בש' 241-246, ב"ד: ראית אותם ישנים יחד בחדר? ת. כן כשהייתי אצלו בשבת. ב"ד: היא היתה הולכת למקוה? ת. לא נראה לי. ב"ד: איך אתה יודע? ת. מהתרבות שלה וגם היא אמרה לי.

תימה, אם אכן אמרה לו כך, האם היה מקדים "לא נראה לי", ואח"כ "מהתרבות שלה", ולא מקדים שהיא אמרה, שזו בעיני עמי הארצות הוכחה יותר חזקה [אעפ"י שלפי ההלכה אין בזה שום הוכחה, כיון ש"אין אדם משים עצמו רשע"]. ועוד, על איזו תרבות הוא מדבר, הרי מדובר בבחורה שומרת שבת, כנאמר ב"עדות בוארון" ע"י עד זה עצמו, וא"כ למה לא לתלות שהלכה למקוה.

ש' 289-293 ב"ד: איך הם הלכו ברחוב? ת. יד ביד. ב"ד: נשיקה? ת. לא, הם לא היו מוחצנים כאלו. שוב עדות ע"כ שבשלב זה של טרום הנסיעה לאיטליה עדיין יש לו בושם מלהתנהל בצורה גסה ברחוב. נראה מכך שזה אחד שלא טעם טעם חטא, למי שמכיר מעט את חוצפת הדור.

העד י.ה. נראה דהוי מופקר ויש לבדוקו היטב. אמנם כאמור אין בזה צורך, שהרי עדותו רק על מעשים שהיו לאחר החתונה.

העד הראשון נראה יותר עם ירא"ש, אך מובא במשיבת נפש [מהרא"ל צינץ] סי' מג [הוא הסי' שהביאו הרב בוארון והרב עמר כדי להקל על פיו, אך לא הבינו את הנקרא. ז"ל:

והיה יכול להציל מעבירה לאפרושי מאיסורא והוא כיוון דוקא להעיד אין אדם משים עצמו רשע וכ"ש שיראה במכוון כי נעשתה תועבה כזאת וישתוק במה שמחויב להציל מעבירה ולא שייך כאן פלגינן דיבורא דא"כ לא ראה כלום ואין להאריך בפרט הלזה, עכ"ל.

נמצא דהעד א.כ., אם אומר שחשב שנעשים חילולי שבת ולא מחה, הרי הוא משים עצמו רשע, ואין לו נאמנות. רואה ייחוד וחושב שיש מעשי ביאה ואינו מוחה וממשיך להתחבר לאיש כזה. לדבריו היה מקבל איתות להתנהג בהתאם שלא להפריע לזוג, ומציית לאיתות במקום למחות.

כללו של דבר, אין כאן שום עד המעיד על מעשה עבירה, מלבד הוא עצמו על עצמו, וגם בדבריו הסתירות זועקות עד לב השמים, וברור שהעדות סתורה והוא עצמו אינו יכול להעיד על עצמו. וזאת מלבד התמיהות על אי מציאת עדים וכד', וכפי שכבר כתבנו לעיל.

פרוטקול כסליו התשע"ח ש' 263-268 ב"ד: כמה פעמים ישנתם יחד? הב"ד שואל את עד הקדושין והתשובה ניתנת מהעד י.ה.: ראייתי אותם ישנים במיטה אחת שבת אחת. ב"ד: הדלת של הבית היתה סגורה? ת. אני דפקתי בדלת שיפתחו לי. ב"ד: אז אתה לא יודע שהם ישנו באותו חדר רק באותה דירה? ת. נכון.

מתחילה העד אומר במיטה אחת, ואח"כ נתקע, כי אם הדלת הראשית סגורה ומי מהם צריך לקום ולפתוח, הרי שלא ראה אותם ישנים יחד במיטה אחת. הנה נתפס העד בשקרו.

ולכן בפרוטקול אייר ה'תשע"ח ש' 67-68 אמר: רק ראייתי שהוא והחברה שלו ישנו יחד באותה דירה, חוץ מעוד אשה שהיתה בחדר אחר.

וכל זה אחר שהתחיל עד הקדושין לרדת מהדת, ולרוב לא לבש כיפה, כלומר בתקופה שלאחר החתונה.

בפרוטקול כסליו התשע"ח ש' 269-270 ב"ד: מתי היית אצלם? ת. אכלתי אצלו בליל שבת וחזרתי להורי ולאחר מכן באתי בבוקר. ב"ד: אתה יודע אם היו שתי מיטות? ת. היתה מיטה זוגית. ב"ד: כמה חדרים יש? ת. אחד שלה ואחד של שותפה. ב"ד: השותפה היתה בדירה בשבת? ב"ד: לא יודע. היתכן שיכול לומר איני יודע על השאלה אם היתה שותפה?! ואכן בפרוטקול אייר ה'תשע"ח ש' 68 אמר: חוץ מעוד אשה שהיתה בחדר אחר.

ש' 277-283 ב"ד: כל השבוע כשהוא היה איתה הוא היה בחדר שלה? ת. לא יודע, אני מעריך שכן הם היו זוג. ב"ד: לאחר הארוחה אתה אומר כי יצאת מהבית וחזרת בבוקר והם היו עדיין יחד האם הם היו עם אותם בגדים? ת. היה נראה שהם לא זזו לשום מקום. ב"ד: הם היו עם אותם בגדים? ת. לא זוכר. הוא אינו יודע כלל מה היה כל השבוע, הרי היה בא רק בשבתות. נשים לב, הוא מתאר מעשה של שבת אחת, כאשר היה מתאר הרבה שבתות.

לכבוד הרה"ג המהוללים כל אחד על שמו יבורך שליט"א שהצטרפו למחות נגד הדיינים הרשעים בביטול הקידושין בחיפה.

הנה בעינינו אלו לכאורה כתב מרן הח"ס (ח"ו סי' פ"ה) כי יש לחוש כה"ג שגם הם ידפיסו כהנה וכהנה ופשטה המספחת יותר וילעיגו על ה' ועל משיחו ויהיו המכריעים בין ב' הספרים יושבי שערי בתי משתאות הקאפע וכו', וכי משום שלא רמה ידם במעשה זו לעשות כפיית גיטין באופן הכי גרוע, שזה דרכם כסל למו לסמוך על איזה דיוק מאיזה כת"י הנדמ"ח או איזה שו"ת של יחיד שהוא קשה הביאור נגד דברי השו"ע וכל הפוסקים שקיבלנו דור ודור, ומה יועיל להם חבילות ראיות לפסול, הלא הם מקבלים שכרם מממשלת הרשע, ולפי ידיעתיה מה הועיל שביטלו בשעתו ההיתר מדייני ערכאות שבצפת על הבעל שנעשה צמח ר"ל, הלא הרע-בנים האלו מחכים על זה שיצא נגדם קונטרסים להראות להחניף לנותני לחמם, שהם לוחמים במסירת נפש להמציא התרים לאלפי חצופות, שבלשונם הסרוח נקראו עגונות כלשון ועדות נשים הרפרמיות וממשלת הרשע, ולהותינו הרי עשרות ומאות גטין בטלים יצאו מתחת ידם יום ויום ואין בידינו להושיע, ואדרבא הם מתפארים בזה שבידם להמציא היתרים לאלפי נשים למי שתרצה בלי מעכב ומפריע, ולדאבונינו נכנסו הגיטין הבטלים האלו גם בתוך מחנינו בעוה"ר, ומה יעזור לנו אם נצא לקראת ההיתר החדש ויבא בעל הכרם ויכלה הקוצים מהכרם.

ולוהי יודע שההיתר הזה אינו אומר הבא מהחדש, שהזקן אהרן שהיה מעמודי ההוראה בשעתו כבר נשאל בזה ח"א סי' פ"א מארה"ב שעדי קידושין היו פורקי עול, וכל המנין היו פסולים, רק המסדר קידושין יוכל להחשב לעד כשר... ואחר כ"ז כתב כי אפילו היה ממש בהיתר אין ישר לבקר אחר הקידושין ח' שנים אחר החתונה. ואילו רבני אמעריקא מתחילים לבקר אחר קידושי הנשים הנישאות להשפיע על כל מה שנמצא פקפוק כמו שכתב המתיר כי רוב מסדרי הקידושין אז שם היו בורים וע"ה היינו נותנים י"שר כח, אבל מעולם לא שמענו לתקן זה, רק במקרה זה אתם באים לנקר ולחטט אחרי הקידושין, עליכם להבין כי בדברים אלו אתם מקעקעים כל יסוד עם קדוש וכל עם ישראל וכל אחד יסתור הנישואין כרצונו ויאמרו שכל נשותיהן אינן שלהם ומותר לכל גבר דעלמא איה הרוואה את הנולד מהנהגה כזאת לא יעשה כן בישראל לנענע כל הבירה ועלינו לחזק ולאיים חומר אשת איש, וכמדומני שמיותר להביא כל הטעמים שכתב שם ודי בלשון הנורא הנ"ל (וכדאי לעיין בפנים כי קצרתי) ששייך ביתר שאת ברע-בנים האלו שלהרע ידעו להטיב לא ידעו, ובזכור לדוד להרב ר' דוד פרנקל נאמנו של מרן החז"א עמוד רמ"ט כאשר דיברו מענייני הרבנות הראשית אמר האדמו"ר (מסטמר זי"ע) שהוא מתפלל על דיין פלוני הנמצא ברבנות ומקבל לעדות מחללי שבתות עלה לו החזו"א ברתיה ומה הוא בעצמו - ואין ספק שהרבנים הרעים האלו אין מקפידים כלל בסידור קידושין מי הם העדים ואדרבא אם יהיה נחוץ ימצאו איזה היתר ממקום רחוק שימצאו על המחשב להתיר העד, רק לעקור כל התורה הם מוכנים לפסול העדי קידושין, כיוון שלא עלה בידם כפיית הגט שזה זמן זמנים הוא היתר בעיניהם.

ורחמנות גדולה על הנופלים ברשתם הדמיונית להנשא ולישא אותם על היתרם שהוא שוגג הקרוב למזיד ולהרבות זימה וג"ע שעל כל ביאה חייבים שניהם חנק ולהרבות פסולים ובזמן כזה אין מה לדבר עליהם כי כולם חוץ מיחידים שנפלו ברשתם הם שוא והבל, רק מה שעלינו הוא לחוש ליו"ח שלא יתערבו בין הממזרים הרבים שהותרו מהרבנות הרשעה הזאת, ולזה אין עצה רק הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת כמו שעשו מרע"ה ושבת לוי ובזמן אחאב והחשמונאים עד מרנא הח"ס ותלמידיו זי"ע. והמקפיד על טהרת היחוס יחקור אחר כמה דורות אם יש בהן גרושות מהרע-בנות, שזה באמת טהרת היחוס האמיתי, והשי"ת ישיב שופטינו כראשונה וכבר כתב הרמב"ם פ"ו ביא"מ הי"א שעיקר מעשה ב"ד הגדול התדיר שבדוקים יחוס כהונה, שהגם שהם המכריעים בכל דת ודין רוב עבודתם ביום הוא חקר יחוס הכהנים, וגם ביחוס ישראל אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על המשפחות המיוחסות בישראל שגם יחסן גדול רק מעורב בו מעשה הרשע האלו הוא יחסן ממזר ובכהן ממזר עי' ט"ז ובי"מ סי' ז' ודי בזה.

המצפה לתיקון השלם בביאת גו"צ בב"א. **משה זאב זארגער**, מח"ס שו"ת וישב משה

על שבר בת עמי

הן על אלה תרד עיני, על שבר בת עמי, על ה'היתר' הנורא שניתן ביום החמישי לחודש תמוז ה'תשע"ח, לאשה נשואה להפר בריתה ולחלל קדושת נישואיה בלא קבלת גט פיטורין מבעלה, ע"י בתי הדין של קלי הדעת המתירים עוונות גילוי עריות ה"י ומרבים ממזרים בישראל רח"ל, בנימוקים מגוחכים ומופרכים שלא שיערם אדם מעולם, תוך ניסיון להסתירם ולהעלימם מעיני גדולי הדור, כדרך אותו רב צבאי בפרשת 'היתר' הממזרים הידועה, והרי הם קשים לעולם יותר מדור המבול (כדאיתא במסכת קידושין דף י"ג עמוד א').

ופשוט וברור, שכל השותפים למעשה נפשע זה של התרת האשת איש לעלמא בלא גט, הריהם מנודים לשמים, ובשנים קדמוניות היו גם מנודים לבריות (כמובא על כע"ז בבית יוסף אה"ע סימן מ"ב מחודשים ה' בשם שו"ת זכרון יהודה לרבי יהודה בן הרא"ש סימן פ"ב שנידו את המתיר כל חכמי המדינה), ספריהם ספרי קוסמים, ואסור להזכיר שום דבר הלכה משמם.

החותמים בצער ובכאב

[חתימות הגאונים שליט"א סודרו לפי סדר קבלתן]

אברהם שרמן

נפתלי נוסבוים

בן ציון יעקב ואזנר

דוד פנירי

פנחס שפירא

נחום אייזנשטיין

שמואל דוד גרוס

עמרם פריד

אלעזר שטרן

מנשה שוע

מרדכי אייכלר

אליהו שלזינגר

גדליהו אקסלרוד

יהודה חטאב

דוד מזרחי